

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Latinská Amerika jako nový vektor čínské zahraniční
politiky.**

Případ Pekingského konsenzu?

Bc. Michaela Kocourková

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**Latinská Amerika jako nový vektor čínské zahraniční
politiky.**

Případ Pekingského konsenzu?

Bc. Michaela Kocourková

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, duben 2019

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé diplomové práce PhDr. Lindě Piknerové Ph.D. za cenné rady při psaní této práce.

Obsah

Úvod	6
1. Čínská soft power.....	10
2. Kritéria Pekingského konsenzu.....	22
3. Případová studie Chile	32
3.1. Čínské investice.....	38
3.2. Inovace a znalosti	43
3.3. Udržitelnost rozvoje	45
3.4. Nevměšování se do vnitřních záležitostí státu	47
3.5. Princip win-win spolupráce.....	49
3.6. Rovnost ve vzájemné spolupráci.....	51
3.7. Závěr případové studie Chile	52
4. Případová studie Brazílie	55
4.1. Čínské investice.....	60
4.2. Inovace a znalosti	63
4.3. Udržitelnost rozvoje	67
4.4. Nevměšování se do vnitřních záležitostí státu	70
4.5. Princip win-win spolupráce.....	72
4.6. Rovnost ve vzájemné spolupráci.....	76
4.7. Závěr případové studie Brazílie	78
Závěr.....	81
Seznam zdrojů:	85
Resumé	104

Úvod

Za jednu z nejdůležitějších událostí na poli mezinárodních vztahů je možné jednoznačně považovat vzestup Číny. Mocenské posílení země lze pozorovat v ekonomické, politické i kulturní dimenzi již od konce studené války. Po bipolárním konfliktu nastalo mocenské vakuum, které začaly vyplňovat nastupující mocnosti mezinárodního systému (*emerging powers*), mezi nimiž byla a stále je Čína. Se zvyšující se silou přichází i snaha Číny projektovat svoji moc v různých regionech světa. Ekonomický růst Číny dostal zemi z pozice příjemce rozvojové pomoci do pozice jednoho z největších donorů světa. Nevídaný čínský ekonomický boom nastartoval kontroverzní debatu týkající se opakovatelnosti čínského překotného rozvoje. Čínská rozvojová kooperace se svoji povahou snaží odlišovat od takzvaného západního modelu, který je založen na dichotomii Sever-Jih postaveném na tzv. Washingtonském konsenzu, který byl formulován roku 1989 Johnem Williamsonem. Zde je poskytovatelem rozvojové pomoci rozvinutá země Severu a příjemcem je z pravidla rozvojová země Jihu (Williamson 2004: 195). Kritika tohoto konceptu spočívá zejména v nerovnosti mezi zeměmi, ve kterých si země Severu vymezují nárok na určování podmínek rozvojové spolupráce většinou ve spojení s dobrým vládnutím (*good governance*). Země Jihu, včetně Číny, v tom spatřují spíše diktát západních hodnot, jenž je často v rozporu s identitou země, která pomoc přijímá. Po pádu bipolárního mezinárodního uspořádání proto Čína realizuje vlastní představu o tom, jak by měla rozvojová pomoc vypadat. Jedním z prvních regionů, na který se Čína soustředila, byla Afrika. Zde si Čína vybudovala znatelný vliv a realizovala svoji představu rozvojové spolupráce. Čínská rozvojová spolupráce je označována jako protiklad západního modelu. Hlavní odlišností má být rovnost a vzájemný respekt bez zasahování do národní suverenity. Vedle Washingtonského konsenzu vzniká na přelomu tisíciletí nový tzv. Pekingský rozvojový koncept, který má představovat jiný přístup k vývoji. Pro mnohé státy je tento alternativní způsob rozvoje přitažlivý také kvůli povaze čínské vlády, již nelze přičítat zcela

demokratický charakter. To představuje šanci na rozvojovou spolupráci zemí bez ohledu na jejich nedemokratické fungování.

Jedním z teoretiků spatřujících čínský rozvojový model jako něco jedinečného, je Joshua Cooper Ramo, který roku 2004 sepisuje znaky čínských reforem, politik a rozvoje do eseje nesoucí název *The Beijing Consensus: notes on the new physics of Chinese power*. Existuje poměrně velká řada prací zabývajících se tím, zda Čína reálně uplatňovala Pekingský konsenzus v rozvojové spolupráci s africkými zeměmi. Dalším regionem, v němž se Čína stále více v posledních letech prosazuje, je i Latinská Amerika. Právě to vede i k náplni této diplomové práce.

Hlavním cílem práce je zabývat se povahou čínské rozvojové spolupráce v latinskoamerických zemích a poukázat na existenci možné alternativy k západním modelům rozvojové spolupráce. V práci bude analyzován čínský rozvojový přístup ve vybraných zemích regionu Latinské Ameriky a na základě vymezené definice Pekingského konsenzu bude vyhodnoceno, zda a jakými způsoby jej Čína reálně uplatňuje. Hlavní výzkumnou otázkou je tedy: *Uplatňuje Čína ve své rozvojové pomoci ve vybraných zemích principy rozvojového modelu Pekingského konsenzu?* Zvolenými zeměmi analýzy jsou Chile a Brazílie, protože s nimi Čína navázala nejužší ekonomické vztahy ze zemí Latinské Ameriky. To dokazuje jejich regionální prvenství v exportu do Číny i importu z Číny (OEC 2017a, OEC 2017b).

Práce je koncipována jako dvě případové studie zemí Latinské Ameriky, ve kterých bude zkoumána reálná implementace tzv. Pekingského konsenzu. Samotná povaha čínské rozvojové spolupráce je mnohými autory zkoumána jako něco specifického, jiní autoři naopak tvrdí, že Čína nepřichází s ničím novým a do velké míry čerpá ze západního modelu (Kennedy 2010: 470). Další kritici vnímají čínské vzepětí jako neopakovatelný jev sestávající z řady faktorů, které nelze přenést do zemí s odlišnou populační a teritoriální velikostí (Naughton 2010: 458). I přes tuto kritiku byl Pekingský model zvolen pro účely této práce z několika

důvodů. Za prvé je ekonomický růst Číny nevídaným jevem, a pokud existuje návod k následování podobné cesty, je při nejmenším vhodné jej studovat. Za druhé nelze vždy shledat západní modely rozvoje za úspěšné, pokud existuje alternativa, měla by jí být věnována náležitá pozornost.

Hlavním předpokladem Pekingského konsenzu je, že pokud bude země postupovat podle čínského vzoru, dojde k účinnému rozvoji. V tomto smyslu tedy pracuje čínská zahraniční politika s mocí přitažlivosti, která je základem konceptu *soft power* od Josepha S. Nye. Koncept bude v první kapitole představen jakožto teoretický rámec, o který se Pekingský konsenzus opírá a tedy i teoretický koncept celé práce. V posledních letech se objevují publikace spekulující o tom, zda je možné Čínu považovat za příklad *soft power*, kdy i samotný autor konceptu Joseph Nye se zabývá posilujícím čínským angažmá v politikách, které je hodné následovat, včetně možné implementace Pekingského konsenzu (Nye 2005).

Následující kapitola se bude zabývat samotným konceptem Pekingského konsenzu, tak jak byl zpracován Joshuou Cooperem Ramem v jeho eseji z roku 2004. V této části práce budou stanovena kritéria Pekingského konsenzu, která budou následně aplikována na dvě vybrané země Latinské Ameriky. Cílem je zjištění toho, do jaké míry jej Čína naplňuje.

Další část práce bude obsahovat dvě případové studie, ve kterých bude analyzován čínský vliv v rámci stanovených kritérií Pekingského konsenzu. První zvolenou zemí pro případovou studii je Chile. Právě Chile bylo první zemí, se kterou Čína uzavřela roku 2005 dohodu o volném obchodu. Od té doby započaly intenzivní ekonomické a obchodní styky. Chile, jakožto světově největší výrobce mědi, exportuje z 80 % tuto surovinu Číně, která je jejím největším světovým konzumentem. Je zřejmé, že země se navzájem potřebují (Gonzalez 2018). Další zvolenou zemí případové studie je Brazílie, která byla první zemí Latinské Ameriky, se kterou Čína uzavřela strategické partnerství roku 1993. Již od roku 2009 je Čína největší obchodní partner Brazílie a v posledních letech se stala i největším exportérem v zemi. Brazílie byla také vybrána z toho důvodu, že je

stejně jako Čína členem skupiny BRICS. Tato skupina se zavázala roku 2014 k dodržování pěti rozvojových pilířů v rámci spolupráce uvnitř skupiny BRICS (Observer Research Foundation 2017: 7). Bude proto zajímavé pozorovat, zda se Čína pohybuje v rámci vymezených mantinelů BRICS i v rámci Pekingského konsenzu a zda si dvě koncepce vzájemně neodporují. Časově bude práce vymezena počátkem milénia, jelikož v této době Čína zaznamenává největší potřebu zdrojů po zahájení tzv. „going out“ strategie v 90. letech¹. Čínská poptávka po zdrojích počátkem roku 2000 značně stoupla, s čímž souvisí i značné zintenzivnění spolupráce se zeměmi Latinské Ameriky. Roku 2001 navíc Čína vstoupila do Světové obchodní organizace, což vazby mezi zeměmi dále upevnilo (Van de Maele 2017: 39).

Výzvou při studiu literatury je neznalost čínského jazyka a rovněž omezená dostupnost některých oficiálních čínských dokumentů, dat či statistik. Práce se proto opírá o dokumenty uveřejněné v anglickém jazyce. Dalším problémem může být samotná spolehlivost zdrojů vyprodukovaných čínskou vládou, což vyžaduje opatrnost v jejich využívání a následné ověřování faktů. Transkripce čínských jmen bude podle českého vzoru. Téma této diplomové práce je velmi aktuální a množství literatury se i dnes stále navyšuje. Nápomocná bude například kniha *Latin America Facing China: South-South Relations Beyond the Washington Consensus* od kolektivu autorů pod vedením Alexe Fernández Jilberto a Barbary Hogenboom. Dále budou využity knihy od Evana Ellise, který se dominantě soustředí na působení nezápadních aktérů v regionu Latinské Ameriky. Podstatným zdrojem bude i již zmíněná esej od Joshuy Coopera Ramo.

Na závěr bude vyhodnoceno, zda a jakým způsobem naplňuje Čína vytyčené znaky Pekingského konsenzu při své rozvojové spolupráci v Chile a v Brazílii. Bude také reflektováno, zda Čína opravdu vytvořila nový model rozvojové spolupráce.

¹ „Going out“ strategie představuje rozsáhlou podporu čínských investic a obchodu směřující do zahraničí (Nash 2012).

1. Čínská soft power

Joseph S. Nye přišel s konceptem soft power (měkká moc) již před více než 20 lety. Ve svém průlomovém díle *Soft Power: The Means to Success in World Politics* z roku 2004 koncept dále rozpracovává a tvrdí, že existují dva typy moci na poli mezinárodních vztahů, jimiž jsou *hard power* a již zmíněná soft power. Každá země má určité cíle a záměry a k jejich dosažení využívá určité strategie. Zažitou praxí v dosažení požadovaného cíle státu bylo donucování ostatních aktérů podvolit se vůli silnějšího. Agresí a demonstrací hrubé síly, tedy užitím hard power, státy často naplňovaly své cíle. Vedle této, mnohdy nesporně účinné strategie, existuje další cesta, jak přimět ostatní aktéry jednat žádaným způsobem. Je jí síla přitažlivosti, tedy vystupovat na mezinárodní scéně spíše jako příklad ostatním. Tím lze dosáhnout toho, že ostatní státy chtějí dobrovolně následovat danou soft power, aniž by musela užít výhrůžek, agrese či sankcí. Aby stát mohl užívat soft power, měl by disponovat přitažlivými hodnotami, kulturou a legitimním politickým prostředím. Je obvykle možné vybudovat tento druh moci v demokratickém prostředí. Autoritářské režimy spoléhají na kombinaci přitažlivosti a nátlaku. Soft power a hard power sdílejí společnou schopnost ovlivňovat chování ostatních a dojít tak ke svému cíli, nicméně každý rozdílnou cestou. Přitažlivost je možné nalézt i u aktérů disponující hard power. Aktér může uvěřit falešné „neporazitelnosti“ daného státu. Zároveň je vhodné zmínit, že síly se navzájem nevylučují, jsou jevem proměnlivým a záleží na aktuálním vystupování dané země (Nye 2004: 5–9). Roku 2011 vydává Joseph S. Nye další knihu, ve které částečně reaguje na kritiku, jež se snesla na koncept soft power po jeho publikování. Soft power dle jeho tvůrce není nutně pozitivní koncept, což bylo mnohdy ostatními autory kritizováno. Je to jednoduše druh síly, která ale nemusí být vždy využívána k naplnění ideálních záměrů. Autor zároveň poukazuje na to, že není vždy jednoduché tuto dimenzi síly nabýt, nebo ji využívat. Do velké míry závisí na důvěryhodnosti toho, kdo ji chce uplatňovat. Pokud tak aktér nepůsobí, mohou jeho činy vypadat spíše jako propaganda, či manipulace (Nye 2011: 81–83).

Joseph S. Nye za nejdůležitější zdroje soft power považuje kulturu, politické hodnoty a zahraniční politiky. Nabourávat soft power mohou takové vládní politiky, které se zdají být sobecké, arogantní a ignorantské vůči názoru ostatních (Nye 2004: 14). Již ve své publikaci z roku 2004 si Nye všímá zvyšující se soft power Číny. Stále však v této době spatřoval v jejím budování mnohé překážky, zejména ve sféře domácí politiky, kde omezená svoboda projevu, přehnaná byrokratizace a korupce působí největší problémy. Zahraniční politika Číny je podle autora zatížena řešením dlouhotrvajících konfliktů (Nye 2004: 89).

Snad každý si je vědom neustále se zvyšující vojenské síly Číny, která proto nesporně nabývá znaků hard power. V některých případech je možné i tento aspekt státu přičítat rostoucí soft power. Nye poukazuje na případné vytváření mýtů o nepřemožitelnosti, které mohou být pro někoho atraktivní natolik, že se rozhodne daný stát následovat (Nye 2011: 86). Čínský zájem budovat soft power je možné sledovat již od roku 1993, kdy čínský autor Wang Huning vydal komentář k Nyovu konceptu soft power. V této době Čína potřebovala reagovat a vyvrátit tzv. teorii čínské hrozby², která byla poměrně intenzivně slyšet zejména v 90. letech po eskalaci teritoriálních rozepří v Jihočínském moři (Sayama 2016: 4). Další posun k soft power je možné zaznamenat v činnostech tehdejšího prezidenta Chu Ťin-tchaa, který zahájil programy *Budování harmonické společnosti* roku 2004 a *Budování harmonického světa* roku 2005. Vydání těchto programů vedlo vědeckou společnost k analýze jejich reálného naplňování a tedy i reálného provádění čínské soft power (Callahan 2015: 217–218). Nejaktuálnějším soft power programem je tzv. *Čínský sen* nastartovaný roku 2014 současným prezidentem Si Ťin-pchingem. Nynější vůdce přikládá ještě větší důležitost budování čínské soft power. Jádrem tohoto programu je silný národ, který šíří čínské hodnoty a patriotismus (Baker 2017). Již z názvu tohoto programu je evidentní inspirace Americkým snem a snaha o vytvoření jeho východní alternativy. Je zřejmé, že Číňané nemají stejný životní styl jako obyvatelé

² Teorie čínské hrozby je koncept uvažující o čínském růstu jako o bezpečnostní hrozbě pro Spojené státy americké a pro celý mezinárodní systém. Čínským vojenským a ekonomickým rozmachem postupně docházelo k narůstání anti-čínské rétoriky (Keung 2016: 10).

Spojených států amerických. Čínský sen není údajně postaven na sobecké touze jednotlivce po vlastním štěstí, jako je ten americký, ale na snaze o národní blaho a prosperitu celé Číny. Povaha čínské soft power je natolik diametrálně odlišná, že je často zpochybňována. Je nutné si uvědomit, že Čína se svým modelem staví do opozice Spojeným státům americkým, což ale nutně neznamená, že nenaplnuje kritéria, na kterých staví soft power. Tímto počínáním Čína přitahuje režimy příklánějící se spíše k autoritářskému stylu vlády. Ne každá země usiluje o liberalismus, což je často iluzí západních zemí. Odlišná proto musí být i rozvojová dimenze. Čína nechce následovat modely rozvojové spolupráce navržené ostatními zeměmi a to zejména cestu Spojených států amerických. Neúspěch předešlých modelů rozvojové spolupráce Čína vnímá jako aktivity, které napáchaly velkou škodu v mezinárodním prostředí. Hlavní západní mocnosti navíc ztratily na důvěře po světové ekonomické krizi, představující ránu pro samotný kapitalismus (Callahan 2015: 223). Mnohými je čínský styl vlády shledáván jako efektivní způsob naplnění cílů i přes to, že v zemi nejsou naplňovány některé základní lidské svobody.

Nejčastějším argumentem v existenci čínské soft power je nevídaný ekonomický růst země. Během více než třiceti let byla Čína schopna stabilně ekonomicky prosperovat, čímž se výrazně snížila míra chudoby v zemi. Bez stabilních institucí není možné zajistit ekonomický a sociální růst země. Čína má určitý potenciál pro budování své soft power, protože nemá koloniální minulost a nezapočala žádnou válku po téměř čtyřicet let. Na čínské vůdcovství není vždy nahlíženo zcela pozitivně, ale nelze mu upřít jeho relativní stabilitu a předvídatelnost, což také prospívá ve vytváření soft power obrazu (The Economist 2017). I dnes země přikládá značnou důležitost čínské verzi marxismu a svůj ohromný růst přisuzuje i tomuto faktoru. Mnozí čínští autoři shledávají koncept soft power v pojetí Josepha Nye za propagaci zejména amerických hodnot. Vedle toho čínská soft power údajně propaguje diverzitu a harmonické spolužití v mírovém světě i přes odlišné hodnoty (Sayama 2016: 7). Soft power nemusí vždy nabývat pouze pozitivních hodnot, hovoří se také o tzv. negativní soft power.

Stejně jako Rusko je i Čína známá svou anti-americkou rétorikou. Tvorbou této dimenze politiky se pravděpodobně snaží mobilizovat své obyvatelstvo a odvést pozornost od mnohých problémů na domácí sféře a tím i nabýt větší legitimacy pro své činy (Callahan 2015: 220).

Budování soft power se stalo pro Čínu důležité již po konci studené války a rozpadu Sovětského svazu. Za jednu z příčin pádu SSSR bylo často zmiňováno i nedostatečné vytváření dobré image na domácí i zahraniční sféře, které by pomohlo legitimizovat sovětské specifické politiky. Je možné, že si Čína vzala z tohoto neúspěšného případu ponaučení. Rovněž to, jakým způsobem je Čína vykreslována západními a tedy i dominantními médii, často neodpovídá požadované verzi toho, jak si přeje být prezentována světové veřejnosti. Čínské vedení si navíc uvědomuje, jaké výhody se zemi dostanou, pokud si vybuduje v mezinárodním systému silnou soft power. V případě Číny je dobrá image o to potřebnější, jelikož se z velké části spoléhá na finance od zahraničních investorů pro zajištění bezproblémového chodu čínských společností (Barr 2011: 32–34).

Kromě domácí a zahraniční politiky je dle charakteristiky od Josepha Nye důležitá i kultura země, která má být ve své podstatě přitažlivá pro ostatní státy. V kulturní sféře je pro zemi přínosné, když disponuje univerzálními hodnotami, což napomáhá dosáhnutí požadovaných cílů díky vzájemnému porozumění s větším množstvím aktérů. Nejvíce tak podle autora těží Spojené státy americké. Omezené smýšlení a hodnoty podle Nye nevedou k nabytí atraktivity nutné k budování soft power (Nye 2004: 11). Otázkou však je, co jsou tyto univerzální hodnoty? Většinou je termín spojován se západní koncepcí představující svobodu, rovnost a spravedlnost. Za Západem proklamované ideální státní zřízení, které v sobě zahrnuje tyto tři ideální aspekty pro všechny jedince, je považována demokracie. Západ tyto hodnoty považuje za životně důležité a snaží se je obhajovat světově, což se dařilo až do třetí vlny demokratizace³. Čína je příkladem

³ Třetí vlna demokratizace probíhala v letech 1974 až do roku 1990. V této době se demokratizovalo až třicet zemí a diskutovalo se, zda jde pouze o ojedinělý úkaz, či zda zasáhne postupně celý svět (Huntington 1991: 12).

země, která vedla podstatně odlišnou historickou trajektorii od zemí Západu. Je to právě čínská historie a tradice, které odkazují zejména na autoritu, sociální harmonii a politickou stabilitu, jakožto na životně důležité hodnoty občanů v Číně. Západ má tendenci tuto skutečnost kritizovat z hlediska nedemokratičnosti (Kai 2015). Čínský autor Jilin Xu tvrdí, že západní civilizace využitím světové historie dosahuje globalizace svých cílů ve jménu univerzality. Staví tím Čínu do pozice, ve které existuje něco univerzálně daného a měla by se tomu přizpůsobit. Poukazuje na existenci zápasu mezi západními univerzálními hodnotami a čínskými specifickými hodnotami (Xu 2011). Každý čínský vůdce přichází se svým setem morálních principů. V uplynulých administrativách se tyto hodnoty úzce držely tradiční čínské rétoriky. Není to dávno, kdy Čína s novým vedením uveřejnila svých dvanáct „základních socialistických hodnot“. Jsou jimi: „prosperita, demokracie, zdvořilost, harmonie, svoboda, rovnost, spravedlnost, vláda práva, patriotismus, obětavost, integrita a přátelství“ (Economy 2016). Tyto pojmy (zejména pojem demokracie) jsou však čínskou administrativou interpretovány odlišně oproti západnímu chápání (Economy 2016). S novou čínskou administrativou Si Ťin-pchinga je zřejmá snaha přiblížit se alespoň rétoricky Západem přijímaným univerzálním hodnotám, možná právě kvůli vybudování lepší image doma i v zahraničí a tím vytvoření soft power Číny.

V případě čínské kultury je nesporně atraktivní její historie a tradice. Je zde viditelná snaha v oblasti kulturní diplomacie. Země byla například hostitelkou výstavy Expo roku 2010 a 2018, v oblasti sportu například v pořádání letních Olympijských her roku 2008 v Pekingu a i dalších zimních Olympijských her roku 2022. Ve vzdělání prokazuje pokrok zvyšujícím se počtem zahraničních studentů, kteří si vybírají právě Čínu jako svou studijní destinaci. Od roku 1995 se počet zahraničních studentů zvýšil o 1200 %, což Čínu dnes staví na pátou příčku nejoblíbenějších míst ke studiu na světě (ICEF Monitor 2018). I dnes je stále větší počet čínských studentů vydávajících se studovat do zahraničí, než zahraničních studentů vydávajících se do Číny. Hlavní destinací čínských studentů jsou Spojené státy americké, což se s nynější americkou administrativou může změnit, jelikož

čínským zahraničním studentům již nenabízí tak přátelské prostředí. Čína navíc tvrdě pracuje na tom, aby si své studenty udržela doma a nedocházelo k fenoménu odlivu mozků (Barnes 2018). Podstatná změna ve vzdělání zasáhla Čínu také ve výuce jazyků. V posledních letech v Číně nevídaně stoupá výuka portugalštiny a španělštiny. Studenti těchto jazyků považují jejich osvojení za nezbytné k zisku lukrativní práce v Latinské Americe. Tato skutečnost dokazuje markantní zintenzivnění čínského angažmá v tomto regionu, kterého si je vědoma i samotná čínská veřejnost včetně studentů (Phillips 2018). Svůj vliv Čína rozšiřuje i pomocí zřízení více než 500 zahraničních Konfuciánských center, ve kterých probíhá výuka jazyka a kultury s cílem navazovat dobré vztahy a kooperaci mezi Čínou a zbytkem světa. Navíc centra poskytují místním příležitost nalézt si práci v čínských společnostech, kterých je v zemích Afriky a Latinské Ameriky čím dál více (Confucius Institute/Classroom 2014). Čínský filmový průmysl je také stále na vzestupu a kultura je navíc šířena i početnou čínskou diasporou, která ovšem může být předmětem kritiky, jelikož může ústít v již zmíněný odliv mozků. Je odhadováno, že v zahraničí žije až 40 miliónů Číňanů, z nichž největší procento se nachází v Jihovýchodní Asii. Čína se snaží udržovat vztahy s imigranty nacházející se mimo svou rodnou vlast a investuje do zisku jejich přízně (Barr 2011: 83). Čínská komunita v Latinské Americe stále stoupá, přičemž nejvíce čínských migrantů žije v Brazílii (přes 200 tisíc) (Biblioteca del Congreso Nacional de Chile 2008). Stále rozšířenější média jako *China Daily*, nebo *Global Times* poskytují informace v angličtině spolu se stále více viditelnými čínskými televizními stanicemi produkovány skupinou *China Network Corporation* a vysílanými v několika světových jazycích (Barr 2011: 45–46). V regionu Jižní Ameriky se nachází celkem 55 Konfuciánských center, přičemž nejvíce (celkem 10) jich bylo vybudováno v Brazílii. Tato skutečnost může signalizovat blízké vztahy mezi oběma zeměmi. V Chile, jelikož jde o malý stát, fungují dvě centra (Confucius Institute/Classroom 2014). Iniciativa Konfuciánských institutů započala teprve roku 2004 – za administrativy Chu Ťin-tchaa. Za poměrně krátkou dobu došlo na pěti kontinentech k vybudování více než 500 center (Peterson 2017). Čínský kulturní vliv je možné spatřit v podstatě kdekoliv také prostřednictvím

všudypřítomných čínských výrobků. V některých odvětvích výrobního průmyslu nabývají čínské výrobky čím dál prestižnějšího renomé.

Ambiciózním plánem v šíření soft power a snahou o zlepšení špatné reputace (kvůli územním sporům) v jihoasijském regionu je zahájení iniciativy Novodobé hedvábné stezky, která má zahájit hlubší spolupráci mezi zeměmi Asie sahajícími až do Evropy a Afriky. Tento plán bývá označován jako ekvivalent Marshallova plánu. Zlepšením infrastruktury, což je cílem této iniciativy, Čína rozšíří svůj vliv, posílí soft power a najde odbytiště pro své výrobky (Perlez, Huang 2017). Předpokládá se, že v zemích, do kterých budou proudit značné čínské investice, bude razantně stoupat pozitivní veřejné mínění o zemi, proto je možné tento projekt považovat za taktiku, jak umocňovat soft power Číny. Největší obnosy financí byly Čínou investovány v afrických zemích a právě z těchto zemí hodnotili respondenti Čínu nejpozitivněji ve světových průzkumech veřejného mínění (The Economist 2017). V posledních měsících se strategie Novodobé hedvábné stezky rozšířila i o region Latinské Ameriky. S novou americkou administrativou, která dala jasně najevo své izolacionistické záměry prostřednictvím politiky „*America first*“, Čína vyplňuje mocenské vakuum. To, že se Spojené státy americké stahují ze světové scény, může dokazovat i ustoupení z Transpacifického partnerství v minulém roce (Perlez, Huang 2017). Iniciativa Novodobé hedvábné stezky nezahrnovala region Latinské Ameriky až do roku 2018. Rozšíření čínského plánu o tuto oblast došlo na fóru Čína-CELAC, na kterém bylo přislíbeno zahájení řady nových projektů v rámci společného kooperativního partnerství. Formální začlenění každé země je podmíněno podepsáním memoranda o porozumění. Panama byla první země, která tak učinila, krátce poté, co přerušila vztahy s Tchaj-wanem. Několik dalších zemí (včetně Chile) se vzápětí připojilo. Již od roku 2015 se uvažuje o vybudování transpacifického optického kabelu, který by propojoval Čínu a Chile. Brazílie zatím memorandum nepodepsala. Spolupráce v rámci této iniciativy však může probíhat i bez této oficiality, což dokazuje již několik započatých projektů uvnitř Brazílie. Přesné vymezení toho, jaké projekty jsou součástí této iniciativy, je

mnohdy obtížné. Problematická je i nedostatečná transparentnost uzavřených dohod. Čína je v investicích štedřejší pokud dojde k podepsání zmíněného memoranda. Čínské finance v rámci latinskoamerického regionu proudí zejména do těžebního průmyslu, zemědělství a infrastruktury, což ve výsledku podporuje vzájemný navyšující se obchod (Dreyer 2019).

Region, ve kterém dominantně působily Spojené státy americké, nyní čelí velkým změnám. Osm latinskoamerických zemí v současné době dováží více z Číny než ze Spojených států amerických (Naylor 2017). Aktuálně navíc probíhají tzv. tarifní války, které pro Čínu znamenají ohrožení exportu velkého množství zboží do Spojených států amerických. Je možné, že bude hledat nová odbytiště ještě intenzivněji právě v regionu Latinské Ameriky. Prvním dokumentem, který se pokusil o vysvětlení povahy vztahů Číny se zeměmi Latinské Ameriky, byl Čínou vyprodukovan roku 2008 a nesl název *Document on China's Policy towards Latin America and the Caribbean*. Lze jej považovat za první soft power nástroj Číny směrem k tomuto regionu (sepsán ve španělštině), který se snažil usměrnit diskuze o povaze čínské činnosti v oblasti (Van de Maele 2017: 42).

Z hlediska zahraniční politiky je Čína Západem kritizována svým prosazováním politiky jedné Číny (*One China policy*) vůči svým susedům, Tchaj-wanu a vůči územím v Jihočínském moři. Příval obrovských čínských investic je mnohými autory považován za pokus Číny izolovat Tchaj-wan. Region Latinské Ameriky pod vlivem USA v historii spíše podporoval Tchaj-wan. V 70. letech se spustila lavina, ve které většina států Latinské Ameriky změnila své preference k uznávání této entity (Barr 2011: 32–34). Proces stále pokračuje, což dokazuje fakt, že na počátku roku 2018 přerušila své styky s Tchaj-wanem Dominikánská republika a posledním státem, který roku 2018 změnil své preference, byl El Salvador. Nejen v tomto regionu se Číně daří v prosazování politiky jedné Číny. Dnes pouze 17 zemí světa uznává Tchaj-wan, což může naznačovat úspěšné globální rozšiřování čínského vlivu (Kuo 2018). Nicméně devět těchto států se nachází v Latinské Americe nebo Karibiku. Administrativa Si Ťin-pchinga proto považuje navázání úzkých vazeb s těmito regiony za ještě podstatnější, než vlády

předchozí. Klesající vliv USA může dokazovat i založení Společenství latinskoamerických a karibských států (CELAC) v roce 2011, které sdružuje všech 33 zemí obou regionů s výjimkou Spojených států amerických a Kanady. Společenství tím stojí proti Organizaci amerických států a stává se postupně hlavní arénou k řešení regionálních záležitostí. Čína vnímala vznik organizace jako velkou příležitost pro rozšíření svého vlivu a téměř okamžitě ustanovila fórum Čína-CELAC, v rámci kterého již proběhlo několik summitů a ministerských setkání (Van de Maele 2017: 46–47).

Šíření čínského vlivu a soft power není však zcela bezproblémové. Největší překážkou v uplatňování této dimenze síly v Latinské Americe je jazyková rozlišnost. V tomto ohledu má americká soft power obrovskou výhodu. Země Latinské Ameriky a Čína mají se vzájemnou jazykovou bariérou problém pochopit kulturu druhé země, což vede k obtížnostem při budování důvěry. Výuka mandarínštiny na kontinentu již probíhá, ale značná jazyková obtížnost k ovládnutí jazyku nijak nepřispívá. Kulturní rozdílnost se dotýká mnohých otázek. Země mají například rozlišné chápání autority v obchodních jednáních. Další překážkou v etablování čínského vlivu v Latinské Americe je konkurence dalších aktérů sídlících mimo region. V posledních letech je možné pozorovat značnou snahu Ruska získat vliv v Nikaragui a Venezuele. Dalším hráčem prosazující svůj vliv v regionu se jeví být Indie, která investuje zejména do služeb a vyspělých technologií (Ellis 2011: 90–91).

Je zajímavé že, v díle *Soft Power. The Means To Success in World Politics* z roku 2004 tematiku rozvojové spolupráce autor skoro nezmiňuje. Chápe ji spíše jako záležitost tzv. *economic power* spolu s dalšími prostředky jako úplatky nebo sankce (Nye 2004: 31). Zároveň v té samé knize zmiňuje, že pokud země distribuuje veřejné statky, jak svým obyvatelům, tak i v zahraničí, zvyšuje si tím domácí ale i světové renomé (Nye 2004: 61). V této rovině spatřuje sílu Evropské unie, která je největším poskytovatelem rozvojové spolupráce a těží z rozšiřování svého vlivu prostřednictvím iniciativy *Aid for Trade*, díky čemuž se těší zvyšující se soft power. V této dimenzi také shledává slabinu Spojených států amerických,

které by se měly s přihlédnutím na svoji velikost angažovat více (Nye 2004: 81). Ve svém dalším díle *The Future of Power* z roku 2011 se mimo jiné soustředí na finanční pomoc, kterou stále považuje za prostředek ekonomické moci (Nye 2011: 76). Sám autor si je vědom mnohdy obtížného rozeznání, v jakém případě se jedná o ekonomické vztahy založené na soft power a v jakém případě se jedná o činnost hard power (Nye 2011: 85). Soustředí se tedy zejména na ekonomickou stránku rozvoje, ale rozvojová spolupráce má další možné dimenze, jakou je například technická pomoc, či sdílení know-how. Dále zmiňuje omezený dosah rozvojové pomoci, jakožto nástroje soft power, a to v případě narušování vnitřních záležitostí recipienta, nebo v případě, že je pomoc podmínována (Nye 2011: 76–79). Tato práce se zaměřuje na rozvojovou spolupráci Číny, kdy hlavním předpokladem je existence alternativního modelu spolupráce, který se vyznačuje zejména svojí nepodmíněností ze strany dárce. Dále Nye zmiňuje, že oboustranná komunikace je přínosnější než pouze jednosměrná komunikace, která se snaží šířit určité poselství bez zpětné vazby. Oboustrannou komunikaci vnímá jako součást veřejné diplomacie (Nye 2011: 101–103). Za oboustrannou komunikaci lze považovat hned několik dimenzí rozvojové spolupráce (výměnné pobyty studentů, výměna znalostí atd.). V této práci, která se zabývá povahou rozvojové spolupráce Číny v Latinské Americe, je za teoretický rámec zvolen právě koncept soft power, protože rozvojová spolupráce dokáže vytvořit pozitivní náhled na donora, šíří informace o donorovi včetně jeho hodnot, vytváří pocit vděčnosti i s možností adorace a zvyšuje celkově zájem o donora.

Pro mnohé se stala Čína inspirací v rozvoji, což vedlo k následování východního modelu rozvoje tedy *look east policy*⁴. O síle čínských politických institucí nelze pochybovat, co ale pochybné je, je jejich legitimita a to zejména v očích států Západu. Země stále není zcela demokratická, je sužována korupcí a porušováním lidských práv. Čínský model rozvoje je proto atraktivní zejména v autoritářských a jinak nedemokratických režimech. Čínská soft power je v očích

⁴ Termín označující strategické rozvíjení vztahů jihovýchodních asijských států a mnohých afrických států s Čínou lidovou republikou, s vidinou následování podobně extenzivního ekonomického a sociálního růstu.

těchto zemí úspěšná, nikoliv však na straně Západu, který kritizuje stále přetrvávající problémy uvnitř Číny. Důležitou částí konceptu soft power je proto percepce aktéra. V případě Latinské Ameriky je důležitost percepce soft power výhodou, protože je zde Čína chápána jako protiváha k USA. Spojené státy americké v průběhu historie často zasahovaly do vnitřních záležitostí států Latinské Ameriky a země jako Venezuela v období Huga Chavese snažící se udržet svou ideologii, spatřovala Čínu jako mocného spojence v boji proti západnímu imperialismu (Ellis 2011: 86). Podle neziskové organizace Pew Research Center, která provádí průzkumy veřejného mínění, je Čína v Latinské Americe poměrně oblíbená. V Brazílii, Venezuele a Peru země dosahuje více než 50 % oblíbenosti, přičemž nejpříznivěji Čínu hodnotí Chile, přesahující 60 % hranici (Pew Research Center 2017b). Velký pád prodělaly Spojené státy americké, které po zvolení nové administrativy propadly u každého sledovaného státu v průměru o necelých 20 %, přičemž největší propad byl zaznamenán v Mexiku (z 66 % na 30 %) a Chile (ze 79 % na 50 %) (Pew Research Center 2017a).

Čína není členskou zemí OECD, které se zavazují k naplňování oficiální rozvojové pomoci (ODA) tak, jak ji organizace definuje. ODA je definována jako státní pomoc určená na podporu ekonomického rozvoje a prosperity rozvojových zemí. Oficiální rozvojová pomoc je zpravidla prováděna oficiálními institucemi státu, nebo jednotlivými státními agenturami. Koncese (v podobě půjček, nebo grantů) jsou udělovány za účelem ekonomického rozvoje státu, který pomoc přijímá. Mezi ODA jsou podle OECD započítány i určité formy peacekeepingu, kulturní programy (oficiální návštěvy nebo jiné aktivity, které se snaží zlepšit image přispívajícího státu, jsou z ODA vyloučeny) (OECD nedatováno).

Čína roku 1964 definovala vlastních osm principů ekonomické pomoci a technické asistence pro ostatní země:

1. Čínská vláda vždy zakládá na rovnosti a vzájemném benefitu v poskytování pomoci ostatním zemím. Nikdy nenahlíží na tuto pomoc jako na unilaterální, ale jako na pomoc vzájemnou.

2. V poskytování pomoci ostatním zemím, čínská vláda respektuje svrchovanost zemí a nikdy nepožaduje žádné podmínky ani nevyžaduje žádná privilegia.
3. Čína poskytuje ekonomickou pomoc ve formě bezúročných půjček nebo půjček s nízkým úrokem a v případě potřeby prodlužuje lhůtu pro splacení.
4. V poskytování pomoci ostatním zemím není cílem čínské vlády učinit země přijímající pomoc závislé na Číně, ale pomoc jim na cestu nezávislého ekonomického rozvoje.
5. Čínská vláda si klade za cíl pomoc v dokončení již započatých projektů, jež vyžadují menší investice, ale generují rychlejší výsledky a umožňují zemím zvýšit jejich příjem.
6. Čína poskytuje kvalitní zařízení a materiály za mezinárodní tržní ceny. V případě nesplnění specifikace nebo kvality je čínská vláda nahradí.
7. V poskytování jakékoliv technické pomoci čínská vláda zaručí, že pracovníci v dané zemi technologii ovládají.
8. Experti vysílání Čínou budou mít stejný životní standart jako odborníci v zemi, která pomoc přijímá (China org. nedatováno).

2. Kritéria Pekingského konsenzu

Koncept rozvojové spolupráce v průběhu času prošel mnohými změnami. Účelem této práce není zabývat se jednotlivými rozvojovými dekádami, nicméně je nutné alespoň obecně nastínit principy Washingtonského a do jisté míry i tzv. postwashingtonského konsenzu, jelikož je Pekingský konsenzus považován za jejich protiklad. S termínem Washingtonský konsenzus přišel John Williamson roku 1989 a jeho aspekty je možné sumarizovat do 10 bodů: 1) požadovat rozpočtovou disciplínu, 2) reforma zdanění, 3) liberalizace úrokových sazeb, 4) zvýšení výdajů na zdravotnictví a školství, 5) zajištění majetkových práv, 6) privatizace státních dotací, 7) deregulace trhů, 8) osvojit se konkurenceschopné směnné kurzy, 9) odstranění překážek trhu, 10) odstranění překážek přímým zahraničním investicím. Výše zmíněné aspekty se promítaly do v této době často užívaných programů strukturálních úprav (SAPs) (Halper 2010: 59). Tyto programy zcela odpovídaly prvkům neoliberalismu a zasahovaly jak do vnitrostátní sféry, tak i do té zahraniční. Příkládaly zemím Jihu povinnost splňovat požadavky, které nastavily země Severu. V případě nevyhovění vizí Severu se zemím Jihu nedostaly finanční prostředky na rozvoj. Williamsonův model představuje sérii ekonomických politik, jejichž cílem je rozvoj zemí Jihu v intencích perspektiv zemí Severu. Ohledně jejich ustanovení panoval široký konsenzus ve Spojených státech amerických, které dokonce podněcovaly implementaci Washingtonského konsenzu v praxi. Během několika let jeho užívání byly odhaleny nedostatky těchto neoliberálních ekonomických mechanismů a na koncept se sneslo nemalé množství kritiky. Reakcí akademického a politického prostředí bylo pokusit se nalézt účinnější ekonomické mechanismy, či zcela nový koncept rozvoje (Amrosio 2012: 384).

Na Washingtonský konsenzus navazuje v polovině 90. let tzv. postwashingtonský konsenzus, který ve výsledku staví na dosti podobných myšlenkách jako jeho předchůdce. Stále v sobě obnáší neoliberální myšlenky volného trhu a stále proklamuje důležitost finančních institucí. Co je odlišné v tomto přístupu rozvojové spolupráce, je snaha soustředit se více na sociální

faktory zemí a nejen pouze nahlížet na rozvoj jako na ryze technický problém, který lze vyřešit makroekonomickými nástroji. Programy SAPS byly nahrazeny novými strategickými programy redukcující chudobu neboli tzv. PRSPs (*Poverty reduction strategy papers*) (Fine 2001: 7–9). Tyto programy spíše jen upravují strategie předchozí, s větším důrazem na sociální faktory, jakými je například *good governance* (dobré vládnutí). Mezinárodní instituce se v rámci rozvoje více soustředí na otázku lidských práv a v případě jejich vážného porušování se dokonce zavázaly k zásáhnutí a narušení vnitřní suverenity takové entity. Využívání humanitární intervence je považováno mnohdy za velmi kontroverzní a často je koncept vykládán jako intervencionistický. Dále proto stoupala nedůvěra a nechuť spolupracovat s donory globálního Severu. Daná situace otevřela prostor pro nové donory přijít s alternativou, s přístupem respektujícím vnitřní integritu zemí.

Joshua Cooper Ramo ve své eseji *The Beijing Consensus* z roku 2004 představuje tento koncept a staví jej do opozice vůči (post)Washingtonskému konsenzu. Považuje čínský růst za něco doposud nevídaného a dostatečně signifikantního na to, aby to přetvořilo současný mezinárodní systém. Změny, které se odehrávají uvnitř Číny, ovlivňují i její okolí. Čína se chce stát tím, kdo udává cestu zemím, které se snaží nastartovat svůj rozvoj. Chce se soustředit na státy, které se snaží najít v mezinárodním systému své místo, aniž by tím ztratily na suverenitě ani na hodnotách představujících jejich jedinečnost. Hnací motorem tohoto konceptu je pokojný, spravedlivý a kvalitní růst, kterého bude dosaženo inovacemi a novými řešeními. Ramo si uvědomuje, že čínský růst je neopakovatelným jevem, který žádná jiná země nedokáže napodobit. Dle autora ale existují určité prvky jejího růstu, které jsou uplatnitelné v rozvojové spolupráci s dalšími zeměmi (Ramo 2004: 2–5). Ramo chápe Pekingský konsenzus jako určitý návod, jakým způsobem zařadit rozvojovou zemi do světového systému s využitím tří hlavních čínských ideálů o rozvoji. Ve své eseji představuje zásadní milníky v čínském rozvoji a snaží se z nich vyvodit obecná široce uplatnitelná pravidla. Staví Čínu do opozice západních zemí (zejména Spojeným státům

americkým) a považuje její úspěch v rozvoji za vhodný příklad pro ostatní země, které jsou již unavené ze západních přístupů. Je proto vhodné si stručně představit, jaké faktory stály za úspěšným čínským rozvojem. Sama Čína se pyšní čtvrt stoletím neustálých reforem, které nicméně poměrně dlouhou dobu neměly velký účinek na ekonomickou výkonost země. To možná vysvětluje odolnost Číny vůči ekonomické krizi, která postihla asijské země v 90. letech. Následovala restrukturalizace státních sektorových podniků a otevření se světové ekonomice, což obnášelo i přijetí norem Světové obchodní organizace. Růst čínského průmyslu a jeho integrování do světové ekonomiky znamenal pro Čínu exponenciální zvětšování jejího ekonomického potenciálu. Díky tomu do země začalo proudit obrovské množství přímých zahraničních investic (FDI). Čína se stala zemí, do které směřovalo světově největší množství FDI a zároveň největší rozvojovou zemí světa (Jefferson, Hu, Su 2006: 4–6). Čína si byla vědoma důležitosti přímých zahraničních investic, které na její území proudily a sama podnikla několik reforem pro další umocnění své lukrativnosti. Po dvě desetiletí budovala strategii „*inviting in*“, v níž tvořila prostředí lákavé pro zahraniční investory (Lanteigne 2009: 44). Zavedla tzv. speciální ekonomické zóny, které měly nalákat ještě více zahraničních investorů. Překotný rozvoj čínské ekonomiky znamenal stále navyšující se potřebu po zajištění všech potřebných komponentů a zdrojů, aby růst i nadále pokračoval. Čína proto sama začala podporovat své podniky, aby investovaly v zahraničí, což zajistí státu potřebné zdroje a zároveň diverzifikuje zisky. Začátkem milénia došlo k vyhlášení již zmíněné „*going out*“ strategie, která vedla k tomu, že Čína dnes více v zahraničí investuje, než ze zahraničí přijímá. FDI proudící z Číny znamenaly v roce 2016 až 10 % světového podílu přímých zahraničních investic (Avendano, Melguizo, Miner 2017: 4).

Je možné konstatovat, že FDI hrály v čínském rozvoji jednu z klíčových rolí. Země, do které proudilo světově nejvíc FDI je dnes důležitým ekonomickým hráčem, který sám intenzivně investuje do mnohých regionů a povzbuzuje tak jejich rozvoj. Jedním z takových regionů je i Latinská Amerika. Zde Čína započala investovat zejména do těžebního průmyslu, aby byla schopna utáhnout svou na

zdroje náročnou rostoucí ekonomiku (Avendano, Melguizo, Miner 2017: 6). Prvním zvoleným kritériem pozorovaným v případových studiích Chile a Brazílie jsou *čínské investice (I.)*, jejich zvyšující se tendence, či jejich ambice podílet se na rozvoji země.

Prvním teorémem Pekingského konsenzu jsou dle Rama inovace. Je nutné neustále přicházet s novými poznatky a myšlenkami, abychom byli schopni reagovat na problémy existující, či na problémy nově vznikající (Ramo 2004: 12). Logiku tohoto aspektu Pekingského konsenzu je možné hledat uvnitř novodobé historie Číny a to zejména v jejích inovacích nastartovaných po roce 1979. Tyto reformy účelně a efektivně reagovaly na problémy ve společnosti. Existují i kontroverzní politiky realizované v Číně, jmenovitě politika jednoho dítěte, která stojí za snížením populačního růstu země. I tato politika je mnohými autory sledována jako jedna z možných příčin čínského ekonomického růstu. Pro zbytek světa působí tato politika absurdně a je zpochybňována její morálnost. V Číně nicméně zafungovala, což vyzdvihuje i Pekingský konsenzus (Zeng 2016). Touha po inovacích a reformách je v Číně chápána spíše ve smyslu osvojení si nových znalostí a poznání, nežli v oblasti ideologického nastavení, v tomto směru je velmi tradicionalistická. Pouze pokud bude Čína neustále hledat nové technologie a nová vědecká poznání, bude možné podle Rama odvrátit katastrofu, ke které se v zemi nevyhnutelně schyluje. Obrátit slabost v sílu pomocí nových poznatků považuje za jednoznačnou cestu k rozkvětu i pro ostatní státy. Hlavním prostředkem pro růst inovací a vědy v zemi je podle autora zlepšení vzdělávacího systému (Ramo 2004: 15–18). V posledních letech je zřejmé, že Čína investuje do svého vzdělávacího systému, jelikož stoupá jeho kvalitativní i kvantitativní úroveň (počet domácích i zahraničních studentů). Dle PISA (Program pro mezinárodní srovnávání studentů) se Čína tradičně pohybuje nad průměrem žáků zemí OECD a to zejména v oblasti vědy a matematiky (OECD 2015). V oficiálních dokumentech vydaných čínskou vládou a přeložených do angličtiny je k nalezení několik zmínek o důležitosti inovací a reforem během rozvojové spolupráce. Konkrétně například v dokumentu „*White Paper: China's Peaceful Development*“, který popisuje, jakým způsobem

probíhal rozvoj v minulosti a jaké jsou cíle do budoucna, přičemž inovace a reformy jsou zmíněny mnohokrát (The State Council, The People's Republic of China 2011b). Dále pak v Bílé knize čínské rozvojové pomoci vydané roku 2014, ve které je význam inovací a reformem zmíněn jakožto jeden z pěti základních rysů čínské zahraniční rozvojové spolupráce (The State Council, The People's Republic of China 2014). Druhým zvoleným kritériem, které bude vyhodnocováno v případě dvou latinskoamerických zemí, jsou *inovace a znalosti* (2.). Ty mohou předávat čínští zaměstnanci a specialisté a k šíření know-how může docházet i při výměnných studentských pobytech či v jiných vzdělávacích iniciativách. V rámci tohoto kritéria se také práce bude soustředit na to, zda probíhají Čínou financované projekty ve vztahu partnerství veřejného a soukromého sektoru (*Public private partnership* – PPP). Takové projekty se soustředí na veřejné služby a infrastrukturní projekty, je tedy možné je považovat za projekty mající potenciál šířit inovace, nové technologie a znalosti v zemi (Maltin 2019). Dobrým ukazatelem je také procento HDP investované na výzkum a vývoj (*Research and development* – R&D). Tento indikátor zahrnuje finance investované do vědního výzkumu společností, výzkumných ústavů a univerzit (OECD 2019c).

Dle Rama je největší výzvou v rozvoji jeho udržitelnost. Uvědomuje si, že bez rozvojového modelu, který zajistí udržitelné prostředí, hrozí, že čínská ekonomika zpomalí, či se dokonce roztrhne kvůli korupci, nedostatku zdrojů a znečištěnému prostředí. Autor doufá, že si tohoto rizika bude vědoma nová v té době čtvrtá generace čínských státníků. Již roku 2004 se k této problematice vyjádřil tehdejší čínský premiér Wen Ťia-pao ve svém plánu tzv. „Pět rovnováh“. Zde shrnuje pět rozvojových reform a inovací, jsou jimi: „vyvažování rozvoje měst a venkova, vyvažování rozvoje mezi regiony, vyrovnávání hospodářského a sociálního rozvoje, vyrovnávání rozvoje mezi člověkem a přírodou a vyvažování domácího rozvoje spolu s otevíráním se vnějšímu světu“ (Yusuf, Nabeshima 2006: 5). Bílá kniha čínské rozvojové pomoci z roku 2014 několikrát zmiňuje důležitost udržitelného rozvoje v ekonomickém i ekologickém smyslu (The State Council, The People's Republic of China 2014). Spojení mezi udržitelností a rozvojem je

k nalezení v mnohých čínských oficiálně vydaných dokumentech (konkrétně například v Bílé knize nesoucí název „*Ecological Progress on the Qinghai-Tibet Plateau*“) (The State Council, The People’s Republic of China 2018). Čína samotná si uvědomuje překotnost svého rozvoje, což způsobilo mnohé ekologické problémy, které samy o sobě mohou v budoucnu vážně ohrozit čínský růst, ba i samotnou čínskou existenci. Daná problematika také není udržitelná pouze na čínském území, ale přelévá se za hranice, což ohrožuje vztahy se sousedy a mnohdy ústí až v incidenty mezinárodního měřítka (Lanteigne 2009: 45). Čína je v posledních letech aktivnější v proklamování ochrany životního prostředí. Došlo k podepsání Kjótského protokolu a na něj navazující Pařížské dohody o životním prostředí. V diskuzích o dané problematice je Čína čím dál více slyšet (Harvey, Doherty 2018). Dalším kritériem, které bude sledováno u dvou latinskoamerických zemí, je proto *udržitelnost rozvoje* (3.). V případě poměrování tohoto kritéria bude sledováno, zda Čína svou rozvojovou spoluprací pomáhá nastolit v zemích udržitelný rozvoj například prostřednictvím iniciování environmentálních projektů. Bude představeno kupříkladu to, jakým způsobem Čína reaguje na narůstající odlesňování v Brazílii, nebo zda čínská poptávka po nerostných surovinách, jmenovitě mědi, nezpůsobuje v Chile pouze další škody na životním prostředí.

Posledním Ramovo teorémem je sebeurčení. Pekingský konsenzus v cestě za prosperitou zdůrazňuje důležitost prvku nezávislosti rozvojových zemí. Zmiňuje nutnou obranu před hegemony, které mohou slabší pouze využívat. V případě latinskoamerických zemí je toto téma velmi relevantní, jelikož po většinu své existence jsou předmětem všudypřítomného vlivu Spojených států amerických. Ramo nachází podobnou problematiku i v rámci Číny. Tvrdí, že Čína a Spojené státy americké jsou v konfliktu ohledně zásadních otázek a jejich vztah je charakterizován přetrvávající nejistotou. Jedním ze základních sporů je charakter mezinárodního uspořádání, ve kterém Čína stojí proti unilaterálnímu nastavení, po kterém údajně touží Spojené státy americké, jakožto potenciální hegemon. Čína proklamuje multipolární systém, ve kterém není žádný hegemon a

žádné vojenské ani politické soutěžení (Ramo 2004: 40–41). Zde se zrcadlí čínské tradiční pojetí státní suverenity a čínské postavení se do opozice vůči Washingtonskému konsenzu. Čína svým alternativním modelem rozvoje představuje možnost, jak dosáhnout růstu a zároveň šanci zachovat si své sebeurčení. Oficiální čínské dokumenty se s tímto bodem, ustanoveným v Pekingském konsenzu, shodují. Zmínky o soběstačnosti, samostatnosti a nezávislosti rozvoje jsou k nalezení hned v prvním bodu základních znaků čínské rozvojové politiky v Bílé knize o rozvoji z roku 2011. Soběstačnost je vyzdvihována i v již zmíněné technické spolupráci. Čínští experti poskytnou přínosné rady, které zvýší zemi její samostatnou schopnost rozvoje (*self-development capacity*). V konkrétním dokumentu je také zmíněn princip žádných podmínek (*no strings attached*) (The State Council, The People's Republic of China 2011a). V Bílé knize rozvojové pomoci z roku 2014 se Čína zavazuje k nepožadování žádných politických podmínek, k nezasahování do vnitřních záležitostí státu a k respektu ke svobodě zemí určit si jejich vlastní cestu rozvoje. Spolupráce má být založena na vzájemném respektu a dodržování slibů (The State Council, The People's Republic of China 2014). Čtvrté sledované kritérium ve dvou případových studiích latinskoamerických zemí je proto stanoveno jako *nevměšování se do vnitřních záležitostí státu (4.)*. Otázkou v daném kritériu může být, zda Čína projektuje v rozvojové pomoci ke konkrétním zemím některé ze svých dlouhotrvajících národních zájmů. Jedním z nejzřejmějších je stále přetrvávající touha po jednotné Číně. Tento cíl je Čínou oficiálně proklamován v Bílé knize s názvem „*The One-China Principle and the Taiwan Issue*“ z roku 2000, ve kterém zmiňuje nekončící snahu mírumilovně sjednotit Čínu a území Tchaj-wanu označují za neoddělitelnou část Číny. Z dokumentu je možné vyčíst například to, že asijsko-pacifické země by měly ve vlastním zájmu podporovat princip jednotné Číny pro dosáhnutí míru a stability v regionu. Zároveň je zmíněno, že země, které udržují diplomatické vztahy s Čínou, by měly vzájemně respektovat suverenitu, územní celistvost a princip nevměšování se do vnitřních záležitostí a upustit tak od poskytování zbraní či jakékoliv pomoci Tchaj-wanu. Čínská vláda doufá, že mezinárodní prostředí bude respektovat principy jednotné

Číny jednou pro vždy a po znovuzískání suverenity v Hongkongu a Makau doufá v to samé i vůči Tchaj-wanu (The State Council, The People's Republic of China 2000). Joshua Cooper Ramo si je vědom této přetrvávající čínské touhy a považuje ji již v době vydání eseje za archaický přežitek způsobující čínské rozvojové spolupráci akorát problémy (Ramo 2004: 9). Je evidentní, že čínská vláda považuje naplnění tohoto principu za jeden z důležitých cílů zahraniční politiky i v současnosti (to může dokazovat stále snižující se počet zemí uznávající Tchaj-wan, jak je již zmíněno výše). Je ovšem otázkou, zda tímto principem podmiňuje rozvojovou spolupráci s vybranými latinskoamerickými zeměmi.

Prvkem, který se v oficiálních dokumentech o čínské rozvojové spolupráci mnohočetně opakuje, je zmínka o kooperaci, která ve výsledku ústí ve vzájemný prospěch (*mutual benefit*). Čína si přeje otevírat se světu a spolupracovat s ostatními tak, aby bylo zajištěno vzájemného prospěchu. Cílem je vybudování harmonického světa, ve kterém se bude společně realizovat rozvoj. V novějším dokumentu o rozvojové pomoci vydaném roku 2014 dokonce několikrát zmiňuje princip *win-win*, tedy situaci, ze které profitují všichni zúčastnění (The State Council, The People's Republic of China 2014). Čína samotná svou rozvojovou pomoc vnímá jako jiho-jihní kategorii rozvojové spolupráce, ze které plynou benefity pro obě zúčastněné strany. Sama Čína se staví do pozice, ve které podněcuje rozšíření této dimenze rozvojové spolupráce světově. Jiho-jihní spolupráce je Čínou vnímána jako vhodný doplněk klasické spolupráce Severu a Jihu. Tímto počínáním si klade za cíl zmenšit ekonomickou mezeru mezi Severem a Jihem (The State Council, The People's Republic of China 2011a). Jednou z důležitých doktrín, podle které se i dnes do jisté míry řídí čínská zahraniční politika, je maoistická doktrína Pěti principů mírové koexistence, běžněji známá jako Panča šíla. Tento kodex, původně ustanoven jakožto rámec vymezující vzájemné vztahy mezi Čínou a Indií, zahrnuje následující zásady: “vzájemný respekt k teritoriální integritě a suverenitě, vzájemné neútočení, nezasahování do vzájemných vnitrostátních záležitostí, rovnost a vzájemný prospěch a mírumilovné soužití“ (Lanteigne 2009: 11). I dnes, více než 60 let od vyhlášení této doktríny, se

Čína odvolává na její užití a přetrvávající relevanci. Dalším, v pořadí pátým kritériem, které bude sledováno ve dvou případových studiích, je díky výše zmíněným důvodům, *princip win-win spolupráce (5.)*.

Kromě jiného je v kodexu Panča šily zakotven i již zmíněný princip rovnosti. V rámci Pekingského konsenzu, tak jak jej načrtl Ramo, je podmínka rovnosti v rozvojové spolupráci obsažena jakožto součást druhého teorému spolu s udržitelností rozvoje (Ramo 2004: 12). Tento prvek Pekingského konsenzu považuje autor za jeden z nejvíce lákavých pro ostatní země. S vědomím, že všechny země jsou si rovny a není rozlišováno mezi zeměmi malými nebo velkými, se nabízí pro mnohé národy příležitost dosáhnout opravdové nezávislosti ve svém počínání (Ramo 2004: 28). Ve zveřejněných Bílých knihách o čínské zahraniční pomoci z roku 2011 a 2014 je rovnost zmíněna jakožto jeden ze základních pilířů rozvojové spolupráce. Čína samu sebe považuje za rozvojovou zemi, což jí údajně umožňuje nejlépe porozumět rozvojové problematice dalších rozvojových zemích se zvláštním zaměřením na nejméně rozvinuté země světa. Vzájemná spolupráce pak bude probíhat s respektem k principu rovnosti. Čínská lidová republika je státním zřízením, které je postavené na socialistickém politickém systému ovládaným komunistickou stranou. V průběhu času se pozvolna proměňuje ideologie Číny, přičemž každý vůdce se snažil přijít se setem inovací. Nynější vůdce Si Ťin-pching přišel s tzv. „Myšlenkami o socialismu s čínskými charakteristikami pro novou éru“, neboli program často přezdívaný Čínský sen. Jak již bylo zmíněno výše, tento program je rétoricky do určité míry podobný svému mnohem známějšímu americkému předchůdci. Podobnost lze nalézt zejména v apelování na rovnost jedince ve společnosti. Rovnost před zákonem a rovnost v příležitostech je možné nalézt i v případě Čínského snu (Peters 2017: *passim*). Důležitost rovnosti je rovněž k nalezení již v dílech Konfucia a jeho představách o stabilní společenské hierarchii (Barr 2011: 60). S přihlédnutím k výše zmíněným důvodům je za poslední, v pořadí šesté kritérium, zvolena *rovnost ve vzájemné spolupráci (6.)*. Dané kritérium bude posuzováno na základě vývoje vztahů mezi Čínou a vybranými latinskoamerickými zeměmi.

V této kapitole bylo představeno šest kritérií, na základě kterých bude vyhodnocována povaha čínské rozvojové spolupráce v případě dvou zvolených latinskoamerických zemích. Jsou jimi:

1. Čínské investice
2. Inovace a znalosti
3. Udržitelnost rozvoje
4. Nevměšování se do vnitřních záležitostí státu
5. Princip win-win spolupráce
6. Rovnost ve vzájemné spolupráci

3. Případová studie Chile

Je možné konstatovat, že vztahy mezi Chile a Čínou bývaly v rámci Latinské Ameriky jedny z nejsilnějších. Téměř okamžitě po vyhlášení Čínské lidové republiky roku 1949 se Chile stala jednou z prvních zemí Latinské Ameriky, která navázala kontakty s touto novou entitou. První spojení probíhalo prostřednictvím kulturních výměn, příkladem může být návštěva Číny chilským básníkem Pablem Nerudou nebo ustanovení čínského kulturního institutu v Chile, který byl zároveň prvním svého druhu v regionu Latinské Ameriky. Vztahy byly natolik dobré, že Chile uvažovalo o navázání diplomatických vztahů s Čínou již v této době. Čína ovšem tuto nabídku odmítla, jelikož Chile stále udržovalo určité vztahy s Tchaj-wanem, i přesto, že byly spíše jen formálního rázu. V 60. letech již docházelo k pokusům navazovat obchodní styky, nicméně kvůli nedostatečné úrovni formálních diplomatických vztahů byly tyto pokusy těžko realizované (Montlava, Navia 2007: 2).

Chile se stalo první zemí, která s Čínou podepsala dohodu o volném obchodu, čímž se zároveň stalo první latinskoamerickou zemí, která s Čínou navázala oficiální diplomatické vztahy. Bližší kontakt mezi zeměmi byl navázán již v 70. letech za socialistické vlády Salvadora Allende (Gachúz 2012: 134). V 70. letech sužovalo Čínu členství v OSN, které bylo kompromitováno ze strany Tchaj-wanu. Byla to totiž Čínská republika (neboli Tchaj-wan), která obsadila místo v OSN ihned po založení organizace. Chile bylo jednou z mála zemí, která podporovala vstup Čínské lidové republiky do OSN. S navázáním diplomatických vztahů s Čínou došlo zároveň k ukončení vztahů s Tchaj-wanem. Chile bylo druhou latinskoamerickou zemí (po Kubě), která uznala Čínskou lidovou republiku a to již závěrem roku 1970. Před chilským uznáním Číny tak učinilo pouze málo států, jmenovitě Itálie, Kanada a Kuba (Montlava, Navia 2007: 3). I přes takto výrazný diplomatický počín byly v této době obchodní vztahy mezi zeměmi stále omezené. Chile bylo se svou levicovou vládou stále ideologicky blíže spíše Sovětskému svazu nežli Číně. Je třeba si uvědomit, že se jedná o období, ve kterém stále narůstaly tenze mezi dvěma hlavními východními hráči. Obchodní

vazby sice byly limitované, ale za to diplomatické styky se stále prohlubovaly. Již na počátku 70. let docházelo k četnému vysílání politických delegací a došlo k ustanovení stálých ambasád v obou zemích (Montlava, Navia 2007: 3).

Po puči na prezidenta Allendeho se moci chopil Augusto Pinochet, který pro čínsko-chilské vztahy znamenal změnu. Obrat to však nebyl tak markantní jako v případě mnohých zemí, které kvůli nové chilské vládě přerušily veškeré diplomatické vztahy. Čína na Chile nezanevřela i přes poměrně rozsáhlou izolaci Pinochetova režimu ze strany ostatních států. Čína byla dokonce jedinou komunistickou zemí, která neodvolala svého velvyslance sídlícího v Santiagu. Čínská vstřícnost vůči Chile pramení z pragmatismu. Nebylo by moudré ukončit vztahy s jednou z mála zemí, která Čínskou lidovou republiku oficiálně uznala. Čína proto na oplátku uznala nový režim Augusta Pinocheta, který se zavedl v zemi. Vzájemné vztahy mezi zeměmi byly v této době dlážděny pragmatismem a nezasahováním do interních záležitostí. Zisk tak velkého spojence značně přidával Pinochetovy na sebevědomí, které mu umožnilo být ambicióznějším i v mezinárodním měřítku. Příkladem může být spor o nárokování území Antarktidy v roce 1982. Zde se Generál Pinochet opět dočkal podpory od svého silného spojence, což dokazuje výstavba čínské základny vně nárokováného území Chile na Antarktidě. Spříznění obou států je možné nalézt také v podobnosti a načasování rozsáhlých reforem uvnitř zemí. Chile a Čína ve stejnou dobu přijímaly politiky otevírající jejich trhy a je možné tvrdit, že i díky tomu našly společnou řeč i přes své diametrálně odlišné postavení ke komunismu. Jednalo se však zatím o vztahy omezené, o vztahy zejména diplomatického ražení (Montlava, Navia 2007: 3–4). Intenzivnější kooperace započala na konci 80. let, kdy došlo k podepsání dohod o ekonomických a obchodních výměnách. Již v této době započaly výměny přímých zahraničních investic (Gachúz 2012: 134). Stále rostoucí Čína již v této době potřebovala uspokojit zvyšující se potřebu nerostných surovin. Chile je jedním z největších producentů mědi na světě, proto roku 1987 Čína navázala spolupráci s chilskými těžařskými podniky CODELCO a MADECO (Jilberto 2010: 79).

Velkou změnou pro vzájemné vztahy byl chilský přechod k demokratickému uspořádání v roce 1990. Spojením Socialistické strany Chile s Křesťanskou demokratickou stranou a vznikem koalice *Concertación* došlo v zemi k ustanovení neoliberální demokracie. Chile si uvědomovalo svoji závislost na těžebním průmyslu a novým cílem se tak stala snaha o diverzifikaci exportu (Gachúz 2012: 134). I tento faktor napomohl tomu, že se Chile stalo jednou z nejlépe spravovaných ekonomik od roku 1990 z regionu Latinské Ameriky. Od stejného roku se obchodní vztahy mezi Chile a Čínou nevídaně navýšily. Konkrétně se obchodní výměna z celkového objemu 699 milionů dolarů v roce 1995 posunula na 8425 milionů dolarů v roce 2006. Čína se tak stala druhým největším obchodním partnerem Chile po Spojených státech amerických (Jilberto 2010: 14). Chilská neoliberální strategie otevřeného regionalismu byla jednou z příčin, proč Chile nadšeně uvítalo vstup Číny do Světové obchodní organizace v roce 1999. Chile bylo dokonce první zemí světa, která čínský vstup do WTO podpořila. V období vlády prezidenta Ricarda Lagose (v letech 2000 až 2006) bylo apelováno na globalizaci chilské ekonomiky, čemuž výrazně napomohlo uzavírání mnohých dohod o volném obchodu. Prezident Lagos byl v zahraniční politice velmi aktivní a za jeho vlády došlo k uzavření dohody o volném obchodu se Spojenými státy americkými v roce 2004, s Evropskou unií roku 2002 v a neposlední řadě i s Čínou roku 2005. V období jeho vlády došlo ke značnému ekonomickému růstu, který je přičítán zejména intenzivnímu exportu mědi a vlivu Číny. Docházelo k navyšování čínského importu chilské mědi, čímž zároveň rostla cena této suroviny na mezinárodních trzích, hnaná především intenzivní čínskou poptávkou. I díky tomu se v letech 2000 až 2005 Chile těšilo každoročnímu růstu HDP kolem 4,4 %, což s předstihem překračuje průměrný roční růst zemí Latinské Ameriky, ba dokonce i světový průměrný růst (Jilberto 2010: 80–83). Těžební sektor je i dnes v Chile velmi podstatný a pro růst chilské ekonomiky představuje zejména měď nadále životně důležitou komoditu. Objevily se alternativní produkty k exportu, jako například lesní produkty, víno, ovoce či ryby, ale stále nepředčí důležitost mědi (Barton 2009: 239). Roku 2008 došlo k uzavření dohody doplňující vzájemné FTA o služby a prohloubení obchodu. Jednalo se o vůbec

první dohodu tohoto typu v regionu Latinské Ameriky. Pro obě země šlo o převratný moment, pro Čínu to byla dokonce první uzavřená dohoda tohoto typu. Čínsko-chilské vztahy dále nabíraly na síle, což může dokazovat například účast Chile na Šangri-La dialozích⁵ roku 2011, jakožto jediné latinskoamerické země (Ganchúz 2012: 143–148). Roku 2006 se socialistickou prezidentkou Chile stává Michelle Bacheletová, jakožto vůbec první žena v Chile zastávající tuto pozici. Čtyři roky poté ji nahrazuje konzervativce a podnikatel Sebastián Piñera. Další volební období opět vyhrála Michelle Bacheletová. I přes to, že se politická reprezentace ideologicky rychle proměňovala, oba političtí lídři byli zastánci upevnování vztahů s Čínou a nahlíželi na vzájemnou spolupráci jako na benefit pro obě strany, i přes častá varování amerického prezidenta Donalda Trumpa před čínským vykořisťováním (Londoño 2018).

S demokratizací se Chile více otevřelo světu. S tím souviselo navazování přátelských vztahů. Spojené státy americké byly v regionu Latinské Ameriky vždy velmi aktivní a není proto divu, že po chilské demokratizaci došlo mezi státy k prohloubení vzájemných vztahů. Během 50. a 60. let proudilo ze strany Spojených států amerických do Chile poměrně velké množství zahraniční pomoci. Prezidentem Kennedym bylo Chile považováno za hlavního protagonistu tzv. Aliance pro pokrok. Značný pokles v zasílání pomoci přineslo zvolení socialistického prezidenta Allende v 70. letech (Meyer 2014). Pokles zaznamenaly i vzájemné vztahy, které utrpěly zejména kvůli nespokojenosti Spojených států amerických s vládou prezidenta Allendeho. Prezidentovi Nixonovi se chilský socialistický režim natolik přičil, že s jeho požehnáním napomohly americké tajné služby vojenskému převratu roku 1973. Na 17 let byl ustanoven nový, ač pravicový režim, zato značně terorizující chilské obyvatelstvo. Tento americký počin ovlivnil americko-chilské vztahy na dlouhou dobu (Gustafson 2007). Dnes Spojené státy americké neposkytují žádnou oficiální rozvojovou pomoc, což je zdůvodňováno dobrým stavem rozvinutosti země. Od roku 2004 země spojuje

⁵ Šangri-La dialogy představují mezivládní setkání iniciované think thankem International Institute for Strategic Studies (IISS). Setkání má sloužit k vzájemné komunikaci o bezpečnostních tématech zejména asijského regionu (IISS 2019).

podepsání dohody o volném obchodu, po čemž nastaly intenzivní obchodní vztahy. Tato dohoda umožňuje Spojeným státům americkým exportovat bezcelně 100 % všeho amerického zboží na území Chile (U.S. Department of State 2018). I přes to nedosahuje obchodní výměna od roku 2010 takové intenzity jako čínsko-chilská. Od počátku milénia vzrůstal zájem Spojených států amerických podílet se na obchodní výměně s Chile. Důvodem není velikost chilského trhu, který lze považovat za malý, ale spíše otevřenost, síla institucí a především nezávislost ve vývoji, na které Chile staví (Rosales 2003). Důležitost nezávislosti a historické křivdy možná ústí v opatrnost Chile vůči Spojeným státům americkým a raději dávají přednost Číně, která slibuje nezasahování do vnitřních záležitostí. S nynější americkou administrativou se vztahy dále zhoršily a opatrnost je možné pozorovat i ze strany současné izolacionistické politiky Spojených států amerických.

Chile je možné označit za jednu z nejrychleji rostoucích ekonomik Latinské Ameriky, což od přelomu milénia dostalo z chudoby značné procento obyvatel (do roku 2015 klesla chudoba z 26 % na 7,9 %) (The World Bank 2018b). V posledních letech Chile posílilo ekonomické ale i politické faktory, jakými je vláda práva a demokracie. I přes dlouhodobý chilský růst je stále možné pozorovat v zemi nerovnost a v posledních letech i četné násilné protesty (Long 2011).

Chilský růst je dlouhodobý a poměrně stabilní. Dle zprávy OECD je však nutné modernizovat některé prvky ekonomického modelu a to zejména vztahy mezi vládou, obchodní sférou a společností. Díky otevřenosti světovým trhům, stabilnímu makroekonomickému managementu a plnění čínské poptávky po surových materiálech, byl dle zprávy OECD udržován v Chile stabilní 4 % roční růst (OECD 2018: 37–38). Obavy týkající se přílišné závislosti na mědi v Chile stále rostou. Země si je vědoma nutné změny v budoucnu ať již kvůli vyčerpání kapacit měděných nalezišť, či narůstajícím environmentálním obavám a následným regulacím. Chile nedisponuje silným manufakturním sektorem, který by byl schopen Číně jakkoliv konkurovat, jako v případě Mexika, či Brazílie (Barton 2009: 239). Inovace a nové technologie jsou proto v případě Chile

životním zájmem a bude zajímavé pozorovat, zda a jak je v tomto ohledu Čína nápomocná.

I přes to, že jsou Čína a Chile značně odlišné země ve velikosti, počtu obyvatel a ekonomickém složení, sdílejí spolu některé důležité charakteristiky. Obě zastávají přední pozici mezi zeměmi s rozvíjejícími trhy, které dokážou přilákat značné množství investorů, což Číně i Chile přináší poměrně stabilní ekonomický růst (Barton 2009: 232–233). Chile je velmi specifickou zemí regionu Latinské Ameriky, jelikož se stalo roku 2010 prvním státem regionu, který vstoupil do organizace OECD. Po Chile vstoupilo do OECD i Mexiko a dále se vyjednává členství i s dalšími zeměmi regionu (OECD 2010). Dle organizace země svým členstvím v OECD není omezována v přijímání ODA a dnes existuje několik členů, kteří stále ODA přijímají. Mezi nimi je i Chile, které dnes ODA přijímá ale i poskytuje (OECD 2019a). Čínská rozvojová spolupráce je navíc natolik specifická, že mnohdy nemůže být klasifikována jako ODA, takže i za předpokladu, že Čína poskytuje rozvojovou spolupráci Chile, nebude to z oficiálních zpráv OECD patrné. Dle OECD zasílá největší obnos ODA do Chile Německo (OECD 2019d). Čína navíc může využívat různých mezinárodních platforem, prostřednictvím kterých se do Chile dostanou čínské finance. Důležitou arénou spolupráce může být Čína-CELAC fórum, ve kterém se členové zavazují k vzájemné kooperaci i v rámci Novodobé hedvábné stezky (CELAC 2018). Chile lze stále považovat za rozvojovou zemi, nicméně podle OSN patří mezi vysoko příjmové země, stejně jako Čína. Je proto otázkou, do jaké míry Chile potřebuje čínské finance (United Nations 2018: 142 – 144). I přes to bylo Chile vybráno jako předmět případové studie, protože mezi zeměmi dochází k intenzivní obchodní výměně a obchod do určité míry může napomáhat rozvoji. Čínské finance navíc nepřijímají pouze rozvojové země, ale i země rozvinuté, příkladem může být Česká republika.

Chile je aktivní ve spolupráci kategorie jiho-jihní kooperace, která staví kromě jiného na vzájemně prospěšných vztazích, což je i jedna z kategorií v rámci Pekingského konsenzu sledované v této diplomové práci. Spolu s ostatními

zástupci jiho-jihní kooperace Chile odmítá v rámci této interakce užívat termíny „donor“ či „pomoc“. Chile se v rámci své rozvojové politiky věnuje zejména sousedním zemím a státům v regionu Latinské Ameriky a Karibiku (OECD 2013: 11).

3.1. Čínské investice

I v případě čínských zahraničních investic je obtížné získat jednoznačná a spolehlivá data. Je běžné, že státy zveřejňují statistiky o svých zahraničních investicích. V případě OECD států je to dokonce povinností. Čína je problematická, protože FDI (stejně jako rozvojovou spolupráci) nemá na starosti jeden státní orgán, ale je rozptýlen mezi několik činitelů. Za hlavní zdroj čínských FDI je považováno Ministerstvo obchodu (MOFCOM) a Státní agentura zahraniční výměny (SAFE). Tyto dva orgány spolu mimo jiné vydávají oficiální bulletiny monitorující zahraniční investice směřující ven z Číny. Informace však nemusí být vždy úplné, či pravdivé (Mlachila, Takebe 2011). Nově došlo v minulém roce ke zřízení Agentury Čínské mezinárodní rozvojové kooperace (CIDCA), jejíž cílem je zefektivnit spravování čínské rozvojové spolupráce. Není zcela jasné, jakým způsobem dochází ke kooperaci mezi orgány, je pouze známo, že tato nová agentura údajně nemá být nadřizena MOFCOM. Již samotný název agentury naznačuje, jak moc se čínská zahraniční spolupráce liší od té západní. Čínská představa o rozvojové kooperaci nezahrnuje granty, či projekty na základě solidarity. I tato agentura tak zahrnuje aktivity, které apelují na princip vzájemného benefitu a je obtížné rozeznat, co je FDI a co je bilaterální pomoc (Mardell 2018). Co se týče oficiálních prohlášení a statistik, bývají čísla často zveličená. Mnohdy se totiž může jednat pouze o čínský záměr, který se nemusí nikdy realizovat. Dalším problémem je, že podle oficiálních čínských zdrojů, velké obnosy FDI proudí do daňových rájů, jakými jsou například Kajmanské ostrovy a jejich další směřování je poté obtížné vystopovat (Mlachila, Takebe 2011).

Pro zjištění čínských investic do Chile a později i do Brazílie, bude proto využito hned několika zdrojů, abychom dosáhli alespoň určité představy. Prvním využívaným zdrojem budou informace poskytnuté od neziskové organizace AidData, která se zaměřuje na sběr dat týkající se rozvojové pomoci. Konkrétně bude využito vydané databáze zaměřující se na čínské oficiální finance mezi lety 2000 a 2014 napříč pěti regiony. Databáze obsahuje koncesionální i jiné finanční zdroje proudící z čínských institucí. Jedná se tedy o projekty, které plní podmínky ODA podle OECD ale také o finance tzv. ostatní oficiální finanční toky (OOF)⁶ (AidData 2017).

Dalším zvoleným zdrojem, který umožní sledovat čínské zahraniční investice do Chile a následně i Brazílie, je zpráva vydaná autory z think tanku Atlantické rady ve spolupráci s OECD. Tato zpráva z roku 2017 se soustředí na čínské FDI v Latinské Americe, jakožto na trend mající globální vliv. Jsou zde uvedena mimo jiné kvantitativní data, která se opírají o údaje z fDi Markets, což je služba provádějící celosvětový monitoring finančních toků, včetně FDI (fDi Markets 2019). Posledním využívaným zdrojem při vyhodnocování kritéria čínských investic bude oficiální bulletin vydaný čínským Ministerstvem obchodu. Jediná dostupná podrobnější zpráva je však pouze z roku 2010 a monitoruje období od roku 2004. Využití tohoto zdroje bude pouze pro vytvoření představy o tom, jak sama Čína prezentuje zasílání FDI do konkrétních zemí. Účelem této práce není soustředit se na povahu čínských zahraničních investic, ale pouze dokázat, zda do cílové země čínské finance směřují se zvyšující se tendencí, což může implikovat vzrůstající čínský zájem o danou zemi, či narůstající rozvojovou spolupráci mezi zeměmi.

Celkový objem čínských investic proudících do regionu Latinské Ameriky dlouhodobě zaznamenává vzestupný trend. Tradičně se čínské firmy soustředí zejména na investice v těžebním průmyslu. V současné době, více než kdy jindy,

⁶ OOF jsou dle OECD definovány jako ostatní finanční toky, které nenaplnují kritéria oficiální rozvojové pomoci (ODA). Jsou zde například zahrnovány: granty využívané k obchodním záměrům, bilaterální transakce, které podporují rozvoj atd. (OECD 2017b).

se čínské investice kumulují i do sektorů služeb a to zejména do dopravní, finanční a informační sféry, což souvisí s čínskou snahou o prosazení soft power image v regionu (Avendano, Melguizo, Miner 2017: 1). V případě zprávy Atlantické rady ve spolupráci s OECD jsou k nalezení data věnující se čínským FDI v celém regionu Latinské Ameriky v období od roku 2003 do 2016. Celkový objem čínských FDI směřujících do Chile v těchto letech představuje tři miliardy dolarů, čímž se Chile umísťuje na šesté místo z 15 sledovaných států. Obrovský náskok má Brazílie s 61 miliardami, nebo Peru s 18 miliardami dolarů investovaných Čínou (Avendano, Melguizo, Miner 2017: 7). Další dostupná zpráva monitorující čínskou kooperaci v Latinské Americe je vydána roku 2018 organizací Hospodářská komise pro Latinskou Ameriku (ECLAC) ve spolupráci se Společenstvím latinskoamerických států (CELAC). Zde je možné nalézt odhadovaný objem čínských FDI směřujících do 21 zemí Latinské Ameriky v letech 2005 až 2017. Chile se umístilo až na 16. místě se čtyřmi miliardami dolarů (ECLAC 2018: 56). To představuje velmi podobný výsledek s přechozí zmíněnou zprávou.

Z databáze AidData monitorující čínské oficiální finance proudící do zahraničí je možné vyčíslit celkem sedm projektů v průběhu let 2009 až 2014. Tyto projekty zahrnují půjčky, výpomoc při přírodních katastrofách, finance na podporu obchodu (podpora zřízení 3G telekomunikační sítě), energetické projekty a finance na otevření Konfuciánského institutu. Celkem tyto projekty podle AidData dosahují 1,253 miliardy dolarů. V ostatních uveřejněných zemích Latinské Ameriky je zaznamenána větší čínská aktivita (ke srovnání tabulka č. 1). V mnohých případech však chybí údaje o finančních obnosech, což neumožňuje srovnání finanční náročnosti projektů (AidData 2017).

Tabulka č. 1.: Počet čínských ODA a OOF projektů v latinskoamerických zemích

Země	Počet čínských projektů	Země	Počet čínských projektů	Země	Počet čínských projektů
Argentina	9	Bolívie	42	Kolumbie	22
Kostarika	30	Kuba	8	Peru	28
Brazílie	22	Ekvádor	34	Guyana	26
Haiti	10	Mexiko	10	Venezuela	45
Chile	7				

Zdroj: Zpracováno autorkou dle AidData (2017).

Dle oficiálního statického bulletinu z roku 2010 vydaného ve spolupráci čínského Ministerstva obchodu a Státní agentury zahraniční výměny, je Latinská Amerika druhým regionem (po Asii) v celkovém počtu Čínou investovaných FDI. Důvodem je již zmíněné směřování většiny FDI do daňových rájů, jmenovitě do Britských panenských ostrovů a Kajmanských ostrovů, které představují tři čtvrtě celého objemu čínských FDI posílaných do Latinské Ameriky. Jak je s čínskými obnosy nacházeno dál, není již dohledatelné. V případě Chile je z dokumentu zřejmý zvyšující se objem čínských FDI, nicméně ta samá tendence je dle bulletinu u většiny zveřejněných států. Roku 2004 bylo v Chile investováno Čínou pouze 0,55 milionů dolarů a částka graduálně rostla až k 33,71 milionům dolarů v roce 2010. Nárůst tedy citelný je, avšak v porovnání s celým latinskoamerickým regionem, se nachází Chile až na šestém místě v objemu čínských FDI a ve světovém měřítku se jedná o poměrně zanedbatelnou čínskou aktivitu (MOFCOM 2010: 82–87). Jak již bylo zmíněno, jedná se o zdroj, který nelze označit za naprosto věrohodný a rovněž není zcela aktuální. V práci je využit pro vytvoření obrázku o tom, jak sama Čína informuje o čínských přímých investicích a zároveň jako ilustrace toho, jak komplikované je dohledat relevantní informace o čínských FDI.

Zpráva o světových investicích z roku 2018 od Konference OSN o obchodu a rozvoji hodnotí Chile jako zemi, ve které graduálně klesá celkový objem investic proudících ze zahraničí. Zpráva to přisuzuje klesající ceně měděné rudy na světových trzích v kombinaci s růstem ceny práce, což vyústilo ve stagnaci investic do nových projektů. To se ale v blízké budoucnosti může změnit, protože v Chile jsou kromě nalezišť mědi i četná naleziště lithia. Je dokonce odhadováno, že je Chile zásobárnou až poloviny všeho lithia na světě. Právě tato surovina představuje pro Chile další významný přínos a možný způsob, jak nalákat více zahraničních investic, tedy za předpokladu, že chilská vláda omezí bariéry FDI proudící do těžářského sektoru (UNCTAD 2018: 53). V současné době probíhají jednání mezi čínskou firmou Tianqi Lithium Corp a chilskou vládou o zakoupení velkého podílu Chilské lithiové těžářské firmy SQM. Velkou roli ve vyjednáváních zastupoval chilský antimonopolní úřad, který čínské firmě doposud velmi ztěžoval dosažení požadovaného cíle (Laing 2018). Je možné potvrdit, že chilský potenciál pro nalákání čínských investic se stále zvedá. To může dokazovat i nedávné zahrnutí Chile do čínské iniciativy Novodobé hedvábné stezky, která slibuje zúčastněným zemím hojné investice (Sherwood 2018).

Závěrem lze konstatovat, že Čína do Chile investuje, ale s přihlédnutím na regionální a světové měřítko se ve sledovaném období jedná o poměrně malý obnos. Momentálně probíhají mezi zeměmi četná vyjednávání a bude do budoucna zajímavé pozorovat, jakým způsobem se situace promění. Je proto pravděpodobné, že další analýzy čínských investic proudících do Chile nabydou jiných závěrů. Nedostatek čínských zahraničních investic může mimo jiné značit dobrou pozici Chile. Silné instituce a relativně dobré vládnutí mohou omezovat příliv čínských investic, jelikož Čína upřednostňuje spíše spolupráci na státní úrovni na základě zvýhodněných podmínek. Tato práce, s využitím dostupných zdrojů a s přihlédnutím na vymezené zkoumané období, hodnotí toto kritérium Pekingského konsenzu za nesplněné.

1. Kritérium: Příliv čínských investic – NE

3.2. Inovace a znalosti

Úroveň chilské infrastruktury lze hodnotit poměrně pozitivně. Dle zprávy OECD z roku 2017 bylo v Chile dosaženo většiny všech potřebných investic pro vybudování základní infrastruktury potřebné k dosažení ekonomického a sociálního růstu. Poslední dvě desetiletí probíhaly markantní investice do infrastrukturních projektů, které zlepšily životní úroveň chilského obyvatelstva (OECD 2017a: 1–2). V posledních letech je Chile velmi aktivní v podporování inovací. Příkladem může být experiment zvaný „*Start-up Chile*“, jehož cílem je lákat zahraniční podnikatele k zahájení businessu uvnitř Chile. Organizace nabídne financování a vhodné prostředí ke startu projektu výměnou za příslib, že bude probíhat koordinace s lokálními firmami. Projekt byl doposud velmi úspěšný a počet uchazečů dosahuje desítky tisíc z více než stovky zemí světa (Wadhwa 2014). Mezi schválenými projekty lze nalézt i dva čínské a to projekt World IP Centre, zabývající se ochranou IP práv a dále projekt Seeder Clean Energy snažící se o prosazování technologií šetrných k životnímu prostředí (*Start-up Chile* nedatováno).

V telekomunikační sféře je v Chile, stejně jako v ostatních zemích Latinské Ameriky, stále důležitějším aktérem Huawei a nově i Xiaomi. Huawei vyhrál kontrakt na vybudování podmořského spojení z optického vlákna propojující střed Chile s jižním koncem země. Čína se v Chile také zajímá o vesmírný sektor (Ellis 2017). Buduje zde nově vlastní pozorovatelnu a roku 2013 došlo k založení Čínské vědecké astronomické akademie v Jižní Americe sídlící v Chile (*CASSACA* nedatováno). Dalším sektorem je pochopitelně ten energetický, ve kterém Čína investuje do výstavby solárních panelů v poušti Atacama a dále i do projektů budujících větrné elektrárny (Ellis 2017).

Jak již bylo zmíněno výše, Chile trápí nutná diverzifikace exportu a celkové odpoutání se od fosilních paliv. Velký potenciál nyní pro zemi představuje lithium, které je nezbytné k výrobě baterií, ať již do elektrických aut, či do baterií kumulujících obnovitelnou energii. Chile je proto vhodným kandidátem stát se proponentem obnovitelných energií, to ale brzdí nedostatek potřebných technologií. Světovým lídrem v solární energii, elektrických autech a lithiových bateriích je dnes Čína. V současné době probíhá již zmíněné vyjednávání čínského odkoupení až 24 % podílu na chilské společnosti SQM produkující lithium (Heine, Beal 2018). Budoucí vidina šíření čínského know-how je v Chile proto pravděpodobná.

Oproti ostatním regionům je Čína v Latinské Americe poměrně zdrženlivá ohledně investic do projektů ve vztahu partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP). Většina projektů tohoto typu financovaných Čínou v regionu Latinské Ameriky se soustředila na energetický a dopravní sektor. Chile v letech 2000 až 2015 zastávalo pouze 2,9 % z celkových čínských výdajů na tyto projekty v regionu Latinské Ameriky (ECLAC 2018: 68). Navíc čínské společnosti nejeví zájem o účast na projektech veřejné infrastruktury (Ellis 2014: 70). Podle Světové banky investovalo Chile v průběhu let 2007 až 2016 v průměru něco málo nad 0,3 % HDP na výzkum a rozvoj (R&D), což je hluboko pod světovým průměrem, který nyní přesahuje 2 % (The World Bank 2016a).

Inovace a vědomosti se mohou přenášet do země i prostřednictvím čínských pracovníků a specialistů. Kvůli přísným regulacím je počet čínských pracovníků v Chile minimální, i přesto, že je Čína hlavním obchodním partnerem. To může korespondovat s nízkým čínským FDI do Chile (Ferchen 2017). Celkově se v Chile vyskytuje podprůměrný počet čínských migrantů. K roku 2009 je odhadováno 7000 čínských migrantů pobývajících v Chile, ve srovnání se 70 tisíci v Argentině, či 300 tisíci v Brazílii (Mazza 2016: 11). Dalším způsobem přenosu know-how mezi zeměmi může být podpora vzdělání. Jak již bylo zmíněno výše, v Chile sídlí hned několik Konfuciánských institutů. Jejich prostřednictvím nesporně dochází k přenášení určitých znalostí. V Chile se dále nachází poměrně dost center

vyučujících mandarínštinu sídlících v rámci chilských univerzit. Celkem lze v Chile nalézt čtyři taková centra, což je na poměry Latinské Ameriky poměrně dost. Je zřejmé, že Chile je jednou z ústředních zemí regionu, na kterou se Čína soustředí v rámci studijních programů a výměny studentů. I přesto zůstává počet čínských studentů na území Chile zanedbatelný a to samé lze říci i o počtu chilských studentů směřujících do Číny (Palit 2017).

Čínské vztahy s Chile jsou založené zejména na obchodní povaze. Infrastruktura v Chile je na poměrně dobré úrovni a země se pyšní na latinskoamerické standardy silnými institucemi. Díky tomu je obchod mezi zeměmi efektivní a je možné, že Čína doposud neměla potřebu šířit v zemi inovace a znalosti. To může dále dokazovat nízký podíl Chile na všech PPP projektech financovaných Čínou v Latinské Americe, nebo to, že samotné Chile investuje podprůměrně do výzkumu a rozvoje (na rozdíl od svých sousedů). Inovace a znalosti se z Číny do Chile mohou dostávat také prostřednictvím výměnných studentských pobytů, ani tento faktor zatím nebyl naplněn, i když je zřejmá čínská snaha to změnit. To samé lze konstatovat i o čínských pracovnících, kteří by také mohli poskytnout možné know-how, ale jejich počet je nízký. Druhé kritérium představující šíření čínských inovací a vědomostí prostřednictvím rozvojové spolupráce, je proto shledáno jako nenaplněné. To se však pravděpodobně v budoucnu změní, což předznamenává zmíněné chilsko-čínské vyjednávání o investicích do lithia, či zařazení Chile do iniciativy Novodobé hedvábné stezky.

2. Kritérium: Inovace a znalosti – NE

3.3. Udržitelnost rozvoje

Čína konzumuje celých 80 % mědi vyprodukované v Chile. Tato andská země s největšími zásobami mědi na světě dělá, co může, aby uspokojila čínskou poptávku. Ta se ale stále zvedá, což vytváří na Chile mnohé tlaky. Znatelný nápor

se odráží i na životním prostředí. Četná naleziště se nachází v poušti Atacama, kde neustálou těžbou vznikají neobydlitelné oblasti. Nejen samotná těžba je problematická, ale i následný tavící proces, který znečišťuje ovzduší. K celému procesu je také potřeba velkého množství vody, což je problematické, protože poušť Atacama je jedním z nejsušších míst světa. Kromě znečištěné vody dochází také k produkci velkého množství odpadu, se kterým se Chile musí potýkat (Lahrichi 2014).

V posledních letech v Latinské Americe rostou normy udržitelnosti a to zejména v případě zemí majících silné instituce, které jsou schopny vynutit schválené environmentální regulace. Takovým případem je i Chile. Je zde tendence podrobovat velké korporace větší kontrole i ze strany chilských občanů. Příkladem může být případ nezdařeného odkupu poloviny dolu chilské těžbařské společnosti CODELCO od čínské státem vlastněné společnosti Minmetals. Čím slabší je centrální vláda a vynucování legislativy, tím méně jsou reálně uplatňovány standardy udržitelnosti v čínských aktivitách na území daného státu (příkladem může být Peru). Snaha o diverzifikaci a odpoutání se od fosilních paliv je v Chile znatelná. Může tomu nasvědčovat například rozhodnutí zavést tzv. karbonovou daň v roce 2014, čímž se Chile stalo prvním případem v Latinské Americe. To omezilo emise a dále láká investory obnovitelných energií. Jedním potenciálním investorem je i Čína (Gallagher 2016: 158).

V případě čínských státních podniků je tradičně nižší transparentnost ohledně dodržování požadavků na udržitelnost v rámci společného obchodu. Čím dál více jsou však aktivity čínských soukromých firem a i čínských státních podniků kontrolovány přísnými obchodními podmínkami a vládami států. Navíc čínské normy chránící životní prostředí se graduálně zvedají a samotná čínská vláda urguje čínské společnosti, aby při investicích do zahraničí považovaly environmentální a sociální faktory uvnitř zemí za stejně důležité jako finanční zisk plynoucí ze společné interakce. Příjmutím „going out“ strategie se Čína zavázala podřídit se mezinárodním standardům, s čímž souvisí i důraz na udržitelnost. Jak

v případě Chile, tak i v případě Číny lze pozorovat zvedající se normy na udržitelnost životního prostředí (Blackmore, Li, Casallas 2013: *passim*).

Čínských environmentálních projektů vzniklo na území Chile značné množství. S přihlédnutím na vcelku malé čínské investice do země, tvořily podle databáze AidData poměrně velkou část těchto finančních toků projekty environmentálního typu. Dalšími novějšími projekty je například pronajmutí 100 čínských elektrických autobusů směřujících do Santiaga v Chile a to v rámci projektu Novodobé hedvábné stezky (Liao 2018). Poušť Atacama je kromě zásobíšť mědi logicky bohatá na sluneční záření. Toho Chile čím dál více využívá ve svůj prospěch a buduje solární elektrárny. Čína jako největší investor do obnovitelných energií na světě se na tomto budování podílí. To dokládá i databáze AidData, která zaznamenala roku 2012 čínské zavázání se k investici 900 milionů dolarů na vybudování solárních panelů společností China Sky Solar. To představuje 72 % všech zjistitelných financí zaslanych Čínou do Chile z databáze AidData (AidData 2017). Jak je již zmíněno výše, je možné, že navíc bude probíhat rozvíjení obnovitelných technologií díky velkým chilským nalezištím lithia, které slouží k výrobě baterií a jsou hojně produkovány Čínou. Kvůli výše zmíněným projektům, síle chilských institucí a možné zvyšující se snaze Číny je možné konstatovat, že se Čína a čínské společnosti chovají na území Chile zodpovědně vůči udržitelnosti životního prostředí a tedy i udržitelnosti rozvoje.

3. Kritérium: Udržitelnost rozvoje – ANO

3.4. Nevměšování se do vnitřních záležitostí státu

Jedním z nejvýznamnějších rozdílů mezi čínskou rozvojovou spoluprací a západním modelem spolupráce má být kritérium nepodmíněnosti jejího poskytování. Čína se sama pyšní příslibem *no-strings attached*. Mnozí autoři to kritizují jako vědomé čínské zaměření se na země se špatnou úrovní vládnutí, ve

kterých poskytuje Čína pomoc problematickým a nestálým režimům. Čínské spolupráci je mnohdy vyčítáno, že svojí nepodmíněností může zhoršovat již tak špatnou situaci v zemích. Hlavní motivy poskytování rozvojové spolupráce v zemi mohou být politického či ekonomického charakteru. V případě čínské spolupráce se zeměmi Latinské Ameriky je zřejmá spíše motivace obchodní. Stejně je tomu tak i v případě Chile, které je jedním z nejdůležitějších obchodních partnerů Číny z celého regionu (Maggiorelli 2017: 40 – 42). Čínská rozvojová pomoc je velmi specifická, což dokazuje i zjištění od databáze AidData. Ta odhalila, že většina zahraniční pomoci zaslána Čínou byla ve formě komerčních projektů a půjček, které měly být spláceny s úroky. Pro režimy, které jsou zkorumpované jako v případě Ekvádoru či Venezuely, může čínská rozvojová spolupráce sloužit jako podpora nefunkční vlády. Existují však i případy, ve kterých čínská spolupráce přispívá k funkčnosti režimů a růstu demokracie. Jednou z takových zemí je i Chile.

Chile má s Čínou již od 70. let dobré vztahy. Bylo první zemí regionu, která uznala jednotnou Čínu a otevřeně podporovala členství kontinentální Číny v OSN na místo Tchaj-wanu. Vzájemným vztahům to jistě pomohlo, ale intenzivního charakteru nabyly až později a to v období vlády Pinocheta. Režim, který byl notně odlišný od toho čínského, nastartoval vzájemný obchod. Je tedy zřejmé, že čínsko-chilské vztahy nebyly podmiňovány politikou jedné Číny, jelikož obchodní vztahy se rozvinuly až později. Vzájemné vztahy se nezhoršily ani po demokratizaci země. V průběhu několika let se v Chile střídavě proměňovala socialistická a konzervativní vláda, avšak vztahy s Čínou zůstávaly stabilní. To může dokazovat vysoký počet oficiálních návštěv čínské delegace, kterými se zabývá další podkapitola práce.

Z výše zmíněného je zřejmé, že čínsko-chilské vztahy jsou stabilního charakteru a mají vzrůstající tendenci. I přes proměňující se vnitropolitické prostředí uvnitř obou států, které mohlo být velmi polarizující, zůstávají vztahy dobré. Chile navíc není zemí, ve které jsou slabé státní instituce. Chile je možné považovat za zemi, se kterou měly čínské společnosti mnohé problémy ve

vyjednávání a to v případě, že nepředložily adekvátní nabídku (Ellis 2014: 132). Příkladem může být zmíněná chilská obava antimonopolního úřadu v případě čínské investice do lithiových dolů. Dle Freedom House se jedná o stabilní demokracii, jejíž instituce nejsou ovlivňovány vnějšími vlivy. Navíc je možné konstatovat, že se jedná o zemi střežící si svou nezávislost (Freedom House 2018). Instituce sice mohou být silné, ale mnohdy mohou být ovlivňovány vnitřními vlivy omezujícími jejich reálnou funkčnost. Takovými vlivy je například korupce. Podle Transparency International Chile zastává 27. pozici s 67 body z celkového počtu 180 států. Jen pro ilustraci, Česká republika se umístila na 38. pozici s 59 body, což představuje horší výsledek (Transparency International 2018). Je patrné, že silné instituce Chile zamezují ovlivňování vnitřních záležitostí státu externími aktéry, což Číně, která s Chile dále udržuje silné obchodní i politické vazby, zjevně nevádí. Kritérium nevměšování se do vnitřních záležitostí státu je kvůli výše zmíněným důvodům shledáno jako naplněné.

4. Kritérium: Nevměšování se do vnitřních záležitostí státu – ANO

3.5. Princip win-win spolupráce

Důležitost čínsko-chilského obchodu již byla představena v kapitolách výše. Čína je schopna vyprodukovat pouze šestinu své vlastní poptávky a s vědomím toho, že je to právě Chile, které vlastní světově největší zásoby mědi, je evidentní, že se země navzájem potřebují. Měď je v Číně využívána k výrobě aut a elektroniky a dále také ke stavbě infrastruktury, budov, energetických projektů a v řadě dalších velmi důležitých sektorech (Gachúz 2012: 140). S neustále rostoucí Čínou roste markantně i poptávka. Za rok 2016 se export chilské mědi do Číny zvýšil o necelých 27 % oproti roku 2015 (Forest 2017). Je tedy otázkou, zda je neustále rostoucí obchodní výměna mezi státy výhodná pro obě strany. V průběhu času docházelo k uvolňování pravidel v obchodní výměně

a to prostřednictvím rozšiřování dohod o volném obchodu a odstraňování cel na většinu exportovaných produktů. Chile se snaží natolik vyhovět čínské potřebě, že ve výsledku je chilský export z 50 % složen pouze z nerostných materiálů. Hlavní destinací je Čína, která zastává 27 % celého chilského exportu. Chilský import je na tom poměrně vyrovnaně, z 25 % je tvořen čínským zbožím (OEC 2017b). Velkou obavou Chile je nutná diverzifikace jeho exportu, protože si uvědomuje možné vyčerpání svých zásob. Historicky potvrzeným faktem je také to, že závislost země na exportu surovin bez přidané hodnoty nepředstavuje udržitelný růst. Čína je naopak zemí, která do Chile exportuje především spotřební materiál, tedy zboží s přidanou hodnotou, čímž získává další odbytiště pro svůj výrobní průmysl. Tato skutečnost může být pro Chile výhodou, protože chilský výrobní průmysl není na dobré úrovni, jelikož většina státních investic proudí do těžebního sektoru. Tohoto vakua tak využila Čína (OECD 2017a: 13).

Chile představuje, oproti ostatním rozvojovým zemím, stát s poměrně silnými institucemi a zastává proto velmi opatrný přístup k zahraničním investicím, což je již objasněno v minulé podkapitole práce. Obezřetnost ústí v omezování zahraničních firem v jejich snaze o zkupování chilských státem vlastněných dolů. Příkladem je již zmíněná kauza chilské státní společnosti CODELCO a čínské státní společnosti Minmetals. Kromě mědi roste zájem Číny o chilské lithium. I zde je obchodní proces obtěžkán mnohými překážkami, jak již bylo zmíněno výše. Čína jakožto světově největší spotřebitel lithia měla mnohé problémy dosáhnout úspěšné dohody s Chile kvůli obavám chilského antimonopolního úřadu. I přes legální omezení se čínské firmy dokázaly postupem času více prosadit v chilském těžařském sektoru. Kromě toho se také zvedá čínský zájem o chilské zemědělské produkty, což slibuje možnou diverzifikaci exportu (Ellis 2014: 23–24).

Z výše zmíněného je evidentní, že si Čína přeje být více zainvestovaná uvnitř chilského těžařského průmyslu, aby uspokojila svou poptávku. Tuto aktivitu omezuje Chile, které by si přálo, aby zahraniční investice proudily i do jiných sektorů. Vztah to tedy není úplně ideální, existují četné překážky, ale možná právě

díky nim se obě země pohybují v určitých mantinelech ve svých požadavcích a vystupují pragmaticky. Obchodní výměna nadále stoupá a země mají mezi sebou přátelské vztahy, což indikuje, že je zatím tato spolupráce pro obě strany výhodná. Kritérium win-win spolupráce je proto považováno za naplněné, nicméně nabízí se otázka, jakým směrem se bude obchodní vztah ubírat dál, jelikož existuje spousta výzev do budoucna.

5. Kritérium: Princip win-win spolupráce: ANO

3.6. Rovnost ve vzájemné spolupráci

Chile je zemí mající na svém kontě mnohá prvenství v regionu, jež se týkají vztahů s Čínou (první FTA, první oficiální diplomatické vztahy). Rovnost ve vzájemných vztazích mohou dokazovat intenzivní kontakty mezi zeměmi. Jednou z forem styků zemí jsou oficiální návštěvy. Jejich navyšující se tendence je zaznamatelná již v období prezidenta Ťiang Ce-mina, který prvně navštívil zemi roku 2001. Chilský prezident Lagos ten samý rok navštívil Čínu na schůzi APEC. Roku 2004 došlo k uzavření všestranného kooperativního partnerství při návštěvě Chu Ťin-tchaa v Chile. Bývalá chilská prezidentka Michelle Bacheletová byla prvním latinskoamerickým lídrem, který se účastnil Asijského fóra. Prezident Chu Ťin-tchao vydal *China's Policy Paper on Latin America and the Caribbean*, ve kterém se zavazuje k rovným vztahům a respektu k latinskoamerickým zemím (Gachúz 2012: 143–147). Na těchto setkáních došlo k dalšímu prohloubení FTA a podepsání mnohých obchodních dohod. Ve stejných šlépějích pokračoval i další chilský prezident Sebastian Piñero a nynější čínský lídr Si Ťin-pching. Poslední zaznamenané setkání proběhlo na závěr roku 2018 (Xinhua 2018). V poslední době se intenzivně mezi státy řeší zařazení Chile do iniciativy Novodobé hedvábné stezky, což nadále prohloubí vzájemné vztahy. Hlavy států se vzájemně navštívily

od roku 2001 do roku 2018 celkem devětkrát, což přesahuje průměr regionu Latinské Ameriky (Fornes, Mendez 2018: 59).

Z předchozích podkapitol je také zřejmé, že i přes politickou a ideologickou odlišnost jsou země stále schopné vycházet. Státy mezi sebou mají intenzivní obchodní vazby. Čína zastává celkově 27 % celého exportu Chile, zatímco Chile je pouze malou částí celého exportu Číny (OEC 2017b; OEC 2017c). Vzájemné obchodní bilance však nelze srovnávat, jelikož velikost trhu zemí je neporovnatelná. Co však zřejmé je, je vzájemná potřeba zemí spolu vycházet. Státy si při každé návštěvě vrcholných politiků projevují náklonost a vyznávají principy přátelství a to v průběhu několika desítek let. Téměř každá vzájemná návštěva se zavazovala k ještě užším vazbám. Kvůli výše zmíněným důvodům je kritérium rovnosti ve vzájemných vztazích považováno za naplněné.

6. Kritérium: Rovnost ve vzájemné spolupráci – ANO

3.7. Závěr případové studie Chile

Tabulka č. 2.: Výsledná tabulka případové studie Chile

Chile	
1. Příliv čínských investic	NE
2. Inovace a znalosti	NE
3. Udržitelnost rozvoje	ANO
4. Nevměšování se do vnitřních záležitostí státu	ANO
5. Princip win-win spolupráce	ANO
6. Rovnost ve vzájemné spolupráci	ANO

Zdroj: Zpracováno autorkou

Z výše vytvořené tabulky je patrné, že Čína v rozvojové spolupráci s Chile dodržuje čtyři ze šesti kritérií. Jak již bylo zmíněno výše, Chile je specifická země

Latinské Ameriky. Ekonomicky je na tom z regionu skoro nejlépe, což dokazuje její členství v OECD. Právě ekonomická síla může být jedním z důvodů, proč nelze považovat čínské investice do země v regionálním srovnání za nijak výrazné. Zároveň oproti ostatním latinskoamerickým státům disponuje poměrně silnou centrální vládou, která může být vůči lákavým čínským financím obezřetnější. Politická a ekonomická síla Chile představují faktory, které by mohly vysvětlovat to, že Čína v zemi vystupuje poměrně zodpovědně. Určité problémy byly v kooperaci mezi zeměmi nalezeny, ale zatím nepředstavují překážku ve vzájemném dosáhnutí požadované win-win spolupráce, která je mezi zeměmi zejména ve formě intenzivního obchodu. Navíc se jedná o obchod efektivní, jelikož je chilská infrastruktura na dobré úrovni. Ekonomická výměna se v případě Chile soustředí zejména na nerostné suroviny. Ekonomický zájem může být v takovém případě důležitější než udržitelnost životního prostředí. K narušování ekosystému při intenzivní těžbě dochází, ale je zde i zřejmá čínská snaha o určitou kompenzaci v podobě mnohých environmentálních projektů. Čínská relativní zodpovědnost je tedy shledána i v případě environmentální udržitelnosti. Je však možné, že hlavní příčinou čínské zodpovědnosti je efektivní kontrola Chile, jsou totiž známé případy (zejména africké státy), kdy čínské chování budilo určité otázky. Je možné, že odpověď přinese další případová studie zabývající se Brazílií.

Čínu a Chile pojí dobré diplomatické vztahy nastartované již v 70. letech. V průběhu času k sobě byly i přes mnohé odlišnosti schopné najít cestu. Kontakty jsou navíc umocněny i v rámci různých mezinárodních organizací, ve kterých se oba státy intenzivně angažují. Kritérium nevměšování se do vnitřních záležitostí státu se poměrně obtížně vyhodnocuje, zvláště v případě Číny, jejíž agenda je mnohdy těžko odhalitelná. To samé je možné potvrdit i v rámci dalšího kritéria zabývajícího se rovností. Z dostupných prostudovaných zdrojů však nic nenavědčuje tomu, že by Čína vyvíjela na Chile politický nátlak.

První dvě kritéria jsou Joshuou Copperem Ramem považovány za ty nejpodstatnější. Díky nim se Číně dařilo výrazně růst. V případě Chile jsou shledána jako nenaplněná, což zpochybňuje reálné čínské implementování

Pekingského konsenzu v rozvojové spolupráci s touto zemí. Pokud si Čína přeje svoji rozvojovou spoluprací vystupovat jako modelový příklad, mělo by docházet k naplnění všech kritérií. Otázkou samozřejmě může být, který stát na světě tak činí. S přihlédnutím na povahu obou zemí je však stále možné tvrdit, že mezi nimi probíhá určitá forma rozvojové spolupráce. Je sice hnaná převážně obchodem, ale stále v intencích win-win, což je kritérium, ke kterému se hlásí Čína i Chile. Čínské jednání lze tedy zhodnotit jako výrazně pragmatické, což ústí v to, že se Čína v rámci svých investic soustředí více na jiné země. Změna může nastat v rámci Novodobé hedvábné stezky, stále však není úplně jasné, o jaké konkrétní projekty se bude jednat. V případě této země tedy nedochází k reálnému provádění Pekingského konsenzu.

4. Případová studie Brazílie

Stejně jako v případě Chile i Brazílie navázala s Čínou kontakt již na počátku 70. let. Po vzniku Čínské lidové republiky vztahy mezi zeměmi nešlo hodnotit dobře, jelikož Brazílie se vznikem tohoto státu roku 1949 uznala nejdříve vládu Kuomintangu tedy vládu Tchaj-wanu. To vyústilo v neexistenci diplomatických vztahů s kontinentální Čínou. Po roce 1961 započala snaha brazilského prezidenta Kubitscheka o normalizování vztahů s Čínou. Jeho nástupce Goulart, který měl v politice pokračovat, byl však sesazen pučem. Již v této době představovali tito dva prezidenti snahu Brazílie odpoutat se od vlivu Spojených států amerických a získat větší autonomii. Oba prezidenti byli navíc levicově orientovaní, takže je pojila s Čínou i větší ideologická blízkost – oproti severnímu sousedovi. Taková představa pučem skončila a vojenský režim byl od roku 1964 do roku 1985 věrným spojencem Spojených států amerických, které brazilskou vojenskou juntou i notně financovaly. Oficiální diplomatické vztahy byly zahájeny roku 1974, což může být chápáno jako možný důsledek normalizace vztahů Číny a Spojených států amerických (Horta 2015: 1–2). Navázání kontaktu s Čínou obnášelo uznání jednotné Číny a tedy i přerušování vztahů s Tchaj-wanem. Roku 1974 došlo mezi Čínou a Brazílií k podepsání společného komuniké o zřízení diplomatických vztahů. Již tento dokument obsahoval zmínky o respektu k suverenitě, rovnost ve vzájemných vztazích a vzájemné benefity (Lopes 2015: 13). Od 80. let se země pravidelně oficiálně navštěvovaly, ale kromě toho byly vztahy mezi zeměmi až do 90. let velmi omezené. Do konce studené války totiž představovala Brazílie nejdůležitějšího spojence Spojených států amerických v boji proti komunismu na západní hemisféře. Čína a Brazílie mezi tím řešily intenzivně otázky vlastního rozvoje. Brazílii po pádu vojenského režimu tížilo velké množství domácích problémů (Jilberto, Hogenboom 2010: *passim*)

Roku 1993 Čína označila Brazílii za svého strategického partnera, což činilo z Brazílie první latinskoamerickou zemi s takovým přízviskem. Pro Čínu to bylo označení implikující vztahy natolik blízké, že mohly být základem pro vytvoření mezinárodní aliance. Brazílie totiž projevovala největší snahu se s Čínou

sblížit. Již na konci 80. let došlo k dohodě o vybudování satelitů. První vážnější kooperace tedy byla spíše technologického rázu. Spolu s Chile byla i Brazílie zemí podporující čínský vstup do Světové obchodní organizace, jelikož v otevření Číny spatřovala značné výhody pro svůj trh. Prezident Luis Inácio Lula da Silva, který vedl Brazílii od roku 2003, chtěl docílit intenzivnějších vztahů s Čínou. Roku 2004 se proto vydává do Číny, se kterou rozšiřuje strategickou alianci o obchod, technologický rozvoj a obranu. Národní finanční instituce obou států se tímto zavázaly k usnadněnému financování čínsko-brazilských firem. To znamenalo zejména pro brazilské těžařské firmy příval čínských investic, ale i vzájemnou koordinaci. Příkladem může být spolupráce mezi brazilskou firmou Petrobras a čínskou firmou Sinopec při exploataci ropy z Afriky a Blízkého východu (Jilberto, Hogenboom 2010: 12–13). Již v prvním prezidentském období prezidenta Lula da Silvy je viditelný odklon od Spojených států amerických. Prezident si přál spíše zlepšit vztahy s Čínou a také s Ruskem, Indií a Jihoafrickou republikou. Zemím se dařilo dosáhnout převratného rozvoje a v té době byly považovány za možné konkurenty globálním mocnostem. Takový předpoklad byl až do roku 2008, tedy do globální finanční krize, která poznamenala nejenom tyto státy. Tato událost však znamenala pro Čínu, Indii, Rusko a Brazílii ještě přesvědčivější důvod se spojit. Roku 2009 proto došlo k vytvoření BRIC, které se roku 2011 rozrostlo o Jihoafrickou republiku, čímž se z původní čtyřky stala organizace BRICS. Mezi členy se umocnil kontakt a na četných setkáních docházelo ke stanovování společné kooperační agendy dotýkající se velkého množství sektorů (Xavier a kol. 2018: 53–54). Brazílie je jedinou zemí BRICS z regionu Latinské Ameriky. Se zvyšujícím se čínským angažmá v regionu je možné, že čínsko-brazilské vztahy jdou příkladem pro ostatní státy regionu, či ovlivňují i uskupení BRICS.

Vlády v Brazílii a ve Spojených státech amerických často stály na podstatně odlišné rétorice. Spíše než spolupráce byla ve vzájemných interakcích viditelná soutěživost, která státům bránila v dosáhnutí kompromisů. V druhém vládním období prezidenta Lula da Silvy je již viditelná snaha sblížit se se Spojenými státy americkými, což byl ostatně úmysl i tehdejšího prezidenta Baracka Obamy. I

v tomto období byly vztahy mezi Spojenými státy americkými a Brazílií spíše komplikované a obě země si držely odstup (Bodman, Wolfensohn, Sweig 2011: 7). Země si moc nerozumějí ve svých postojích ohledně zahraničních otázek. Brazilské odmítání uvalování sankcí vůči Rusku a Venezuele vedlo k americkému odmítnutí podpory v umocnění brazilské pozice v mezinárodních institucích. To dále prohlubovalo určitou propast mezi státy. Vztahy nadále utrpěly poté, co se roku 2013 zjistilo, že americká Národní bezpečnostní agentura údajně vedla špiónážní operace směřující na prezidentku Rousseffovou a státní brazilskou ropnou společnost Petrobras. To vedlo brazilskou prezidentku ke zrušení její návštěvy Washingtonu a nadále ochladilo vztahy mezi státy (Meyer 2016: 10). Celkově lze mezi oběma zeměmi západní hemisféry spatřovat určitou míru nedůvěry a ostražitosti při vyjednávání. Možné sblížení mohou představovat nové administrativy zvolené uvnitř obou států. Změna je pravděpodobná zejména ze strany Brazílie, ve které na konci roku 2018 vyhrál krajně pravicový Jair Bolsonaro, jehož rétorika byla zatím striktně proamerická. Je možné, že dojde ke zlepšení vztahů, kvůli podobnému temperamentu a sdíleným postojům hlav obou států (Londoño, Darlington 2018).

Již roku 2005 se stala Brazílie nejdůležitějším americkým obchodním partnerem z regionu Latinské Ameriky. Od této doby lze pozorovat značnou narůstající obchodní výměnu mezi zeměmi. Rok 2009 znamenal pro Brazílii konec více než osmdesátileté americké dominance, jelikož se největším obchodním partnerem Brazílie stala Čína. Od této doby obchodní výměna mezi státy nadále roste. Stejně jako v případě čínských obchodních vazeb s Chile, i zde byla Čína hnaná nutností opatřit si dostatek nerostných surovin k uspokojení stále rostoucí poptávky. Brazílie ovšem zaujímá daleko větší obchodní potenciál než Chile. Se svojí ohromnou rozlohou je bohatá na úrodnou půdu, největší deštný prales na světě a nemálo nerostného bohatství, tedy na skoro vše co Čína potřebuje (Horta 2015: 3). Brazílie představuje světově největšího producenta hovězího masa, třetinového cukru, kávy a druhého největšího producenta sójových bobů. Úspěšnost v zemědělském sektoru je podporována bohatými vodními zásobami země a

technologickými inovacemi podporující větší produkci. Kromě zemědělství jsou v zemi i naleziště ropy, uranu a železa (Bodman, Wolfensohn, Sweig 2011: 10).

Roku 2009 došlo mezi zeměmi k uzavření společného akčního plánu pro období v letech 2010 až 2014. Cílem této dohody bylo další prohloubení spolupráce a strategického partnerství. Mezi zmíněnými klíčovými principy čínsko-brazílské kooperace byl obsažen princip rovnosti, pragmatismus a win-win výsledky pro obě země. Další zintenzivnění vzájemné spolupráce bylo přislíbeno roku 2012, kdy došlo ke schválení desetiletého kooperačního plánu, který v sobě mimo jiné zahrnuje spolupráci v inovacích, technologiích a vzdělání (Lopes 2015: 14–15). Oficiálně se tedy země zavázaly k dodržování hned tří stanovených kritérií Pekingského konsenzu. Bude zajímavé sledovat, zda tak Čína opravdu činí.

Narůstající čínsko-brazílské vztahy byly pro Brazílii po určitou dobu předmětem schizma a kontroverze. Administrativa prezidenta Lula da Silvy byla otevřená k Číně a snažila se o umocnění jejich kooperace. Prezident navštívil Čínu roku 2004 a 2009 s početnou doprovodnou ministerskou delegací. Jeho nástupkyně Dilma Rousseffová jej v téže činnosti následovala a navštívila Čínu již ve svých prvních 100 dnech úřadu. Takový je přístup politického zastoupení země, firmy a podnikatelé jsou však ve svém přístupu k Číně rozpolcené. Brazílské firmy se zájmy v Číně vytvořili uskupení *Conselho Empresarial Brasil-China* (Podnikatelská rada Brazílie-Čína) k umocnění vzájemného kontaktu a ekonomických vztahů. Na druhé straně jsou brazílské sektory, kterých se dotýká čínská konkurence a žádají si ochranu a podporu vlády, od níž požadují zavedení ochranných opatření, chránící jejich business před Čínou (Jenkins 2012: 22–23).

Brazílie v letech 2003 až 2010 prodělala rapidní ekonomický růst, který byl hnán zejména čínskou poptávkou po hovězím mase, cukru, sójových bobech, železné rudě a ropě. Celý vzrůst byl navíc podpořen i rostoucí brazílskou střední třídou, která zvedala domácí spotřební sílu. V těchto letech se roční ekonomický růst Brazílie pohyboval kolem 4 % a vedlo to ke zvýšení platů a posílení zaměstnanosti. Ceny komodit na světovém trhu utrpěly pád, což znamenalo to

samé i pro brazilský růst (Meyer 2016: 7). Brazilská závislost na asijské poptávce představuje jednu z největších slabin rozvoje země. Značné pokroky a úspěchy Brazílie v řešení svých vnitrostátních problémů znamenaly sílící pozici země v mezinárodních organizacích, jakými je OSN, Světová zdravotnická organizace, G20, Světová banka a Mezinárodní měnový fond. Brazilské sociální programy vypořádávající se s chudobou, nerovností a nízkým veřejným zdravím sloužily jako příklad pro další projekty po celém světě (Bodman, Wolfensohn, Sweig 2011: 11–12). Již od 90. let lze Brazílii považovat za stále vlivnějšího aktéra, dnes je možné ji přiřadit přízvisko nastupující mocnosti. I přes absenci armády si dokázala vybudovat určitý vliv v mezinárodním prostředí s využitím politik v duchu soft power. Nepokouší se dosáhnout svého prostřednictvím výhrůžek a je naopak aktivní ve tvorbě koalic s dalšími rozvojovými zeměmi, pro nabytí větší relevance společně sdílených cílů a norem (Dauvergne, Farias 2012: 903). Mezi lety 2003 a 2014 vyvedla Brazílie více než 29 milionů lidí z chudoby. Největším rozvojovým problémem byla pro Brazílii nerovnost, kterou lze měřit tzv. GINI indexem. Podle Světové banky GINI index od 90. let stabilně klesá a roku 2015 Brazílie dosahovala 51,3, přičemž 0 představuje perfektní rovnost. Výsledek je to tedy stále dost špatný. Navíc od roku 2015 rozvoj země zpomalil, což souvisí s poměrně silnou ekonomickou recesí. Mezi lety 2006 a 2010 byl průměrný roční růst kolem 4,5 %, což je o poznání více než mezi lety 2011 a 2014 kdy docházelo k pouze 2 % růstu (The World Bank 2018a; The World Bank 2017). Brazilské členství v BRICS podněcuje investování do rozvojové spolupráce s mnohými zeměmi, ve které se soustředí zejména na technickou spolupráci. Celkový brazilských objem investic do Afriky se zvyšuje. Stejně jako Čína se Brazílie nepovažuje za donora, ale partnera zemí, se kterými spolupracuje (Suyama, Waisbich, Leite 2016: 29). Co se týče rozvojové spolupráce, každý stát má svoji vlastní agendu a zatím nedošlo k vytvoření rozvojové kooperační strategie BRICS jako celku (Gu, Carey, Shankland, Chenoy 2016: 12). Země BRICS se ale dohodly na dodržování pěti pilířů spolupráce v rámci této organizace. Jsou jimi: „spolupráce v ekonomickém růstu a rozvoji, politická a ekonomická správa věcí veřejných, udržitelný rozvoj a kvalita života, mír a bezpečnost, pokrok prostřednictvím sdílení znalostí a inovací“

(Observer Research Foundation 2017: 7). Země BRICS si pro spolupráci mezi sebou stanovily pravidla, která jsou velmi podobná stanoveným kritériím Pekingského konsenzu. Bude zajímavé pozorovat, zda je Čína ve své spolupráci s Brazílií dodržuje.

4.1. Čínské investice

Čína je v Brazílii největším investorem již od roku 2010. Největší podíl investic se dostává do těžebního průmyslu a energetického sektoru, což je pro Čínu v daném regionu poměrně typické. Při výstavbě infrastrukturních projektů roste v zemi obava z čínského dodržování obchodních pravidel a respektování práv duševního a nemovitého vlastnictví. V případě Brazílie je zajímavé, že investice plynou i opačným směrem, tedy z Brazílie do Číny. Některé brazilské firmy se přesunuly do Číny, kde se snaží oslovit tamní zákazníky a zároveň využít zemi jako platformu pro export do dalších regionů. Čínská konkurence je nicméně velmi silná a Brazílie to v Číně nemá jednoduché (Avendano, Melguizo, Miner 2017: 11–13).

Čínské FDI do Brazílie dosahují v regionu Latinské Ameriky nemalé výše i přes to, že Brazílie se nachází nad průměrem zemí OECD v indexu tzv. FDI restrikce⁷ (OECD 2019b). Podle zprávy think tanku Atlantické rady Čína v letech 2003 až 2016 investovala do Brazílie prostřednictvím FDI až 61 miliard dolarů, čímž několikanásobně překonává všechny země v regionu. Čínské investice nezpomalily i přes to, že se ostatní země zdráhaly roku 2016 do Brazílie investovat kvůli nestabilnímu politickému prostředí. Čína naopak v tomto roce investovala do Brazílie největší množství FDI čítající 11 miliard dolarů (Avendano, Melguizo, Miner 2017: 7). Korupční skandály zmítaly Brazílií již od roku 2014 a mezi hlavní obviněné patřil bývalý velmi populární prezident Luiz Inácio Lula da Silva i jeho

⁷OECD index FDI restrikce zaznamenává, zda jsou přílivy FDI omezovány vnitrostátními pravidly či jinými překážkami a podle toho je hodnotí na škále od 0, jakožto úplně otevřená země až 1 představující uzavřenou zemi (OECD 2019b).

nástupkyně Dilma Rousseffová. Roku 2015 Brazílie zaznamenala markantní propad v růstu HDP, které podle OECD dosahovalo - 3,55 % ročně a do kladných hodnot se dostalo až roku 2017 (OECD 2019e). Stagnace brazilské ekonomiky je kromě nestabilního politického prostředí možná přičítat nízkému růstu produktivity, který je způsoben nedostatečně kvalitním podnikatelským prostředím, fragmentací trhu a míře investic do infrastruktury, jež je jednou z nejnižších (2 % HDP) (The World Bank 2018a). Ceny některých komodit a zejména ropy na mezinárodních trzích navíc počaly roku 2014 upadat. Kvůli takovým propadům byl příliv čínských investic v zemi velmi vítán. Hlavním sektorem, kam Čína investuje, je ropa a plyn, představující 14 miliard dolarů z celkových 61. Dále investovala do elektrického sektoru, těžebního sektoru a automobilového průmyslu. Brazílie podle zprávy představuje až polovinu všech zaznamenaných čínských FDI z celého latinskoamerického regionu. Soustředění se na tyto sektory představuje dlouhodobější čínskou strategii, která pomohla zemi v období nedostatku vnějších zdrojů. (Avendano, Melguizo, Miner 2017: 11–12).

Obrovské výše dosahovaly čínské investice i dle dalšího využívaného zdroje. Podle databáze AidData se Čína finančně angažovala v Brazílii v letech 2000 až 2014 ve 22 projektech, čímž se v počtu projektů umísťuje na šesté místo ze všech uvedených latinskoamerických států (viz tabulka č. 1). Celková výše čínských investic se podle databáze vyšplhala na převratných 22 miliardy dolarů, čímž se umísťuje na druhé místo. První se umístila Venezuela s 50 miliardami dolarů. U obou zemí do očí bije fakt, že podstatná většina finančních obnosů zaznamenaná neziskovou organizací AidData, má povahu půjček. V případě Brazílie je největší obnos půjček směřován do brazilské společnosti Vale S. A. zabývající se těžbou železné rudy, kterou převážně exportuje do Číny a dále do brazilské ropné společnosti Petrobras (AidData 2017). 53 % brazilské železné rudy a 43 % ropy plynulo roku 2017 právě do Číny (OEC 2017e; OEC 2017f). Právě Petrobras patřil mezi hlavní obviněné společnosti v korupčních skandálech. Ani dnes není kauza zcela vyřešena, nicméně Brazílie i Petrobras se po těchto otřesech více otevřely mezinárodním společnostem (BBC 2018). Otázkou je, jakou povahu

mají tyto půjčky a zda jsou pro zemi výhodné. Je známo, že Čína poskytuje půjčky se zvýhodněnými podmínkami, v některých případech i výhodnější než finanční mezinárodní organizace (příkladem může být Světová banka). Oproti institucím globálního Severu a západním státům Čína neklade přísné podmínky pro získání půjčky. Rozvojový projekt může být i pochybného charakteru, a přesto Čína poskytne půjčku. Takovým chováním Čína může nabýt soft power, jelikož se zdá, že se neptá na „zbytečné“ otázky. Tíživá však může být situace, ve které země nestíhá své dluhy platit, a jelikož Čína až na výjimky nepoužívá mechanismus oddlužení jako klasičtí donoři, země se může ocitnout ve svízelné situaci, která je čím dál častěji nazývána jako tzv. čínská dluhová past („*Chinese debt trap*“) (Van der Meer 2019). Čína v takových situacích hledá jiné způsoby, jak získat zpět své finance. Smýšlí pragmaticky a věří, že rozvoj v zemích je kromě jiného nastartován zejména obchodem. Čína není součástí mezinárodních organizací (Světová banka, Mezinárodní měnový fond), které spravují poskytování půjček, nemusí tedy podávat informace o jejich povaze. V jejich poskytování se většinou řídí zákony dané země, které je půjčka poskytnuta (Barr 2011: 18–19). Ve velké míře tedy závisí na zodpovědnosti země, jakou půjčku, kdy a za jakých podmínek od Číny bude požadovat. V zemích se silným politickým zastoupením a efektivní vládou zákona, by měly čínské půjčky pomáhat. Ne vždy tomu tak může být. Před možnou nevýhodností spolupráce zemí varují brazilští nacionalističtí politici (momentálně Bolsonaro) a samozřejmě to znepokojuje i Spojené státy americké (Leahy, Schipani, Hornby 2017).

Není překvapivé, že i oficiální čínské dokumenty prokazují, že Čína investuje vysoký objem FDI do Brazílie. Kromě investic do daňových rájů vyplývá ze statistického bulletinu čínských FDI proudících za hranice státu v letech 2004 až 2010, že do Brazílie putovalo nejvíce čínských financí. Částka 487,46 milionů dolarů však nepůsobí ve světové perspektivě nijak mimořádně (MOFCOM 2010: 86). Bylo to právě po roce 2010, kdy se Čína na Brazílii zaměřila nejintenzivněji. Je odhadováno, že se Brazílie umísťuje v první 10 států získávajících čínské FDI (Avendano, Melguizo, Miner 2017: 7–11). Oficiální čínská zpráva není naprosto

věrohodným zdrojem, i přesto z ní lze vyčíst značnou čínskou snahu finančně se prosadit v Brazílii, což nám potvrzují i výše zmíněné zdroje.

Dle zprávy o finančních investicích Konference OSN o obchodu a rozvoji z předminulého roku se investice do Brazílie graduálně zvyšují s koncem recese země. Tím, že je Brazílie největší ekonomikou regionu, láká až 40 % všech investic proudících do Latinské Ameriky. Devět z 10 největších akvizic realizovaných zahraničními investory se odehrálo právě v Brazílii a z toho sedm těchto zahraničních investorů pocházelo z Číny (UNCTAD 2018: 52).

Výše zmíněné informace jednoznačně potvrzují, že Čína vysílá velké množství financí do Brazílie. Celkový objem mnohonásobně překračuje investice do jiných latinskoamerických zemí a i v globální perspektivě se jedná o solidní částku. První kritérium Pekingského konsenzu v případě Brazílie je tedy možné považovat za naplněné.

1. Kritérium: Příliv čínských investic – ANO

4.2. Inovace a znalosti

Úroveň brazilské infrastruktury je možné považovat za nízkou. Velké problémy, o kterých se dozvěděl celý svět, vypluly na povrch roku 2016 při pořádání letních Olympijských her v Rio de Janeiru. Země, která je závislá na exportu komodit, má překvapivě velmi špatnou úroveň dopravních spojů. Malé procento zpevněných silnic a zanedbatelná železniční spojení ústí v problematiku převážení komodit (Amann a kol. 2016: 66–67). Čínská snaha budovat infrastrukturní projekty na území Brazílie je značná, nicméně pouze málo z nich je skutečně realizováno. Evan Ellis to přisuzuje dobré konkurenceschopnosti místních firem a přísným pravidlům zadávání veřejných zakázek (Ellis 2014: 70). Nejúspěšnější je Čína v budování infrastrukturních projektů v energetické sféře.

Zde je nejdůležitější čínská firma State Grid, která v Brazílii investuje zejména do segmentu přenosu energie, jelikož Čína disponuje financemi i potřebným know-how (Ellis 2014: 118). Minulý rok přislíbil tento čínský gigant Brazílii investici 38 miliard dolarů do budování přenosové technologie, která má poskytnout stabilní přísun energie brazilským metropolím (Spring 2018).

Největší výzvou brazilských těžařských společností je obrovská rozloha Brazílie, což činí dopravu materiálů do přístavů složitou. Největší výhodu v tom má těžařská společnost Vale S. A., která vybuodovala síť infrastruktury a vlastní všechny potřebné železniční a jiné linky spojující přístavy s doly. Čínští investoři si toho jsou vědomi a potenciál této společnosti vidí. Investovali proto raději do Vale S. A. než do stavby dalších infrastrukturních projektů. Strategií v Brazílii je odkoupení malého podílu v zavedených firmách, což jim umožňuje ovlivňovat přístup ke kapitálu a v případě jejich úspěchu následuje odkup většího podílu (Ellis 2014: 22–23).

Roku 2011 Dilma Rouseffová podepsala několik dohod o vzájemné technologické spolupráci při své návštěvě Číny. To vyústilo i v založení Brazílsko-čínského centra pro technologickou inovaci, což by mělo usnadnit přístup k technologiím oběma zemím. Čína dále předávala Brazílii know-how a vyspělé technologie v čínsko-brazilském vesmírném programu. Došlo k vypuštění již několika společných satelitů, ve kterých se Čína postarala o 70 % všech nákladů (Ellis 2011: 33–34). Brazílie je sama schopná v některých technologických a inovativních sektorech a někdy je dokonce i výzvou pro samotnou Čínu. Brazílie je sídlem Embraer, což je čtvrtý největšího výrobce letadel. Z toho plynula obchodní výměna mezi zeměmi čítající přes dvě miliardy dolarů (Gallagher 2016: 170). Další úspěšné odvětví představovaly brazilské počítačové technologie, zejména pak brazilská firma CCE, která byla roku 2012 odkoupena čínským Lenovo, které se zdatelně snažilo prosadit na brazilském trhu. I dnes je Brazílie předním výrobcem počítačů (Gallagher 2016: 24). Jedním z nejvýznamnějších technologických pokroků, který Brazílie přinesla světu, jsou auta poháněná na etanol, který Brazílie, jakožto jedna z hlavních producentů cukru, derivuje právě

z této komodity. Čím dál větší zájem o biopaliva projevuje také Čína, která v rámci těchto inovací s Brazílií kooperuje. Angažuje se v i samotném cukrovaném průmyslu, což dokazuje to, že se stala vlastníkem některých brazilských cukrovarů (Cookson 2012).

Brazílie představovala necelých 61 % všech projektů ve vztahu partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP) z regionu Latinské Ameriky, které financovala Čína. Většina těchto projektů byla směřována do energetického sektoru (ECLAC 2018). Dle výzkumu monitorujícího čínské firmy investující do Brazílie, tvořilo 57 % všech financovaných projektů tzv. greenfield projekty⁸, jež slibují transfer technologií (Abdenur 2017). Jak již bylo zmíněno, země Latinské Ameriky jsou charakteristické svojí podprůměrností investic do výzkumu a vývoje (R&D). Výjimkou je však Brazílie, která státy znatelně překonává. Investuje sice méně, než je průměr OECD zemí (přes 2 % HDP ročně), ale 1,25 % HDP za rok 2015 není vůbec špatný výsledek (pro srovnání ČR investovala 1,68 %) (The World Bank 2016b). Brazílie překračuje regionální průměr i v počtu výzkumníků působících v zemi. Brazilští výzkumníci představují až 60 % všech výzkumníků v latinskoamerickém regionu (ECLAC 2018: 88). Stále je to zároveň pro Brazílii i největší výzvou, jelikož s rostoucím průmyslem je potřeba mnohem více specialistů a inženýrů (Sennes 2009: 35). Je odhadováno, že bez lepší infrastruktury, větších technologických upgradů a investic do výzkumu a vývoje může brazilská produktivita v budoucnu razantně poklesnout (Margolis 2018).

Čínská migrace do Brazílie je na poměry latinskoamerického regionu poměrně intenzivní. Je však odhadováno, že většina čínských migrantů je nižšího vzdělání v porovnání s migranty z jiných asijských zemí. Terciální vzdělání má zhruba 24 % Číňanů migrujících do Brazílie oproti 70 % Indů (Mazza 2016: 10). Jednou z hlavních překážek v brazilských inovacích je nedostatek lidského kapitálu s terciálním vzděláním (OECD 2016). Takový problém by mohly řešit výměnné studentské programy, které mezi Čínou a Brazílií probíhaly. Příkladem

⁸ Greenfield projekty jsou iniciativy, na kterých je třeba pracovat zcela od počátku a nepřechází je žádná předešlá práce, vznikají tzv. „na zelené louce“. Příkladem jsou infrastrukturní projekty, stavba budov atd.

může být program *Science Without Borders*, ve kterém získalo několik tisíc brazilských studentů možnost studovat na těch nejlepších univerzitách na světě. Několik stovek se dostalo i do Číny. Program však skončil kvůli finanční a politické nestabilitě země (ICEF Monitor 2017). V Brazílii funguje hned několik Konfuciánských institutů a v Číně rapidně stoupá počet žáků učících se portugalsky, jelikož chápou Brazílii i celkově region Latinské Ameriky za oblast příležitostí. V Brazílii se nachází nejvíc Konfuciánských institutů z celého regionu Latinské Ameriky a to celkem 10 a čtyři Konfuciánské třídy vyučující mandarínštinu (Confucius Institute/Classroom 2014).

Brazílie byla jednou z prvních zemí regionu, na kterou se začaly soustředit telekomunikační firmy Huawei a ZTE. Již roku 1999 se země stala ústředím pro obě čínské firmy. Došlo k vystavení několika ústředí, skrze které probíhá nejen distribuce, ale i produkce chytrých telefonů na brazilský trh. V průběhu času došlo ke zřízení výzkumných center a rozšiřování telekomunikačních inovací a to konkrétně zřízením 4G sítě v zemi. Brazílii lze považovat za regionálně primární destinaci čínských telekomunikačních společností (Ellis 2014: 100 –106).

Roku 2017 oficiálně započala kooperace v rámci zřízeného fondu „*China-Brazil Cooperation Fund for the Expansion of Production Capacity*“. Fond byl zhotoven z 10 miliard dolarů ze strany Číny a pěti miliard dolarů plynoucích z Brazílie a byl vytvořen pod brazilským Ministerstvem plánování. Hlavními motivacemi iniciativy jsou zejména investice do infrastrukturních projektů, pokročilých technologií, energetického a minerálního sektoru atd. a to výlučně na území Brazílie. Rozhodování o projektech má být postaveno na prioritách brazilské vlády s přihlédnutím na umocnění brazilsko-čínské kooperace. Projekty nejsou vázány na přítomnost čínských pracovníků ani na zkupování „*Made in China*“ vybavení, což jsou běžné podmínky Čínou financovaných infrastrukturních projektů. Tato již implementovaná činnost spadá do agendy čínské Novodobé hedvábné stezky, která slibuje v Brazílii mnoho dalších infrastrukturních a jiných inovací (Farias 2018). Čínsko-brazilskou technologickou spoluprací je možné považovat za odvážnější než spoluprací

Brazílie s USA. V minulosti se několikrát americký kongres vyjádřil proti některým brazilským strategiím v těžbě ropy, které naopak podpořila Čína (Watts 2015a).

Čínské angažmá prostřednictvím inovací a předávání know-how je v obou latinskoamerických zemích omezenější, možná proto, že jsou země na vyšším vývojovém stupni, než jiné rozvojové země, se kterými Čína kooperuje. V rámci této spolupráce s Brazílií je zřejmá vyváženost, což může demonstrovat to, že sama Čína těží z některých brazilských inovací ve vlastním rozvoji. Příkladem mohou být brazilské technologie hlubokomořských vrtů, nebo brazilsko-čínská kooperace na vesmírném programu. V Brazílii je oproti Chile znát větší čínská snaha prosadit inovace a know-how. Je zde intenzivnější technologická kooperace na půdě mezinárodních organizací, větší procento čínských projektů a intenzivnější výměna lidského kapitálu (studenti, pracovníci). Důvodem může být, že to země skutečně potřebuje, či to, že to potřebuje Čína (aby byla například efektivnější obchodní výměna). Skutečné záměry Číny je těžké odhalit, nicméně druhé kritérium Pekingského konsenzu lze pokládat za naplněné.

2. Kritérium: Inovace a znalosti – ANO

4.3. Udržitelnost rozvoje

Čína je dnes jedním z dominantních kupců nerostných surovin, zemědělských komodit a lesních produktů v regionu. Na území Brazílie se nachází obrovské přírodní bohatství a vzácné ekosystémy. S rostoucí těžbou, průmyslem a zemědělstvím se umocňují obavy o životní prostředí. Čína je jedním z hlavních odběratelů brazilských sójových bobů, k jejichž pěstování je potřeba dobrých podmínek a zemědělské půdy a to v důsledku může vést k rozsáhlému odlesňování. Brazílie vyváží 45 % celosvětového objemu sójových bobů a z toho celých 79 % putuje pouze do Číny (OEC 2017d; OEC 2017g). Brazílie se potýká

s nedostatečnou legislativou, která by omezovala proces odlesňování. Snahou bylo například prosazení tzv. „*Forest Code*“, který měl chránit až 80 % brazilského lesa, avšak zatím bez úspěchu (Blackmore, Li, Casallas 2013: 9). Země se potýká s nelegálním kácením, přičemž v jednom z největších skandálů roku 2014 se odhalilo, že nelegálně pořízené dřevo bylo prodáváno mnohým evropským, ale i čínským firmám (Watts, Vidal 2014). Většina dřeva, které je certifikováno, je dovážena do evropských zemí a do Severní Ameriky, avšak ne do Číny, ačkoliv je jedním z největších odběratelů dřeva. To svědčí o určitém nezájmu Číny o udržitelnost. Poměrně inovativní rezolucí, kterou Brazílie schválila, je zákon, který určuje, že 40 % výtěžků z ropy a plynu poputuje do vzdělávacího sektoru, 30 % do zdravotnictví a infrastruktury a 30 % na environmentální ochranu (Gallagher 2016: 152).

Dalším motivem pro odlesňování je rozšiřování orné půdy. Těžba sójových bobů v zemi v posledních měsících nevídaně roste, kvůli tarifním válkám mezi Spojenými státy americkými a Čínou. Čína v rámci své odvetné akce uvalila až 25 % cla na zemědělské produkty z USA, mezi nimiž jsou i sójové boby. Spoléhat se tedy bude v této aktivitě více na Brazílii. Překotnost takových rozhodnutí a nutnost rychlé reakce v Brazílii dále umocňuje nezodpovědnou zemědělskou činnost (Mangan 2018).

V případě Chile i v Brazílii je relativně silná centrální autorita schopná vynucovat legislativu v porovnání s ostatními státy regionu. Taková státní kontrola pak dokáže usměrňovat možnou nezodpovědnou aktivitu zahraničních investorů na území státu. Oproti Chile je na tom Brazílie znatelně hůř v míře korupce, která dokáže znatelně ovlivnit efektivní správu země, včetně kontroly činnosti zahraničních investorů. Podle indexu vnímání korupce se Brazílie umístila jako 105. ze 180 zemí s 35 body ze 100 (Transparency International 2018). Nedávná minulost země je navíc sužována obrovskými korupčními skandály sahajícími do nejvyšších míst správy země, ve kterých hrály důležitou roli velké brazilské těžbařské firmy. Na omezování možné environmentální nezodpovědnosti zahraničních firem se může do velké míry podílet i lobby, které je v Brazílii dosti

vlivné. Za nejvlivnější je považováno zemědělské lobby, které je v zemi odpovědné za mnohé anti-environmentální aktivity. Aktuálně dané lobby navíc podpořilo kandidaturu dnešního prezidenta Bolsonaro, který již pár dní ve svém úřadu následoval agendu nehledící na udržitelnost životního prostředí (Stargardter, Boadle 2019). Brazilský kongres je navíc ovládán skupinou vlastníků půdy, kteří do velké míry profitují z rostoucí čínské poptávky a schvalování environmentální legislativy tak ztěžují (Ray a kol. 2015: 20).

Stále zvyšující se obchodní výměna volá po lepších možnostech přepravy, s čímž souvisí mnohé infrastrukturní projekty. Pro životní prostředí je přínosné, že Brazílie využívá až ze 70 % energii produkovanou vodními elektrárnami. Jejich nezodpovědná výstavba ale představuje mnohem větší výzvu pro životní prostředí, jelikož dochází ke kácení Amazonského pralesa. Hrozbou jsou takové projekty i pro původní obyvatelé, kteří žijí na místech výstavby a jsou nuceni opustit své domovy. Příkladem je výstavba přehrady v Tapajós, i přes varování environmentálních expertů a mnohých NGOs, jejichž hlavní starostí je, že ekonomické zisky předčí environmentální udržitelnost tak, jako se děje v Číně. Uvědomují si, že je těžké odolat čínským financím a silné zemědělské lobby. Peníze na přehradu údajně putovaly z výše zmíněného Brazílsko-čínského fondu pro kooperaci (Watts 2017). Další konstrukce přehrady v Belo Monte vyústila v přestěhování až 20 tisíc obyvatel, mezi nimiž byli i původní obyvatelé. Číně to může připadat jako zanedbatelné číslo, jelikož ve třech velkých přehradních projektech na svém území přestěhovala odhadem až jeden a půl milionu lidí (Watts 2014). Dosud nezrealizovaným čínským projektem na území Brazílie je výstavba amazonské železnice, která by směřovala z brazilského přístavu v Atlantiku až do přístavu v Tichém oceánu na území státu Peru. Financován by měl být Čínskou rozvojovou bankou a jeho vybudováním by bylo dosaženo efektivnější přepravy komodit. Projekt byl podporován z nejvyšších míst, prezidentem Si Ťin-pchingem. Celou oblast, kterou by železnice měla vést, lze považovat za jednu z nejbohatších na biodiverzitu (Watts 2015b).

Brazílie je do velké míry závislá na energii produkované vodními elektrárnami a snaha o diverzifikaci započala poměrně nedávno. Čína patří mezi průkopníky v obnovitelných technologiích. Kromě Chile čínská firma BYD investuje i v Brazílii a to například do solárních panelů využívajících nejnovější technologie, které prodlužují jejich výdrž a znásobují jejich účinnost (Avendano, Melguizo, Miner 2017: 2).

Většina čínských projektů na území Brazílie jsou tzv. greenfield projekty velkého měřítka, které sice mohou napomoci nerozvinuté infrastruktuře státu, ale mohou negativně ovlivnit životní prostředí nebo občanskou společnost. Čína si je vědoma nízké infrastrukturní úrovně Brazílie. Podobně jako ve svém případě i zde překotně buduje obrovské projekty, které mnohdy působí více škod než užitku a berou v úvahu zejména ekonomické výhody bez ohledu na environmentální faktory, které do velké míry určují udržitelnost rozvoje. V případě Brazílie se navíc jedná o tak vzácné ekosystémy, že při jejich narušování dochází i k narušování udržitelného rozvoje celého světa.

3. Kritérium: Udržitelnost rozvoje – NE

4.4. Nevměšování se do vnitřních záležitostí státu

Brazílie uznala jednotnou Čínu již roku 1974. Diplomatičké vztahy tím byly oficiálně zahájeny, došlo k podepsání několika dohod, ale intenzivnější vazby byly zahájeny až od 90. let a zejména na počátku milénia. Kromě politiky jednotné Číny je dalším hlavním cílem zahraniční politiky této země dosáhnout statusu tržní ekonomiky. Roku 2001 vstoupila země do Světové obchodní organizace, ale kvůli zvláštní povaze své ekonomiky získala status netržní ekonomiky. Kvůli strachu ostatních ekonomik z nekontrolovatelného přísunu levného čínského zboží na jejich trhy, zůstala možnost uvalovat na Čínu tzv. antidumpingová cla. Stát má tak stále možnost určovat cenu čínského zboží podle vlastního nastavení, bez ohledu

na to, že by ho Čína prodala za zlomek ceny, čímž by došlo k ohrožení domácích výrobců. Dle sekce 15(d) přístupového protokolu Světové obchodní organizace měla Čína získat po 15 letech svého členství automaticky status tržní ekonomiky, což by znemožnilo používání antidumpingových cel na čínské produkty. Proti tomu se ohradily Spojené státy americké a státy Evropské unie, které patnáctileté členství nepovažují za automatický předpoklad pro udělení statusu tržní ekonomiky. V reakci zahájila Čína soudní spor se Světovou obchodní organizací. Opačným případem jsou memoranda o porozumění, ve kterých země uznaly status čínské ekonomiky jakožto tržní ještě před tím, než uběhl daný patnáctiletý limit. Jednou z takových zemí byla roku 2004 Brazílie (Puccio 2015: 1). I přes tento oficiální politický krok stále uvaluje na Čínu antidumpingová cla a hodlá v tom i pokračovat. Brazílie si je vědoma důležitosti čínsko-brazílského obchodu, je možné, že uznání tržního statusu Číny bylo pouze politickým gestem, protože pokud by bylo implementováno reálně, Brazílii by to ekonomicky zničilo (Soto 2016). Je možné, že to byl pouze brazilský pokus o neutralitu v celé situaci. I přes to, Čína dál s Brazílií obchoduje a obchod i dále narůstá.

Čínské vojenské angažmá v regionu Latinské Ameriky lze zatím hodnotit jako omezené ve srovnání s ostatními regiony. Již malá čínská vojenská přítomnost na západní hemisféře však znepokojuje Spojené státy americké. V rámci vojenské kooperace se Čína mimo jiných zaměřila na Brazílii, se kterou obchoduje s vojenským materiálem a spolupracuje na vesmírném programu, což lze také zařadit do vojenské sféry. Čínská vojenská fyzická přítomnost na západním kontinentě je ostře sledovaným tématem a Čína si toho je vědoma. Ve své vojenské přítomnosti je proto extrémně opatrná. Svoji přítomnost přisuzuje vědeckým či nevojenským účelům a na území Brazílie se nenachází (Ellis 2011: 39–40).

Brazílie jako jedna z mála zemí na světě odmítla mezinárodní snahu izolovat Rusko po anexi Krymu. Západní země očekávaly, že nastupující mocnosti rychle odsoudí ruskou činnost na Krymu, jelikož se samy potýkají se separatistickou činností na svém území. Brazílie s Čínou a Indií se zdržely hlasování ve Valném shromáždění OSN, čímž výrazně podkopaly snahu

západních zemí izolovat Rusko. Takový brazilský přístup výrazně ochladil vztahy s USA a zeměmi Evropské unie a posílil vazby mezi členy BRICS. Za hlavní brazilský motiv je považován odpor k nástroji zahraniční politiky v podobě sankcí. Brazílie se také několikrát negativně vyjádřila k americkému embargu vůči Kubě (Stuenkel 2014: 1–3). Činnost BRICS států v dané události je možné považovat jako realizaci politiky nezasahování. Stejný přístup držely země v přístupu k nedemokratickému režimu prezidenta Madury ve Venezuele. Rusko, Brazílie a Čína považovaly režim za legitimní v duchu nezasahování do vnitřních záležitostí. Změna v případě Brazílie přišla až se zvolením nové hlavy státu Bolsonaro a je otázkou, jak na to bude Čína reagovat. (Lima, Iglesias, Colitt 2019).

Shrnutím lze konstatovat, že v mnohých zahraničních otázkách Brazílie zastávala stejná stanoviska jako Čína a jako ostatní členové BRICS. Uskupení postavené na ekonomické kooperaci apeluje na princip nezasahování do vnitřní politiky zemí a v několika konkrétních případech členové zastávaly odlišné postoje od ostatních světových mocností. Není úplně jasné, zda je to čínským tlakem, či skutečným brazilským přesvědčením. Usuzovat však na základě těchto případů, že čínské zasahování do vnitřních záležitostí Brazílie probíhá, by nebylo zcela opodstatněné.

4. Kritérium: Nevměšování se do vnitřních záležitostí státu – ANO

4.5. Princip win-win spolupráce

Brazílie patřila mezi několik zemí, které využily anti-dumpingových cel, aby ochránily svůj trh před levnou čínskou ocelí. I přes takové strategie a znehodnocení měny, které zasáhlo Brazílii zejména roku 2015, se objem čínského importu stejně zvedal. Je možné konstatovat, že čínská přítomnost v Brazílii je více diverzifikovaná, než v ostatních zemích regionu. Brazílie představuje největší ekonomiku a trh v Latinské Americe, a proto většina čínských investic putuje

v rámci regionu právě do této země. Brazílie si toho je vědoma a z celé Latinské Ameriky chrání svůj trh nejostřejěji. Příkladem může být zvednutí daně na výrobu aut v roce 2011, což Čínu odradilo od výstavby své první automobilové továrny v zemi (Krause 2016: 5–7).

Zvýšení obchodní výměny mezi zeměmi vyvolalo obavy z možné nevyváženosti a to zejména kvůli možné deindustrializaci Brazílie. Kvůli nízké specializaci v komoditách, výrobním sektoru založeném na přírodním bohatství a nízké produktivitě dochází k poklesu zaměstnanců ve výrobním sektoru, což ústí i v pokles samotné výroby (ECLAC 2018: 86). Většina brazilského exportu do Číny je tvořena nezpracovanými surovinami, zatímco čínský export do Brazílie je tvořen až z 90 % zbožím s přidanou hodnotou, tedy zbožím „*Made in China*“. Brazílie má na rozdíl od Chile poměrně rozsáhlý výrobní sektor. Přílivu levného čínského zboží je obtížné konkurovat a výroba tak v zemi klesá, čímž se Brazílie víc a víc dostává do kruhu závislosti na Číně (Bodman, Wolfensohn, Sweig 2011: 16). To dokazuje výše zmíněné brazilské schizma v přístupu vůči Číně, či rozhodnutí zachovat antidumpingová cla na čínské produkty. Ve výrobním průmyslu je přítomnost čínských společností mnohdy vnímána jako nerovná soutěž a z čínské konkurence roste obava jak na domácím tak i na světovém trhu. Rostoucí Čína ale může znamenat pro Brazílii určitou výhodu. Zvyšující se kupní síla země bude požadovat jiné komodity než pouze nerostné suroviny a i ze strany Číny by tak mohlo dojít k větší diverzifikaci. Administrativa Dilmy Rousseffové dokonce stanovila vyřešení vztahu s Čínou jako hlavní strategickou prioritu země. Slibovala, že pokud nerovnost přetrvá, bude se obchodně zaměřovat na jiné ekonomiky a to například na Spojené státy americké, či Evropskou unii (Bodman, Wolfensohn, Sweig 2011: 17). Volání po větší ochraně brazilského trhu prostřednictvím větších cel, či restriktce čínských produktů, není ideálním řešením. Brazílie je již tak zemí, která je vůči čínskému importu nadprůměrně protekcionistická. Proběhlé pokusy také potvrdily, že omezení čínského zboží pouze povede k importu levného zboží z jiných zemí, například z Vietnamu, Indonésie atd. (Gallagher 2016: 169).

V ropném sektoru je Čína ještě odvážnější. Zde i kromě běžných akvizic aspirují čínské firmy na konkurenci brazilským ropným společnostem v právech na průzkum a zavádění ropných vrtů na území Brazílie. Oblasti s ropnými nalezišti jsou totiž předmětem aukcí nabízených brazilským státem (Ellis 2014: 33–34). V zemědělském sektoru se čínští investoři nejvíce soustředí na sójové boby. Brazilské sójové boby jsou ze 79 % exportovány právě do Číny (OEC 2017g). Čínské aktivity se proto soustředí na zkupování orné půdy a upevňování dobrých vztahů s místními producenty, což Číně zajistí stabilní přísun této komodity (Ellis 2014: 40). Brazílii znepokojuje čínský zájem skupovat brazilskou půdu, což vedlo k mnohým restrikcím. Negativní postoj k takovým aktivitám pramení ze zakořeněné kulturní citlivosti vůči vlastnictví půdy cizinci (Ellis 2014: 147).

Díky narůstajícím cenám komodit na světových trzích se brazilští producenti těší ze zisků. V Brazílii jsou však držiteli hlavních vývozních sektorů soukromníci mající daňové úlevy, oproti případu v Chile, kde hlavním producentem mědi je státní firma CODELCO, jejíž výdělků značně napomáhají státnímu rozpočtu a tedy i celkovému rozvoji země (Jenkins 2015: 59).

Brazílie představuje primární trh z regionu v zřizování čínských finančních institucí. Hlavní čínské banky již mají pobočky v Brazílii (Ellis 2014: 122). Země navíc podepsaly vzájemnou dohodu o výměně měn, což nadále prohloubilo bilaterální obchod. Dohoda má chránit země před dalšími finančními krizemi a dalším motivem je zvýšení mezinárodní role čínského juanu oproti americkému dolaru (BBC 2013).

Je odhadováno, že roku 2010 za 93 % veškerých čínských investic do Brazílie stály čínské státní firmy (SOEs), což je ostatně i typickým znakem čínských investic mířících do zámoří. Největším problémem v aktivitách čínských státních podniků bývá netransparentnost jejich činnosti. Chile a Brazílii je možné označit za země, ve kterých je toto méně problematické, jelikož oproti jiným státům v regionu uvalují na zahraniční investice přísnější požadavky. Čínské firmy navíc vyhledaly partnerství u dobře zavedených lokálních společností. To ve finále

ústí ve větší zodpovědnost čínských investorů (Blackmore, Li, Casallas 2013: 5–9).

V předchozí kapitole byla zmíněna možná nevýhodnost čínských půjček Brazílii. Je však možné tvrdit, že bez čínských půjček a investic čínských firem by nedošlo k takové expanzi sektorů, což opět vyhovuje jak Brazílii, tak i Číně. Příval čínských investic do Brazílie nemohl přijít v lepší dobu. Na rozdíl od ostatních investorů se Čína nezalekla problémů, které zmítaly Brazílií. Země bojující zatím s nejhorší recesí a s šokujícím korupčním skandálem by bez čínských financí utrpěla mnohanásobně víc. Čína se odklonila od svých tradičních spojenců Venezuely a Ekvádoru a zaměřila se na Brazílii, která disponuje silnějším finančním ukotvením a většími strategickými možnostmi. Čínské firmy se profesionalizují a jsou si vědomy toho, že silná vláda zákona ochrání jejich zájmy a investice.

Čína do určité míry může za narůstající deindustrializaci Brazílie. Zároveň ale zemi Čína pomohla svými investicemi v období, kdy to nejvíce potřebovala. Po vyvedení země z krize dál probíhají investice do stěžejních oblastí infrastruktury, čímž Čína napomáhá rozvoji země a zároveň i vlastním zájmům. Země navíc pojí intenzivní obchod a jsou tím na sobě vzájemně závislé. Z výše zmíněných důvodů je proto kritérium win-win spolupráce považováno za naplněné, nicméně rozhodnutí to není zcela jasné a princip win-win je spíše na hraně. Peking si je zřejmě jistý svou strategií v Brazílii, přičemž se zdá, že Brazílie žádnou taktiku ve vyjednávání s Čínou zatím nemá a mnozí autoři se bojí, že pokud to bude pokračovat i dál, vztahy se vychýlí v asymetrii na úkor Brazílie. Nová administrativa slibuje jiný přístup a je proto možné, že se dynamika mezi státy promění.

5. Kritérium: Princip win-win spolupráce: ANO

4.6. Rovnost ve vzájemné spolupráci

Oficiální diplomatické vztahy mezi zeměmi byly zahájeny již na počátku 70. let, nicméně bližší kooperace započala později. Od 90. let se každá brazilská administrativa vyjádřila pro podporu čínsko-brazilských vztahů. Kontakty mezi zeměmi se výrazně prohloubily zejména v období vlády prezidenta Lula da Silvy i jeho nástupkyně Dilmy Rousseffové. Lula da Silva oficiálně navštívil Čínu během své vlády dvakrát a stejného počtu návštěv se dočkal od čínského lídra Chu Ťin-tchaa. V letech 2008 a 2009 se se svými čínskými partnery setkal až devětkrát. Vztahy nabývaly za této brazilské administrativy intenzivní povahy. To ostatně dokazuje i samotné označení strategické partnerství, což kromě navázání intenzivních obchodních vazeb znamená i prohloubení vazeb politických (Albuquerque 2016: 52). V obchodních kontaktech se čím dál více prohlubuje otázka soutěživosti ve výrobním sektoru, ve kterém Brazílie v určitých sférách konkuruje Číně. I přesto, že Brazílie uznala Čínu jako tržní ekonomiku, uvaluje na ni antidumpingová cla. To se Číně rozhodně moc nelíbí, snaží se být pragmatická a sama omezuje export některého svého zboží směrem do Brazílie. Důkazem fungujícího obchodu a snahu o kompromis z obou stran je stále navyšující se obchodní výměna (Christensen 2016: 94–95). Velmi nápomocnou arénou v navázání bližších konexí byly mezinárodní organizace a to zejména BRICS. Multilaterální spolupráce navíc zemím dokáže napomoci v plnění jejich společných cílů. V případě Brazílie a Číny pojí země to, že se historicky cítí odtržené z mocenského středobodu mezinárodního systému. Společným cílem je také dosáhnout multipolárního světového systému. Společně se BRICS země například zasadily o rozhodnutí na půdě Mezinárodního měnového fondu, které určovalo, že již nemusí být organizace předsedána americkým zástupcem. Roku 2014 navíc BRICS založilo vlastní rozvojovou banku a fond jako protiváhu MMF a Světové bance (Christensen 2016: 100–102). Jejich tendence konkurovat západním rozvojovým strukturám je tedy znatelná. Obě země tím navíc nabyly většího vlivu na mezinárodní sféře, což je ostatně jejich společným cílem.

Čína slibuje, že vztahy s dalšími rozvojovými zeměmi jsou založené na principu rovnosti. Brazílie, jakožto nastupující mocnost, patří mezi největší ekonomiky světa a rozhodně má určitý mezinárodní vliv. Zároveň je možné tvrdit, že je jednou z největších rozvojových zemí. Čína, stálý člen Rady bezpečnosti OSN a nukleární mocnost, disponuje nepochybně větším vlivem v mezinárodním prostředí. V globálním měřítku mají země asymetrické kapacity, nicméně pro účely této práce je podstatné zjistit, zda je princip rovnosti uplatňován pouze ve vzájemné rozvojové spolupráci. Jejich možná mocenská soutěživost však může takový vztah ovlivňovat.

Brazílie i přes své nižší mocenské kapacity dokázala na mezinárodní scéně prosadit mnohé. Příkladem je zformování komerční formace G20 uvnitř Světové obchodní organizace. Dalším příkladem je vytvoření *China–Brazil High-Level Coordination and Cooperation Committee* (COSBAN) roku 2004, což představuje nejvyšší stálý mechanismus zprostředkovávající kontakt mezi vládami Brazílie a Číny. Celkově byly uskutečněny čtyři setkání. Je možné tvrdit, že Čína je kvůli své pozici na mezinárodní scéně v některých krocích opatrnější, protože nechce za každou cenu narušit vztahy se Spojenými státy americkými. Díky Číně se latinskoamerické státy mohly do určité míry odvázat od všudypřítomného vlivu Spojených států amerických, což dokazuje založení mezinárodních organizací bez přítomnosti USA. Příkladem takové organizace je Společenství latinskoamerických a karibských států (CELAC) (Cardoso 2017: 11–13).

Země v politických vztazích pojí mnohé společné cíle. Jejich vize o světovém uspořádání se snaží mimo jiné realizovat prostřednictvím mezinárodních organizací a v případě BRICS se jim podařilo prosadit mnohé. Vztah to však není zcela ideální. Brazílie v minulosti Čínu na mezinárodní politické scéně intenzivně podporovala. To samé však nelze tvrdit o Číně směrem k Brazílii. Jedním z největších cílů brazilské zahraniční politiky je získat stálé místo v Radě bezpečnosti v OSN, v čemž jí Čína nijak nepomohla (Christensen 2016: 105). Předchozí kritérium win-win bylo shledáno jako částečně naplněné. Kritérium rovnosti je hodnoceno ve stejném duchu – za naplněné – ale opět se nachází velmi

na pomezí. Důvodem je čínsko-brazilská blízkost, jejich četné návštěvy, přátelské vystupování, jejich kooperace na poli mezinárodních organizací a také i to, že zatím každá vláda od 90. let velmi podporovala tento vztah (až na nového prezidenta Bolsonaro). Mocenská soutěživost však klade vzájemným vztahům nemalé překážky.

6. Kritérium: Rovnost ve vzájemné spolupráci – ANO

4.7. Závěr případové studie Brazílie

Tabulka č. 3.: Výsledná tabulka případové studie Chile

Brazílie	
1. Příliv čínských investic	ANO
2. Inovace a znalosti	ANO
3. Udržitelnost rozvoje	NE
4. Nevměšování se do vnitřních záležitostí státu	ANO
5. Princip win-win spolupráce	ANO
6. Rovnost ve vzájemné spolupráci	ANO

Zdroj: Zpracováno autorkou

Po zhodnocení všech vymezených kritérií Pekingského konsenzu v případě Brazílie bylo zjištěno, že Čína dodržuje pět ze šesti kritérií. Jediné kritérium, které nebylo v případě čínsko-brazilské spolupráce naplněno, bylo třetí kritérium požadující udržitelnost rozvoje. Na rozdíl od Chile je Brazilská úroveň infrastruktury na podstatně horší úrovni. Čína si je vědoma toho, že aby byl objemný čínsko-brazilský obchod efektivnější, musí investovat právě do tohoto sektoru. Komunikační spojení jsou v Brazílii na nízké úrovni, což představuje příležitost pro Čínu angažovat se v zemi a v dané problematice býti nápomocná, což z hlediska obchodu napomůže i jí samotné. Velké infrastrukturní projekty však

představují výzvu pro životní prostředí. Těžba nerostných surovin v kombinaci s deforestrací environmentální udržitelnosti také nepřidávají. Vedení země spolu s vlivnou zemědělskou lobby spíše upřednostňuje ekonomické zájmy, nežli udržitelnost rozvoje v ekologickém smyslu. To samé lze říci i o čínských úmyslech v této zemi.

Pro zjištění toho, zda je Pekingský konsenzus reálně naplňován, by mělo dojít ke splnění všech stanovených kritérií, což se ani v případě čínské spolupráce s Brazílií nepodařilo dokázat. Oproti předchozímu studovanému případu dochází v Brazílii k naplňování dvou, podle autora konceptu, nejdůležitějších kritérií. Joshua Cooper Ramo považuje příliv čínských investic a šíření inovací a znalostí za kritické pro čínský vývoj a Brazílie dokazuje realizaci čínské snahy šířit své úspěchy. Ve vyhodnocování kritérií jakými je princip win-win spolupráce a rovnost ve vzájemné spolupráci je velký prostor pro interpretaci a jedná se o faktory, u kterých lze poměrně obtížně nalézt jednoznačné stanovisko, zvláště pak v případě Číny, u níž jsou její zájmy mnohdy těžko odhadnutelné. Tato dvě kritéria představují velmi důležité odlišovací prvky od západního modelu rozvojové spolupráce. Pro účely této práce je tedy možné shledat tyto prvky Pekingského konsenzu za důležitější, než kritéria vyzdvižovaná autorem konceptu, protože jedním z předpokladů práce je, že Čína vytvořila nový rozvojový model stojící proti tradičním západním rozvojovým konceptům.

V případě Brazílie bylo nalezeno více problematických faktorů ovlivňujících naplnění těchto dvou kritérií, než v případě Chile. Země pojí daleko komplexnější vztah, který je mnohdy obtěžkán mocenskou soutěživostí. Brazílie i Čína jsou aktivní ve vystupování na mezinárodní scéně a pojí je i snaha mezinárodní prostředí ovlivňovat. V mnohých záměrech si notují, příkladem může být apelování na princip nezasahování do vnitřních záležitostí, jež země v praxi využily hned při několika událostech. Důležitou arénou pro konfigurování takové činnosti je BRICS. Pokud ale nastane případ, ve kterém by Brazílie představovala výzvu pro čínské mocenské postavení, nedočká se od Číny žádné podpory. Důkazem je čínská ignorace dlouhodobého primárního zahraničněpolitického cíle

Brazílie stát se stálým členem Rady bezpečnosti OSN. Brazílie naopak Čínu mnohdy politicky podporovala i více, než byla schopna reálně dodržet (viz uznání Číny jako tržní ekonomiky). Pouze částečné naplnění kritéria win-win a rovnosti ve vzájemné spolupráci poté vede k dalšímu zpochybnění toho, zda Čína reálně implementuje rozvojovou spolupráci s Brazílií v rámci Pekingského konsenzu. Kvůli výše zmíněným důvodům je vyhodnoceno, že ani v případě Brazílie nedochází k dodržování zásad Pekingského konsenzu.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala povahou rozvojové spolupráce Číny se zeměmi Latinské Ameriky. V práci byl analyzován čínský rozvojový přístup ve dvou vybraných zemích regionu, kterými jsou Chile a Brazílie. Předpokladem bylo, že Čína vytvořila nový rozvojový model, který je odlišný od Washingtonského a postwashingtonského konsenzu, což jsou rozvojové koncepty tradičně využívané zeměmi globálního Severu. Tato čínská alternativa ve formě Pekingského konsenzu si klade za cíl nastartovat rozvoj v zemích po vzoru Číny. Intenzivní ekonomický růst, který Čína zažila, slibuje i dalším zemím za předpokladu, že budou následovat stejnou cestu. Cílem této práce bylo analyzovat čínskou rozvojovou spolupráci v zemích Latinské Ameriky a na základě vymezené definice Pekingského konsenzu zjistit, zda jej Čína reálně dodržuje v případě dvou vybraných příkladů. Hlavní výzkumnou otázkou bylo: *Uplatňuje Čína ve své rozvojové pomoci ve vybraných zemích principy rozvojového modelu Pekingského konsenzu?*

Čína se snaží jít svým rozvojovým úspěchem příkladem ostatním zemím. V tomto smyslu tedy pracuje čínská rozvojová politika s mocí přitažlivosti. V práci byl proto využit koncept soft power od Josepha S. Nye. Kapitola zabývající se čínskou soft power poukázala na skutečnost, že se Čína v regionu Latinské Ameriky angažuje a intenzivně při tom využívá tento zahraničněpolitický nástroj. Bylo argumentováno, že rozvojovou spolupráci v intencích Pekingského konsenzu je možné považovat za nástroj soft power, jelikož je čínský rozvoj uváděn jako modelový příklad pro ostatní rozvojové země. Joshua Cooper Ramo zpracoval koncept Pekingského konsenzu jako historický exkurz čínského rozvoje a z něho plynoucí klíčové ideály. Na základě autorova konceptu v kombinaci s oficiálními čínskými vládními dokumenty bylo stanoveno šest kritérií Pekingského konsenzu, jsou jimi: (1.) příliv čínských investic, (2.) inovace a znalosti, (3.) udržitelnost rozvoje, (4.) nevměšování se do vnitřních záležitostí státu, (5.) princip win-win spolupráce a (6.) rovnost ve vzájemné spolupráci. Čínské dodržování těchto kritérií bylo následně analyzováno v případě dvou zemí regionu Latinské Ameriky.

Vybranými latinskoamerickými zeměmi byly Chile a Brazílie. Jedná se o země odlišné zastávající rozdílnou ekonomickou úroveň a patřící do rozdílných mezinárodních struktur. V práci bylo zjištěno, že Čína k rozdílnostem přihlíží a rozvojovou spoluprací tomu uzpůsobuje. Nelze však říci, že vždy v pozitivním smyslu. Je spíše pragmatická v tom, co si v konkrétní zemi může „dovolit“ dělat. Pokud země nedisponuje silnou vládou, která je schopna efektivně vynucovat legislativu a kontrolovat zahraniční investory, Čína je ve své činnosti odvážnější. Chile je příkladem státu, který kladl čínským investorům a firmám četné překážky v jejich etablování se v zemi. Brazílii naopak oproti Chile trápí větší množství vnitropolitických problémů, z nichž největší představuje všudypřítomná korupce. Nevměšování se do vnitřních záležitostí státu je dalším faktorem odlišující čínské pojetí rozvojové spolupráce od (post)Washingtonského modelu. Právě tento faktor rozvojové kooperace bývá pro rozvojové země nejvíce atraktivní. V práci byly nastíněny vztahy Chile a Brazílie se Spojenými státy americkými. Povaha vzájemných vztahů bývala často kompromitována americkým mocenským ovlivňováním a Čína tak představuje slibnou alternativu napomáhající v mocenském vyvažování a v kooperaci bez zasahování do interních záležitostí země, což se v případě obou států potvrdilo. Vyhodnocování tohoto kritéria je do určité míry obtížné, jelikož taková aktivita může probíhat skrytě. Otázkou také může být, jak efektivní je čínská rozvojová spolupráce neřešící vnitropolitické problémy, které mohou výrazně omezovat úspěšnost rozvoje země. Daná problematika dává prostor pro další výzkum.

Co Brazílii a Chile spojuje, je přítomnost velkého objemu nerostného bohatství a zemědělských komodit, které jsou životně důležité pro chod čínské ekonomiky. V případě Brazílie je kooperace s Čínou oprávněně označována jako strategické partnerství. Vztahy mezi zeměmi posilovaly zejména díky zvyšujícímu se obchodu. Spolupráce tedy postrádá altruismus a neskrytě klade důraz na princip win-win. Díky intenzivní obchodní výměně lze o naplnění tohoto principu hovořit v případě čínsko-chilské spolupráce. Chilská vláda dokáže poměrně efektivně vyhodnotit, jak daleko může nechat Čínu zajít. Hlavní chilské těžbařské společnosti

jsou ve státním vlastnictví, což umožňuje větší kontrolu a koordinaci přístupu. V případě Brazílie je situace komplikovanější, jelikož čínské zboží konkuruje brazilskému výrobnímu sektoru a dochází tak k procesu deindustrializace. Většina klíčových firem je navíc v soukromém vlastnictví a vidina čínských investic je lákavá. Dochází tak k intenzivnímu čínskému odkupu podílů v brazilských společnostech, což může být problematické zvláště v zemi, kterou trápí korupce a nerovnost. Finance plynoucí z vzájemných interakcí navíc nemusí vždy putovat správným směrem, což nenapomáhá rozvoji země. Značně kritickým je nový brazilský prezident Jair Bolsonaro, který Čínu vnímá spíše jako hrozbu. Oproti předchozím prezidentům zaujímá vůči Číně podstatně odlišný postoj a je možné, že se dynamika mezi státy v budoucnu změní. Nejednoznačnost v dosažení win-win v čínsko-brazilské spolupráci dokazují i schizmatické postoje brazilských firem a politického zastoupení země. Brazílie by měla sjednotit svoji strategii vůči Číně. To by napomohlo i v rámci kritéria rovnosti ve vzájemných vztazích, které bylo v brazilském případě také naplněno pouze částečně. Chile mocensky nijak nekonkuruje Číně, jejich vztahy jsou tak na přátelské úrovni. V diplomové práci je stručně nastíněn historický exkurz čínsko-chilských a čínsko-brazilských vztahů, což umožňuje vypožorovat, zda Čína zahájila spolupráci se zeměmi až po naplnění jejího hlavního zahraničněpolitického cíle – uznání jednotné Číny a tedy zavrnutí Tchaj-wanu. U obou zemí tato podmíněnost nebyla nalezena.

Čínské investice proudící do Brazílie jsou mnohonásobně vyšší, než v případě Chile. Velká část těchto financí je ve formě půjček a velký obnos je investován do četných infrastrukturních projektů. V této činnosti je problematická neohleduplnost vůči životnímu prostředí, což dozajista nevede k dlouhodobě udržitelnému rozvoji. Investice do klíčových sektorů nesporně napomohly zemi ekonomicky, zejména v období recese a politické krize, čehož se Čína na rozdíl od ostatních investorů nezalekla. Chile má infrastrukturu na poměrně dobré úrovni a vzájemnému obchodu tedy nepůsobí překážky. Na rozdíl od Brazílie se podle OSN navíc jedná o vysoko příjmovou zemi. Je pravděpodobné, že z těchto důvodů jsou čínské investice proudící do Chile zanedbatelného charakteru, což lze zhodnotit

s přihlédnutím k regionálnímu měřítku. Obě země jsou součástí Novodobé hedvábné stezky, což je iniciativa slibující značné čínské investice do infrastrukturních projektů. Je proto možné, že v dohledné budoucnosti dojde k naplnění tohoto kritéria.

Závěrem lze říci, že Čína zastává v rámci své rozvojové spolupráce odlišnou strategii oproti zemím globálního Severu. Spolupráci lze jednoznačně označovat za jiho-jihní kategorii, nicméně z této diplomové práce vyplývá, že Čína nevytvořila svůj vlastní rozvojový model. To je zdůvodněno zodpovězením hlavní výzkumné otázky, kde bylo zjištěno, že *Čína nedodržuje ve své rozvojové spolupráci s vybranými zeměmi principy rozvojového modelu Pekingského konsenzu*. Případové studie těchto států odhalily, že čínská rozvojová spolupráce probíhá rozličně. Do velké míry závisí na nastavení daného státu, čemuž se Čína strategicky přizpůsobuje. Pokud stát nedbá na dodržování určitých principů, nedbá ani Čína, což není cesta k efektivnímu rozvoji. Nebylo by oprávněné být zcela kritický vůči čínské rozvojové spolupráci, jelikož k určitým úspěchům přeci jen došlo. Čína však jedná vždy s přihlédnutím zejména k vlastním zájmům. Taková kritika je však dohledatelná i v případě rozvojové pomoci mnohých států globálního Severu. Při vzájemné rozvojové kooperaci by proto země měly být vůči čínskému protějšku obezřetné. Zaručený úspěch však nedokáže zajistit ani západní modely rozvojové pomoci. V rozvojové spolupráci v jižním i severním pojetí je stále velký prostor pro zlepšení.

Seznam zdrojů:

Abdenur, Erthal, Adriana (2017). Skirting or Courting Controversy? Chinese FDI in Latin American Extractive Industries. *International Development Policy* 9, s. 174 – 198.

AidData (2017). *AidData's Global Chinese Official Finance Dataset, 2000-2014, Version 1.0* (<https://www.aiddata.org/data/chinese-global-official-finance-dataset>, 2. 2. 2019).

Albuquerque, Guilhon, José-Augusto (2016). Brazil/China Partnership and The United States. *Revista Brasileira de Política Internacional* 2 (2), s. 51–62.

Amann, Edmund a kol. (2016). Infrastructure and its role in Brazil's development proces. *The Quarterly Review of Economics and Finance* 62, s. 66–73.

Amrosio, Thomas (2012). The rise of the 'China Model' and 'Beijing Consensus': evidence of authoritarian diffusion? *Contemporary Politics* 18 (4), s. 381–399.

Avendano, Rolando – Melguizo, Angel – Miner, Sean (2017). *Chinese FDI in Latin America: New Trends with Global Implications* (Paris: OECD Development Centre).

Baker, Thomas (2017). *The Real Source of China's Soft Power*. 18. 11. 2017 (<https://thediplomat.com/2017/11/the-real-source-of-chinas-soft-power/>, 11. 10. 2018).

Barnes, Joe (2018). Is the Golden Age of Chinese Studying Abroad at an End? *The Diplomat*. 18. 10. 2018 (<https://thediplomat.com/2018/10/is-the-golden-age-of-chinese-studying-abroad-at-an-end/>, 20. 10. 2018).

Barr, Michael (2011). *Who's Afraid of China? The Challenge of Chinese Soft Power* (London: Zed Books).

- Barton, Jonathan R. (2009). The Chilean Case. In: Jenkins, Rhys – Peters, Dussel, Enrique eds., *China and Latin America Economic relations in the twenty-first century* (Mexico City: Deutsches Institut für Entwicklungspolitik), s. 227–278.
- BBC (2013). *China and Brazil sign \$30bn currency swap agreement*. 27. 3. 2013 (<https://www.bbc.com/news/business-21949615>, 5. 3. 2019).
- BBC (2018). *Brazil corruption scandals: All you need to know*. 8. 4. 2018 (<https://www.bbc.com/news/world-latin-america-35810578>, 23. 2. 2019).
- Biblioteca del Congreso Nacional de Chile (2008). *The Chinese community in Latin America*. 11. 11. 2008 (<https://www.bcn.cl/observatorio/asiapacifico/noticias/chinese-community-latin-america>, 11. 10. 2018).
- Blackmore, Emma – Li, Danning – Casallas, Sara (2013). *Sustainability Standards in China–Latin America Trade and Investment* (London: International Institute of Environment and Development).
- Bodman, Samuel W. – Wolfensohn, James D. – Sweig, Julia E. (2011). Global Brazil and U.S.-Brazil Relations. *Council of Foreign Relations, Independent Task Force Report 66*, s. 1–86.
- Callahan, William A. (2015). Identity and Security in China: The Negative Soft Power of the China Dream. *Politics* 35 (3-4), s. 216–229.
- Cardoso, Daniel (2017). Between Dependence and Autonomy: Understanding the Power Dynamics in Brazil–China Relations. *Global Dialogue* (https://run.unl.pt/bitstream/10362/53799/1/DC_Special_Edition_BRICS_Global_Dialogue_final_copy_11_14.pdf, 10. 3. 2019).
- CASSACA (nedatováno). *Overview* (<http://www.cassaca.org/en/news/>, 5. 2. 2019).

CELAC (2018). *CELAC and China Joint Plan of Action for Cooperation on Priority Areas (2019 – 2021)* (www.itamaraty.gov.br/images/2ForoCelacChina/Joint-Action-Plan-II-CELAC-China-Forum-FV-22-01-18.pdf, 1. 3. 2019).

Confucius Institute/Classroom (2014). *About Confucius Institute/Classroom* (http://english.hanban.org/node_10971.htm, 27. 1. 2019).

Cookson, Clive (2012). A tank of sugar: how Brazil runs on biofuel. *Financial Times*. 28. 4. 2012 (<https://www.ft.com/content/6d4ea098-8e67-11e1-b9ae-00144feab49a>, 1. 3. 2019).

Dauvergne, Peter – Farias, Déborah BL (2012). The Rise of Brazil as a Global Development Power. *Third World Quarterly* 33 (5), s. 903–917.

Dreyer, Teufel, June (2019). The Belt, the Road, and Latin America. *Foreign Policy Research Institute*. 16. 1. 2019 (<https://www.fpri.org/article/2019/01/the-belt-the-road-and-latin-america/>, 2. 3. 2019).

ECLAC (2018). *Exploring new forms of cooperation between China and Latin America and the Caribbean*. ECLAC (United Nations: Santiago).

Economy, Elizabeth C. (2016). How Much Should We Read Into China’s New “Core Socialist Values”? *Council on Foreign Relations*. 6. 7. 2016. (<https://www.cfr.org/blog/how-much-should-we-read-chinas-new-core-socialist-values>, 11. 11. 2018).

Ellis, Evan R. (2011). *Chinese Soft Power in Latin America, A Case Study* (<http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a536568.pdf>, 11. 10. 2018).

Ellis, Evan R. (2014). *China on the Ground in Latin America. Challenges for the Chinese and Impacts on the Region* (New York: Palgrave Macmillan).

Ellis, Evan R. (2017). China’s Relationship with Chile: The Struggle for the Future Regime of the Pacific. *China Brief* 17 (15).

Farias, Leal, Barros, Déborah (2018). China and Brazil: Far Away, So Close. *Rising Powers in Global Governance*. 31. 1. 2018 (<http://risingpowersproject.com/china-brazil-far-away-close/>, 1. 3. 2019).

fDi Markets (2019). *About us* (<https://www.fdimarkets.com/about/>, 3. 2. 2019).

Ferchen, Matt (2017). Is Chinese Investment Good for Workers? *China File*. 13. 12. 2017 (<http://www.chinafile.com/conversation/chinese-investment-good-workers>, 2. 2. 2019).

Fine, Ben (2001). Neither the Washington nor the post-Washington consensus: An introduction. In: Fine, Ben – Lapavistas, Costas – Pincus, Jonathan eds., *Development Policy in the Twenty-first Century, Beyond the post-Washington consensus* (London: Routledge), s. 1–27.

Forest, Dave (2017). China is still hungry for Chile's copper. *Business Insider* (<https://www.businessinsider.com/chinas-hunger-for-chilean-copper-continues-to-grow-2017-1>, 6. 2. 2019).

Fornes, Gaston – Mendez, Alvaro (2018). *The China-Latin America Axis. Emerging Markets and their Role in an Increasingly Globalised World* (New York: Palgrave Macmillan).

Freedom House (2018). *Freedom in the World 2018, Chile Profile* (<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/chile>, 5. 2. 2019).

Gachúz, Carlos Juan (2013). Chile's Economic and Political Relationship with China. *Journal of Current Chinese Affairs* 41 (1), s. 133–154.

Gallagher, Kevin P. (2016). *The China Triangle. Latin America's China Boom and the Fate of the Washington Consensus* (New York: Oxford University Press).

Gonzalez, Elizabeth (2018). Explainer: Latin American Countries' Rising Trade with China. *Americas Society/Council of the Americas*. 29. 11. 2018

(<https://www.as-coa.org/articles/explainer-latin-american-countries-rising-trade-china>, 5. 12. 2018).

Gu, Jing – Carey, Richard – Shankland, Alex – Chenoy, Anuradha (2016). Introduction: International Development, South-South Cooperation and the Rising Powers. In: Gu, Jing – Shankland, Alex – Chenoy, Anuradha eds., *The BRICS in International Development* (London: Palgrave Macmillan), s. 1–24.

Gustafson, Kristian C. (2007). CIA Machinations in Chile in 1970. *Central Intelligence Agency* (<https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol47no3/article03.html>, 2. 2. 2019).

Halper, Stefan (2010). *The Beijing consensus: How China's authoritarian model will dominate the 21st century* (New York: Basic Books).

Harvey, Fiona – Doherty, Ben (2018). China demands developed countries 'pay their debts' on climate change. *The Guardian* 13. 12. 2018 (<https://www.theguardian.com/science/2018/dec/13/china-demands-developed-countries-pay-their-debts-on-climate-change>, 10. 1. 2019).

Heine, Jorge – Beal, Andreas (2018). The Chinese Investment that Could Boost Chile's Lithium Boom – and Help Climate Change, Too. *Americas Quarterly*. 7. 11. 2018 (<https://www.americasquarterly.org/content/chinese-investment-could-boost-chiles-lithium-boom-and-help-climate-change-too>, 4. 2. 2019).

Horta, Loro (2015). Brazil – China Relations. *The S. Rajaratnam School of International Studies* (<https://www.files.ethz.ch/isn/189585/WP287.pdf>, 1. 3. 2019).

Huntington, P. Samuel (1991). Democracy's Third Wave. *Journal Of Democracy* 2 (2), s. 12–34.

China org. (nedatováno). *Appendix I. China's Eight Principles for Economic Aid and Technical Assistance to Other Countries*

(http://www.china.org.cn/government/whitepaper/2011-04/21/content_22411843.htm, 15. 11. 2018).

Christensen, Fryba, Steen (2016). How Prioritized Is the Strategic Partnership between Brazil and China? In: Christensen, Fryba, Steen – Xing, Li eds., *Emerging Powers, Emerging Markets, Emerging Societies, Global Responses* (London: Palgrave Macmillan), s. 87–109.

ICEF Monitor (2017). *Brazil shutting down Science Without Borders*. 22. 4. 2017 (<http://monitor.icef.com/2017/04/brazil-shutting-science-without-borders/>, 1. 3. 2019).

ICEF Monitor (2018). *Why do international students choose to study in China?* 26. 9. 2018 (monitor.icef.com/2018/09/why-do-international-students-choose-to-study-in-china/, 11. 10. 2018).

IISS (2019). *IISS Shangri-La Dialogue 2019* (<https://www.iiss.org/events/shangri-la-dialogue/shangri-la-dialogue-2019>, 1. 3. 2019).

Jefferson, H. Garry – Hu, G. Z. Albert – Su, Jian (2006). The Sources and Sustainability of China's Economic Growth. *Brookings Papers on Economic Activity* 2006 (2), s. 1–47.

Jenkins, Rhys (2012). China and Brazil: Economic Impacts of a Growing Relationship. *Journal of Current Chinese Affairs* 41 (1), s. 21–47.

Jenkins, Rhys (2015). Is Chinese Competition Causing Deindustrialization in Brazil? *Latin American Perspectives* 42 (6), s. 42–63.

Jilberto, Fernández, Alex E. – Hogenboom, Barbara (2010). Latin America and China. South-South Relations in a New Era. In: Jilberto, Fernández, Alex E. – Hogenboom, Barbara eds., *Latin America Facing China: South-South Relations Beyond the Washington Consensus* (New York: Berghahn Books), s. 1–32.

Jilberto, Fernández, Alex E. (2010) Neoliberalised South-South Relations. Free Trade between Chile and China. In: Jilberto, Fernández, Alex E. – Hogenboom, Barbara eds., *Latin America Facing China: South-South Relations Beyond the Washington Consensus* (New York: Berghahn Books), s. 77–99.

Kai, Jin (2015). Why Should China Embrace 'Universal Values'? *The Diplomat*. 16. 6. 2015 (<https://thediplomat.com/2015/06/why-should-china-embrace-universal-values/>, 11. 11. 2018).

Keung, Yin Jackie (2016). A Critique Review of the 'China Threat Theory'. *Hong Kong Baptist University* (https://repository.hkbu.edu.hk/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=lib_u_gaward, 12. 11. 2018).

Krause, Patricia (2016). China's Role in Latin America is Much More Than a Trade Issue. *Coface* (<https://www.coface.com/News-Publications/News/China-s-role-in-Latin-America-is-much-more-than-a-trade-issue>, 10. 3. 2019).

Kuo, Lily (2018). Taiwan vows to stand up to China after El Salvador cuts ties. *The Guardian*. 21. 8. 2018 (<https://www.theguardian.com/world/2018/aug/21/taiwan-further-isolated-as-el-salvador-switches-allegiance-to-china>, 11. 9. 2018).

Lahrichi, Kamilia (2014). Chile's pollution grows in scramble to meet China's copper demand. *China Dialogue*. 28. 8. 2014 (<https://www.chinadialogue.net/article/show/single/en/7262-Chile-s-pollution-grows-in-scramble-to-meet-China-s-copper-demand>, 5. 2. 2019).

Laing, Aislinn (2018). China's Tianqi says stake in Chile lithium miner SQM good for both firms. *Reuters*. 9. 12. 2018 (<https://www.reuters.com/article/us-chile-tianqi-lithium/chinas-tianqi-says-stake-in-chile-lithium-miner-sqm-good-for-both-firms-idUSKBN1O80JF>, 4. 2. 2019).

Lanteigne, Marc (2009). *Chinese Foreign Policy, An Introduction* (London: Routledge).

Leahy, Joe – Schipani, Andres – Hornby, Lucy (2017). Brazil's vulnerability is a big opportunity for Chinese investors. *Financial Times*. 13. 11. 2017 (<https://www.ft.com/content/1d803686-c48e-11e7-b2bb-322b2cb39656>, 15. 3. 2019).

Liao, Rita (2018). China's BYD further drives into Chile with 100 buses. *TechCrunch* (https://techcrunch.com/2018/12/14/byd-electric-buses-chile/?guccounter=1&guce_referrer_us=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLmNvbS8&guce_referrer_cs=tCPoI4Vh1cFcMm0bA73FFg, 3. 2. 2019).

Lima, Sergio, Mario – Iglesias, Preissler, Simone – Collit, Raymond (2019). Quick to Reject Maduro, Brazil Now Treads Softly on Venezuela. *Bloomberg*. 16. 2. 2019 (<https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-02-16/quick-to-reject-maduro-brazil-now-treads-softly-on-venezuela>, 10. 3. 2019).

Londoño, Ernesto – Darlington, Shasta (2018). U.S. and Brazil Chose Similar Leaders. It May Lead to Smoother Relations. *The New York Times*. 20. 11. 2018 (<https://www.nytimes.com/2018/11/20/world/americas/bolsonaro-brazil-trump.html>, 23. 2. 2019).

Londoño, Ernesto (2018). In Chile, a Billionaire Takes the Reins From a Socialist, Again. *The New York Times*. 10. 3. 2018 (<https://www.nytimes.com/2018/03/10/world/americas/chile-president-pinera-bachelet.html>, 2. 2. 2019).

Long, Gideon (2011). Chile student protests point to deep discontent. *BBC*. 11. 8. 2011 (<https://www.bbc.com/news/world-latin-america-14487555>, 2. 2. 2019).

Lopes, Gutemberg P. JR. (2015). The Sino-Brazilian Principles in a Latin American and Brics Context: The Case for Comparative Public Budgeting Legal Research. *Wisconsin International Law Journal* 31 (1), s. 1–45.

Maggiorelli, Lorenzo (2017). Chinese Aid to Latin America and the Caribbean: Evolution and Prospects. *Revista Internacional de Cooperación y Desarrollo* 4 (2), s. 28–50.

Maltin, Elyse (2019). What Successful Public-Private Partnerships Do. *Harvard Business Review*. 8. 1. 2019 (<https://hbr.org/2019/01/what-successful-public-private-partnerships-do>, 18. 1. 2019).

Mangan, Emily (2018). Forests Could Be Casualties in a U.S.-China Trade War. *World Resources Institute*. 14. 5. 2018 (<https://www.wri.org/blog/2018/05/forests-could-be-casualties-us-china-trade-war>, 1. 3. 2019).

Mardell, Jacob (2018). Foreign Aid With Chinese Characteristics. *The Diplomat*. 7. 8. 2018 (<https://thediplomat.com/2018/08/foreign-aid-with-chinese-characteristics/>, 3. 2. 2019).

Margolis, Mac (2018). A U.S.-China Trade War Offers Brazil Tough Choices. *Bloomberg*. 6. 12. 2018 (<https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2018-12-06/u-s-china-trade-war-offers-brazil-tough-choices>, 5. 3. 2019).

Mazza, Jacqueline (2016). Chinese Migration to Latin America and the Caribbean. *The Dialogue* (http://www.thedialogue.org/wp-content/uploads/2016/10/Chinese_Migration_to_LAC_Mazza-1.pdf, 5. 2. 2019).

Meyer, Peter J. (2014). Chile: Political and Economic Conditions and U.S. Relations. *Congressional Research Service* (<https://fas.org/sgp/crs/row/R40126.pdf>, 2. 2. 2019).

Mlachila, Montfort – Tabeke, Misa (2011). FDI from BRICs to LICs: Emerging Growth Driver? *International Monetary Fund* (<https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp11178.pdf>, 3. 2. 2019).

MOFCOM (2010). *2010 Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment*

(<http://images.mofcom.gov.cn/hzs/accessory/201109/1316069658609.pdf>, 3. 2. 2019).

Montalva, Juan Diego – Navia, Patricio (2007). Chile and China: Building Relations Beyond Trade? *Center for Hemispheric Policy, University of Miami* (https://www.academia.edu/3127293/Chile_and_China_Building_Relations_Beyond_Trade, 5. 2. 2019).

Nash, Paul (2012). China's "Going Out" Strategy. *Diplomatic Courier*. 10. 5. 2012 (<https://www.diplomaticcourier.com/china-s-going-out-strategy/>, 5. 12. 2018).

Naughton, Barry (2010). China's Distinctive System: can it be a model for others? *Journal of Contemporary China* 19(65), s. 437–460.

Naylor, William (2017). A shifting trade landscape in Latin America favors China and globalization. *Global Americans*. 10. 7. 2017. (<https://theglobalamericans.org/2017/07/shifting-trade-landscape-latin-america-favors-china-globalization/>, 11. 10. 2018).

Nye, Joseph S. Jr. (2004). *Soft Power. The Means to Success in World Politics* (New York: Public Affairs).

Nye, Joseph S. Jr. (2005). The Rise of China's Soft Power. *The Wall Street Journal* 29. 12. 2005 (<https://www.wsj.com/articles/SB113580867242333272>, 5. 12. 2018).

Nye, Joseph S. Jr. (2011). *The Future of Power* (New York: Public Affairs).

Observer Research Foundation (2017). *BRICS, Realizing the BRICS Long-Term Goals: Road-Maps and Pathways* (Delhi: Vinset Advertising).

OECD (2017a). *Brazil* (<https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/bra/>, 5. 2. 2019).

OECD (2017b). *Chile* (<https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/chl/>, 5. 2. 2019).

OECD (2017c). *China* (<https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/chn/>, 5. 2. 2019).

OECD (2017d). *Soybeans Trade, Exporters* (<https://atlas.media.mit.edu/en/profile/hs92/1201/>, 15. 2. 2019).

OECD (2017e). *Where does Brazil export Crude Petroleum to?* (https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/export/bra/show/2709/2017/, 15. 2. 2019).

OECD (2017f). *Where does Brazil export Iron Ore to?* (https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/export/bra/show/2601/2017/, 15. 2. 2019).

OECD (2017g). *Where does Brazil export Soybeans to?* (https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/export/bra/show/1201/2017/, 15. 2. 2019).

OECD (2010). *Chile signs up as first OECD member in South America*. 1. 11. 2010
(<https://www.oecd.org/chile/chilesignsupasfirstoecdmemberinsouthamerica.htm>, 1. 3. 2019).

OECD (2013). *Special Review of Chile* (<https://www.oecd.org/dac/dac-global-relations/Chile%20Special%20Review.pdf>, 2. 2. 2019).

OECD (2015). *PISA 2015 key findings for China* (<http://www.oecd.org/pisa/pisa-2015-china.htm>, 10. 1. 2019).

OECD (2016). *G20 Innovation Report 2016* (<https://www.oecd.org/china/G20-innovation-report-2016.pdf>, 5. 3. 2019).

OECD (2017a). *Gaps and Governance Standards of Public Infrastructure in Chile* (<http://www.oecd.org/governance/budgeting/gaps-and-governance-standards-of-public-infrastructure-in-chile.pdf>, 4. 2. 2019).

OECD (2017b). *Other official flows (OOF)* (<https://data.oecd.org/drf/other-official-flows-oof.htm>, 3. 2. 2019).

OECD (2018). *Production Transformation Policy Review of Chile Reaping the Benefits of New Frontiers* (https://www.oecd-ilibrary.org/development/production-transformation-policy-review-of-chile_9789264288379-en, 2. 2. 2019).

OECD (2019a). *DAC List of ODA Recipients* (<http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/daclist.htm>, 1. 3. 2019).

OECD (2019b). *FDI restrictiveness (indicator)* (<https://data.oecd.org/fdi/fdi-restrictiveness.htm>, 18. 1. 2019).

OECD (2019c). *Gross domestic spending on R&D* (<https://data.oecd.org/rd/gross-domestic-spending-on-r-d.htm>, 3. 2. 2019).

OECD (2019d). *Interactive summary charts by aid (ODA) recipients* (https://public.tableau.com/views/OECDDACAidataglancebyrecipient_new/Recipients?%3Aembed=y&%3Adisplay_count=yes&%3AshowTabs=y&%3Atoolbar=no%3F&%3AshowVizHome=no, 1. 3. 2019).

OECD (2019e). *Real GDP forecast (indicator)* (<https://data.oecd.org/gdp/real-gdp-forecast.htm#indicator-chart>, 15. 2. 2019).

OECD (nedatováno). *Official development assistance – definition and coverage* (<http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm>, 11. 9. 2018).

Palit, Sinha Parama (2017). *Analysing China's Soft Power Strategy and Comparative Indian Initiatives* (New Delhi: SAGE Publications).

Perlez, Jane – Huang, Yufan (2017). Behind China's \$1 Trillion Plan to Shake Up the Economic Order. *The New York Times*. 13. 5. 2017 (https://www.nytimes.com/2017/05/13/business/china-railway-one-belt-one-road-1-trillion-plan.html?hp&action=click&pgtype=Homepage&clickSource=story-heading&module=photo-spot-region®ion=top-news&WT.nav=top-news&_r=0, 10. 10. 2018).

Peters, Michael A. (2017). The Chinese Dream: Xi Jinping thought on Socialism with Chinese characteristics for a new era. *Educational Philosophy and Theory* 49 (14), s. 1299–1304.

Peterson, Rachel (2017). American Universities Are Welcoming China's Trojan Horse. *Foreign Policy*. 9. 5. 2017 (<https://foreignpolicy.com/2017/05/09/american-universities-are-welcoming-chinas-trojan-horse-confucius-institutes/>, 27. 1. 2019).

Pew Research Center (2017a). *Global Indicators Database, Opinion of the United States* (<http://www.pewglobal.org/database/indicator/1/group/2/>, 27. 1. 2019).

Pew Research Center (2017b). *Global Indicators Database, Opinion of China* (<http://www.pewglobal.org/database/indicator/24/group/2/>, 27. 1. 2019).

Phillips, Tom (2018). Study of Portuguese and Spanish explodes as China expands role in Latin America. *The Guardian*. 2. 9. 2018. (<https://www.theguardian.com/world/2018/sep/02/study-of-portuguese-and-spanish-explodes-as-china-expands-role-in-latin-america>, 11. 10. 2018).

Puccio, Laura (2015). *Granting Market Economy Status to China. An analysis of WTO law and of selected WTO members' policy* (https://www.academia.edu/20403541/The_granting_of_Market_Economy_status_to_China_-_an_analysis_of_WTO_law_and_selected_WTO_Members_policy, 8. 3. 2019).

Ramo, Cooper, Joshua (2004). *The Beijing Consensus* (London: Foreign Policy Centre).

Ray, Rebecca a kol. (2015). *China in Latin America: Lessons of South-South Cooperation and Sustainable Development* (<http://www.bu.edu/pardeeschool/files/2014/12/Working-Group-Final-Report.pdf>, 1. 3. 2019).

Rosales, Osvaldo V. (2003). *Chile-U.S Free Trade Agreement: lessons and best practices* (https://www.researchgate.net/profile/Osvaldo_Rosales/publication/266451286_Chile-US_Free_Trade_Agreement_lessons_and_best_practices/links/57cd82af08ae83b37460d74a.pdf, 2. 2. 2019).

Sayama, Osamu (2016). China's Approach to Soft Power. *Royal United Services Institute for Defence and Security Studies* (https://rusi.org/sites/default/files/201603_op_chinas_soft_power.pdf, 12. 10. 2018).

Sennes, Ricardo (2009). *Innovation In Brazil: Public Policies and business strategies*. (<https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/Innovation%20Public%20Private%20Strategies%20English.pdf>, 1. 3. 2019).

Sherwood, Dave (2018). Chile to join China's Belt and Road Initiative. *Reuters*. 1. 11. 2018 (<https://www.reuters.com/article/us-chile-china/chile-to-join-chinas-belt-and-road-initiative-idUSKCN1N65YD>, 2. 2. 2019).

Soto, Alonso (2016). Brazil to stay quiet on China market status at WTO: sources. *Reuters*. 9. 9. 2016 (<https://www.reuters.com/article/us-brazil-china-wto/brazil-to-stay-quiet-on-china-market-status-at-wto-sources-idUSKCN11F2MS?il=0>, 8. 3. 2019).

Spring, Jake (2018). China's State Grid to invest \$38 billion in Brazil power sector. *Reuters*. 30. 5. 2018 (<https://www.reuters.com/article/us-brazil-power-state-grid-corp/chinas-state-grid-to-invest-38-billion-in-brazil-power-sector-idUSKCN1IV2SR>, 23. 2. 2019).

Stargardter, Gabriel – Boadle, Anthony (2019). Brazil farm lobby wins as Bolsonaro grabs control over indigenous lands. *Reuters*. 2. 1. 2019 (<https://www.reuters.com/article/us-brazil-politics-agriculture/brazil-farm-lobby-wins-as-bolsonaro-grabs-control-over-indigenous-lands-idUSKCN1OW0OS>, 1. 3. 2019).

Start-up Chile (nedatováno). *Startups Portfolio, China* (<http://www.startupchile.org/countries/china/?country=52&industry=&generations=&word=>, 4. 2. 2019).

Stuenkel, Oliver (2014). Why Brazil has not criticised Russia over Crimea. *The Norwegian Peacebuilding Resource Centre* (<https://www.files.ethz.ch/isn/180529/65655a04cd21b64dbcc9c8a823a8e736.pdf>, 10. 3. 2019).

Suyama, Bianca – Waisbich, Trajber, Laura – Leite, Costa, Iara (2016). Brazil as a Development Partner Under Lula and Rousseff: Shifts and Continuities. In: Gu, Jing – Shankland, Alex – Chenoy, Anuradha eds., *The BRICS in International Development* (London: Palgrave Macmillan), s. 25–62.

The Economist (2017). *China is spending billions to make the world love it*. 23. 3. 2017. (<https://www.economist.com/china/2017/03/23/china-is-spending-billions-to-make-the-world-love-it>, 11. 10. 2018).

The State Council, The People's Republic of China (2000). *The One-China Principle and the Taiwan Issue* (http://www.gov.cn/english/official/2005-07/27/content_17613.htm, 12. 1. 2019).

The State Council, The People's Republic of China (2011a). *White Paper: China's Foreign Aid (2011)*. 21. 4. 2011 (english.gov.cn/archive/white_paper/2014/09/09/content_281474986284620.htm, 10. 1. 2019).

The State Council, The People's Republic of China (2011b). *White Paper: China's Peaceful Development*. 6. 9. 2011 (http://english.gov.cn/archive/white_paper/2014/09/09/content_281474986284646.htm, 10. 1. 2019).

The State Council, The People's Republic of China (2014). *White Paper: China's Foreign Aid (2014)*. 10. 7. 2014 (english.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986592.htm, 10. 1. 2019).

The State Council, The People's Republic of China (2018). *Ecological Progress on the Qinghai-Tibet Plateau*. 18. 6. 2018 (http://english.gov.cn/archive/white_paper/2018/07/18/content_281476227186598.htm, 2. 2. 2019).

The World Bank (2016a). *Research and development expenditure (% of GDP), Chile* (<https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?locations=CL>, 2. 2. 2019).

The World Bank (2016b). *Research and development expenditure (% of GDP), Czech Republic, Brazil* (<https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?locations=BR-CZ>, 10. 3. 2019).

The World Bank (2017). *GINI index (World Bank estimate)* (<https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=BR>, 15. 2. 2019).

The World Bank (2018a). *The World Bank in Brazil* (<https://www.worldbank.org/en/country/brazil/overview>, 15. 2. 2019).

The World Bank (2018b). *The World Bank in Chile, Overview* (<http://www.worldbank.org/en/country/chile/overview>, 5. 2. 2019).

Transparency International (2018). *Corruption Perceptions Index 2018* (<https://www.transparency.org/cpi2018>, 10. 1. 2019).

U.S. Department of State (2018). *U.S. Relations With Chile*. 16. 1. 2018 (<https://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/1981.htm>, 2. 2. 19).

UNCTAD (2018). *World Investment Report 2018* (Geneva: United Nations).

United Nations (2018). *World Economic Situation and Prospects 2018* (https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/WESP2018_Full_Web-1.pdf, 1. 3. 2019).

Van de Maele, Diego (2017). Xi Jinping and The Sino – Latin American Relations in The 21st Century: Facing The Beginning of A New Phase? *Journal of China and International Relations* 5 (1), s. 35–67.

Van der Meer, Sophie (2019). Demystifying Debt Along China's New Silk Road. *The Diplomat*. 6. 3. 2019 (<https://thediplomat.com/2019/03/demystifying-debt-along-chinas-new-silk-road/>, 6. 3. 2019).

Wadwha, Vivek (2014). Chile teaches the world a lesson about innovation. *The Washington Post*. 11. 6. 2014 (https://www.washingtonpost.com/news/innovations/wp/2014/06/11/chile-teaches-the-world-a-lesson-about-innovation/?noredirect=on&utm_term=.56b0d5678b5a, 4. 2. 2019).

Watts, Jonathan – Vidal, John (2014). Brazil laundering illegal timber on a „massive and growing scale“. *The Guardian*. 15. 5. 2014

(<https://www.theguardian.com/environment/2014/may/15/brazil-launders-illegal-timber-on-a-massive-and-growing-scale>, 1. 3. 2019).

Watts, Jonathan (2014). Bello Monte, Brazil: The tribes living in the shadow of a megadam. *The Guardian*. 16. 12. 2014
(<https://www.theguardian.com/environment/2014/dec/16/belo-monte-brazil-tribes-living-in-shadow-megadam>, 1. 3. 2019).

Watts, Jonathan (2015a). Brazil's troubled waters. *The Guardian*
(<https://www.theguardian.com/environment/ng-interactive/2015/jun/25/brazils-gamble-on-deep-water-oil-guanabara-bay>, 1. 3. 2019).

Watts, Jonathan (2015b). China's Amazonian railway „threatens uncontacted tribes“ and the rainforest. *The Guardian*. 16. 5. 2015
(<https://www.theguardian.com/world/2015/may/16/amazon-china-railway-plan>, 1. 3. 2019).

Watts, Jonathan (2017). Brazil's mega hydro plan foreshadows China's growing impact on the Amazon. *The Guardian*. 5. 10. 2017
(<https://www.theguardian.com/world/2017/oct/05/brazil-amazon-tapajos-hydrovia-scheme>, 1. 3. 2019).

Williamson, John (2004). The Strange History of the Washington Consensus. *Journal of Post Keynesian Economics* 27 (2), s. 195–206.

Xavier, Santos, Pedro, Philipe a kol. (2018). Brazil-China Energy Cooperation: Did BRICS Change Anything? *Special Issue for the Journal of China and International Relations*, s. 53–73.

Xinhua (2018). Xi meets Chilean president, pledges closer ties. 17. 11. 2018
(http://www.xinhuanet.com/english/2018-11/17/c_137613999.htm, 6. 2. 2019).

Xu, Jilin (2011). Universal values or Chinese values? Historicist thought in contemporary China. *Rue Descartes* 72, s. 52–68.

Yusuf, Shadid – Nabeshima, Kaoru (2006). *China's Development Priorities. The World Bank* (Washington: The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank).

Zeng, Yi (2016). The effects of China's universal two-child policy. *The Lancet* 388 (10054), s. 1930–1938.

Resumé

This diploma thesis focuses on Chinese development assistance to Latin America. There has been conducted an analysis of a Chinese development approach to two countries of Latin American region, specifically Chile and Brazil. The assumption was that China has created a new development model which is different from traditionally used western concepts embodied in the Washington Consensus and the post-Washington Consensus. The main goal of this Chinese alternative in the form of Beijing Consensus is to efficiently start up a growth following a Chinese development pattern. This development model may be appealing to some countries as it is based on *no strings attached* and *win-win* principle as opposed to the western approaches.

China with its unprecedented development boom wants to lead by an example which can be seen as a Soft power foreign policy instrument. This leads to the content of the theoretical part of this thesis. First chapter is consists of the Soft power concept, as written by Joseph S. Nye and it is applied on a Chinese activity in the region of Latin America, which shows that China is extensively using this strategy to widen its influence in this area. Second chapter focuses on a Beijing Consensus as written by Joshua Cooper Ramo. There have been determined six criteria of Beijing consensus based on Ramo's essay and official Chinese documents. These criteria are: (1.) inflow of Chinese investment, (2.) innovations and know-how, (3.) sustainability of growth, (4.) no interference into internal affairs, (5.) win-win cooperation and (6.) equality in mutual cooperation. These criteria have been analyzed in the case of Chile and Brazil.

This diploma thesis has found out that in both cases there were some criteria which were not entirely fulfilled and therefore the conclusion is that China has not so far created a new development model. It has been found out that China has a very pragmatic development cooperation policy, because its behaviour varied in both countries. China mainly focuses on its own interest but of course the remaining question is, which countries do not.